STRIP SCHRIFT

Prijs f6,95
Bfr.150

FRED JULSING
A.M. DE JONG

291 – JAARGANG 29 NUMMER 4 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

EPPO

Koopt zelfs in!!

Wij zoeken voor klanten:

FRANKA
"De Cadillac-Club"
"De Terugkeer v/d Noorderzon" (luxe)
"De Tanden v/d Draak" (luxe: blauw+rood)
"Het Monster v/d Moerplaat" (met originele pagina)
"In de Archiefkast"
Zeefdrukken, Nieuwjaarskaarten, etc.

SUSKE & WISKE
"De Koning Drinkt" (met originele pagina)
"Het Eiland Amoras" (met originele pagina)
"De Pompesetters" (Friese editie, 176a)
"Het Delta-Duel" (met gelegenheidspagina)
"Witte Zwanen Zwarte Zwanen"
(met gelegenheidspagina)
Origineel Werk
Bijzondere Luxe Edities
Oude Curiosa

JEROM
"Spoortunnel Rotterdam" (luxe)

BESSY
1e drukken 1 t/m 25

LUCKY LUKE
1e drukken 1 t/m 11 (Dupuis)

MICHEL VAILLANT
"Irish Coffee" (luxe)
Paul Ricard reclames

JOHAN & PIEREWIET
1e drukken

KAPITEIN ROB
19 t/m 26 (3 in 1 pockets)
of de hele serie 1 t/m 26

KUIFJE
"Kuifje in Rotterdam"
"Kuifje in Parijs"
1e drukken & luxes
Curiosa

NERO
1e drukken 1948 t/m 1960
Luxe edities groot formaat met originele pagina's

ANDREAS
"Monster"

KIEKEBOE
1e drukken 1978 t/m 1985
"De Snor van Kiekeboe" (luxe)
"De Zes Sterren" (luxe & speciale)
allerlei oud reclame & promotie materiaal

MONKI
"Monki met Popeye op de Oceaan"
"Monki in Nederland"

URBANUS
Nrs 15, 17 en 20 (luxe)

DICK BOS
5.3 t/m 5.8 + 5.12 + 5.13 +
5.20 t/m 5.25 + 5.70 + 5.73

DICK BOSCH
"Dick Bosch in Tuinen, Dick!"
e.a. ook "Rockin' Belly"

STAR WARS
Poppen, Modellen e.a. Curiosa

Beelden van:
JOPO DE POJO, FREDDY LOMBARD,
RETEP, JOOP KLEPZEIKER, PAULUS,
RAY BANANA etc. etc.
en...
het BROEKJE VAN "NATASJA"

verder hebben wij interesse in:
Dinky Toys,
Reclamebeelden,
Emaille reclameborden,
Faller auto(race)baan

EPPO SUPERSTRIPSPECIAALZAAK
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 244 18 82

STRIP SCHRIFT

Jaargang 29 juli 1996 nummer 4 (291)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Olav Beemer, Léon Bijnsdorp, Ben Bits, Ruud Booms, Michel Clessens, Dave Gibbons, Frans Hasselaar, Michiel Kroder, Arnel Lefevere, Frank Miller, Jeroen Mirck, Rob van der Nol, Hans Pols, Stefan Rutten, Bob Schreck, Koos Schulte, Peter de Smet, Cees Vanwesenbeeck, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
Internet: 75464.2224@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ59,50 / Bfr.1190
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Fred Julsing

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Je zult maar een Bommelhater zijn...
Dan heb je het toch bijzonder moeilijk gehad de afgelopen maanden. De verschillende publicaties over Toonder en zijn schepping waren maar amper te omzeilen. Bij een onverwachte televisieverschijning van de nestor van het Nederlandse beeldverhaal kon je nog maar net op tijd naar een buitenlandse zender zappen. En zelfs de kranten bekogelden argeloze lezers met odes, beschouwingen en overzichten.
Of je zult maar een hekel hebben aan Lucky Luke. Of Suske en Wiske, Bakelandt of Jan Jans en de kinderen. Met al die jubilea heb je dan een bijzonder zwaar leven. Altijd maar die extra aandacht voor die stripfiguren waar je sowieso al mee doodgegooid wordt.
Daarom hebben we nu een nummer zonder feestelijk randje. Om voor één keer weer eens een nummer te maken zonder extra bladzijden, zonder een interview met een prijswinnaar en zonder een stripjubileum.
Maar volgende keer moet u er weer aan geloven: dan komt Paul Geerts – stiefvader van de nu net iets ouder dan Abraham en Sara zijnde Suske en Wiske – aan het woord.
Erug hè?

Inhoud

4 **FRED JULSING** Michiel Kroder
13 **BITS & PIECES** Ben Bits
13 **AGENDA**
14 **A.M. DE JONG** Cees Vanwesenbeeck
18 **BOEKEN**
19 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
24 **VIDEO**
25 **INTRO STRIP** Olav Beemer
26 **MARTHA WASHINGTON** Frank Miller & Dave Gibbons
30 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

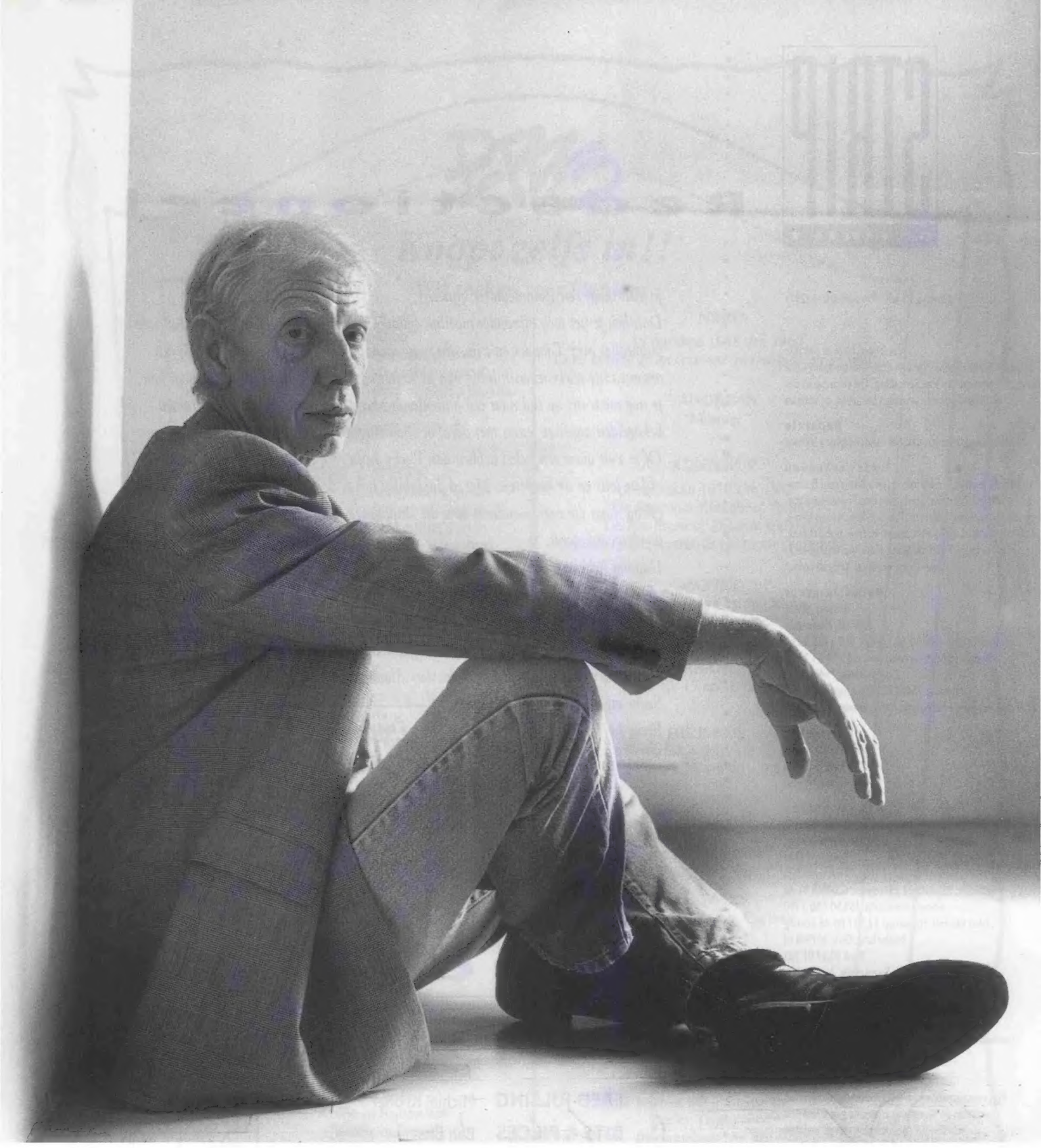

de tijdreis van FRED JULSING

door
MICHIEL KRODER

Fred Julsings laatste gepubliceerde strip was Pietsie & Pop en de zonen van O, *in* Taptoe, *jaargang '92-'93. Deze strip, die verhaalde over het gat in de ozonlaag, bezat nog steeds het sprookjesachtige karakter dat zoveel van Julsings werk kenmerkt.*

'In mijn werk kan je spreken van een fascinatie voor het tijdloze. In de verhalen van *Witte's dagboek*, die ik voor *Donald Duck* maakte, speelt het begrip 'tijd' en hoe daaraan te ontkomen een grote rol. Ik voel tijd als een enorme belemmering voor de vrijheid die ik wil ervaren. Het is daarom dat ik altijd door sprookjes gefascineerd zal zijn. Sprookjes zijn als het ware door de tijd geëtst. Ze zijn als een rudiment van een verhaal begonnen. Daar heeft de tijd gewoon omheen geweven en vervolgens heeft diezelfde tijd geslepen en gesleten tot er een waarheid, het meest kernachtige, overbleef. Daardoor verheft het verhaal zich als het ware boven de tijd.
Wat ik daarnaast waardeer aan sprookjes is dat er geen sprake is van auteurs. **De gebroeders Grimm** waren alleen maar optekenaars. Voor die Franse vader en zoon – **Foucault** heten ze geloof ik – geldt hetzelfde.
Ik ben ook een groot liefhebber van clichés. Daar geldt ook voor dat de tijd er net zolang mee bezig is geweest tot een waarheid als een koe is ontstaan, die universeel is. De tijd ontstegen. Spreekwoorden hebben dat ook. 'De waarheid loopt in het midden, sprak de Duivel toen hij tussen twee capucijner monniken in liep,' zeiden ze in de Middeleeuwen. Nu is dat: 'De waarheid ligt in het midden.' Heerlijk.
Het aardige is dat ik me lange tijd tegen iedere vorm van cliché heb verzet. Waarschijnlijk om mijn eigen uniciteit te vinden. Maar op een gegeven moment kom je er toch achter dat clichés ontzettend waar zijn.'

Tijdloos

'De hang naar het tijdloze is één van de elementen die ik in het werk van **Marten Toonder** bewonder. Het mythische, het legendarische. Maar ook de hele archetypische benadering van zijn wereld. Toonder is zonder twijfel een verteller van wereldniveau. Van zijn tekeningen was ik nooit zo weg. De stijl vind ik te zwart, te zwaar. Maar dat is natuurlijk mijn angst voor zwart. Ik ben meer iemand van het lichte. Ik moet mezelf dwingen tot het gebruik van meer zwart.
Nogmaals, het tijdloze spreekt me erg aan. Het liefst zie ik alle tijden door elkaar heen. In de science fiction weet **Jack Vance** daar heel goed gebruik van te maken. Hij creëert een kakofonie van tijden en culturen, om er vervolgens nog wat sprookjeselementen door te roeren. Daar zoekt de hoofdpersoon dan zijn weg door. Schitterend.
Ik zie mezelf graag als een ontdekkingsreiziger. Nou valt er op deze aarde nog betrekkelijk weinig te ontdekken. Goed, af en toe wordt er nog een nieuw stammetje gevonden of een nieuwe diersoort ontdekt, maar grosso modo hebben we het allemaal wel gezien. Om nou te voorkomen dat ik een seksreis naar Thailand ga maken of verveeld in een uithoek van de wereld piña colada's ga zitten drinken, ben ik maar op ontdekkingsreis in de geest gegaan ... Ik heb altijd al veel belangstelling gehad voor het metafysische. Zo ben ik op een gegeven moment in aanraking gekomen met een Amerikaanse meditatietechniek, die mij zozeer aansprak dat ik hem ben gaan doen. *Awakening your Light Body* heet dat. Met deze techniek wordt je je bewust van het feit dat je eigenlijk enkel uit gefocust licht bestaat en dat dat licht uit vele frequenties bestaat, waardoor je kunt reizen. Een fantastische trip door de geest is dat. Ik beoefen het zeer veelvuldig. Ik mag er nu ook in lesgeven als ik dat wil.'

Hoe is het met Fred Julsing**, schepper van Ukkie, Professor Ich en vele andere figuren? Vier jaar geleden hadden** *Donald Duck*, *Sjosji* **en** *Margriet* **ineens geen belangstelling meer voor zijn werk. Een jaar daarna was hij een overlevende van de vliegramp in Faro. Sindsdien is er weinig van hem vernomen. De hoogste tijd dus om hem op te zoeken en te vragen naar de dingen die in het verleden zijn gebeurd, zijn huidige leven en bezigheden en plannen voor de toekomst.**

Eind 1992

'Na *Pietsie & Pop* is er niks gebeurd. Althans op stripgebied, want in de rest van mijn leven kwam letterlijk alles op zijn kop te staan. Eind '92 zat ik in een heuse vliegramp, met alles d'r op en d'r aan. Verbrande mensen, vreselijk verminkte gewonden, ontploffende kerosinetanks, you name it. Zoiets heeft nogal wat repercussies. Dan ga je niet zomaar, vrolijk, de volgende dag weer aan het werk. Wel heb ik het grootste gedeelte van *Pietsie & Pop* nog na de ramp gemaakt. Vraag niet hoe ...
Tja, die ramp, wat moet ik ervan zeggen? Alleen al voor die klap al, die kléreharde klap, waarmee we tegen de grond smakten, zijn geen woorden. Dat was zó intensief. Een vliegtuig dat met driehonderd kilometer per uur over de aarde schoof ... Alles zat los en vloog rond. Het toestel brak in drie stukken. De rechtervleugel haakte op de grond en we maakten een enorme zwaai naar links. Wij zaten in de staart hebben daar die zwaai het hardst ondervonden. Mensen om mij heen verbrandden. Een paar rijen voor mij vielen doden.
Het breken van het toestel. Het in de fik vliegen toen we nog in de lucht waren. De paniek. De sprong van een meter of vijf, want de glijbaan was gesmolten. De gigantische explosie, die je voelde aankomen en waarvan je wist dat je moest zien dat je ervan wegkwam. Weg!
Je ziet ze wel eens op de televisie, auto's die na een aanrijding ontploffen. Nou, een vliegtuig dat explodeert is ongeveer het honderdvoudige daarvan. De platen gloeiende aluminium vliegen rond je kop. Je gelooft je ogen niet. Alleen met mensen die het ook hebben meegemaakt kan ik erover praten. Anderen schermen zich er al gauw vanaf met: 'Ik kan me daar geen voorstelling van maken.' Pure schijterigheid, als je het mij vraagt. Angst voor de dood, niks anders. Heel veel mensen willen er helemaal niets mee te maken hebben. Uit de stripwereld kreeg ik welgeteld twee reacties: **Kees Kousemaker** belde me helemaal over zijn toeren op en **Cees de Groot** schreef me een brief, die ik zeer op prijs stelde. Nee, wacht even ... Ik geloof dat **Michel Nadorp** ook nog heeft gebeld. Maar dat was het dan wel. Ik vond dat toch wel behoorlijk pijnlijk. Het zonk weliswaar weg bij de grote ervaring van de crash, maar toch ... Zo verschrikkelijk heb ik me in de stripwereld toch niet gedragen? Of zegt het misschien iets over de stripwereld?
Ik heb van de hele gebeurtenis een heel heldere film in mijn hoofd. Tot op de seconde zuiver. Alleen is hij voor het grootste gedeelte in zwart/wit. Er zijn wel een paar gedeeltes in kleur ... Van mijn vrouw bij voorbeeld, die ik uit het toestel moest loodsen. En van de stewardess die bij het enige deurtje stond waar we uit konden. Ze droeg een helemaal verfrommeld, gescheurd uniformpje dat onder de olievlekken zat en ze zei met een heel beleefd stemmetje: 'U kunt hier uit,

FOTO ALEXANDRA VERBURG

mevrouw, meneer.' Ik heb de geur nog steeds in mijn neus. Kerosine, smeltend plastic, verbrande mensenlichamen. Heel lang was het nog een stomme film, maar sinds een paar maanden is er geluid bij. Dat is geen pretje. Ik hoef me er maar even op in te stellen of ik hoor het gejammer en gekrijs van de mensen in de vuurzee van het middengedeelte. Die vrouw die roept: 'M'n kindje is dood! M'n kindje is dood!' Het is allemaal heel, heel, heel intensief.'

De tijd na Faro

'Ik heb gisteren met een vriend, die tijdens de ramp zeer zwaar verminkt raakte, op video naar de film *Fearless* met **Jeff Bridges** zitten kijken. Die gaat over een crash en de verwerkingsperiode daarna. Dat is heerlijk om te zien, want dat heb ik allemaal meegemaakt. Ook ik heb honderdtachtig kilometer per uur gereden in mijn auto, keihard zingend, gillend, raampjes open, radio voluit. Of een aanstormende auto tot stilstand gedwongen door gewoon op straat te blijven staan. Ik was onkwetsbaar. Van de 350 mensen die de ramp hebben meegemaakt kwamen er een kleine 60 om en raakten er honderden gewond. Ik had geen schrammetje ... Nu is er een tendens van concessieloosheid in me. Iets in me zegt: 'Het kan me allemaal niets meer schelen.' Hoe moet ik het onder woorden brengen? Het is of het leven minder grip op me heeft gekregen. Alles is heel relatief geworden. En door dat alles piept ook weer een volstrekt nieuw leven. Jong, fris en vol veerkracht. Ik leef niet meer in het verleden. Ik leef nu. De toekomst zal wel blijken. Ik ben nu. Daar heb ik wat aan. Aan de toekomst heb ik niks. Aan het verleden ook niet. Het is allemaal heel moeilijk om uit te leggen.

Het schijnt een wet te zijn dat als je iets dergelijks overleeft, je al je energiereserves aanspreekt. Het eerste jaar had ik last van tomeloze aanvallen van vermoeidheid. Dan moest ik echt gaan zitten of gaan liggen. Ken je het gevoel dat je zo moe bent dat je door de bank of het bed zou willen zakken om in godsnaam maar van dat loodzware gevoel af te zijn? Nou, dat werk dus. Een paar keer per dag. Te moe om adem te halen zou je kunnen zeggen!

Mijn huwelijk heeft de ramp niet overleefd. De algehele uitputting hebben mijn vrouw en mij uit elkaar geveegd. Ongerechtigheden in het huwelijk werden plotseling in het oneindige vergroot. Een dikke twee jaar geleden is ze vertrokken. Maar het universum zorgt goed voor me. Ze was koud weg of ik had al een vriendin, die me omringde met tederheid en zorg. En alleen zijn heeft ook mooie kanten. Je leert jezelf kennen en wat nog belangrijker is, je leert de noodzaak om van jezelf te houden. Een fantastische uitdaging, want daar gaat het om. Dat je jezelf lief durft te hebben.'

Rare tijd

'Met *Ukkie* ben ik niet zelf gestopt, al is dat wel gesuggereerd. Er kwam een nieuwe hoofdredacteur bij Margriet en die had andere ideeën. Hij duldde geen personalities naast zich. Met vage argumenten al 'te stripperig' en 'niet truttig genoeg' heeft hij me weggebonjourd. Heel pijnlijk, want ik begon voelbaar contact met een groter publiek te krijgen. Ik begon te slagen in mijn opzet om, pakweg, honderdduizend glimlachjes per week te veroorzaken. Tot die vent kwam. God, wat heb ik die man gehaat. Het voelde of hij mijn kind verkracht had. Serieus, ik meen het. Dat hij, als ex-hoofdredacteur van *Libelle*, **Andrea Kruis** – de dochter van Jan – voor mij in de plaats nam, maakte het allemaal nog wat; hoe zal ik het zeggen, corrupter, vieziger, misselijkmakender ... Het had meer met relaties te maken dan met kwaliteit. Enfin, je leert met die dingen te leven, al schrijnt het litteken nu nog. Maar Ukkie's voedingsmerk bestaat nog steeds. Er zijn zo'n veertien producten van op de markt, die allemaal heel behoorlijk lopen. Van de royalties die dat opbrengt kan ik leven.

Het was een rare tijd moet ik zeggen, want binnen een paar maanden tijd hield *Ukkie* op, had *Donald Duck* geen belangstelling meer voor mijn verhalen en was er in *Sjors & Sjimmie Stripblad* geen plaats meer voor *Tuimel & Ich* en *FANTeasy*. Dus ik zat ineens zonder werk. Vindt je het gek, dat er allerlei complottheorieën door mijn kop speelden? Ik had het gevoel de stripwereld te zijn uitgeflikkerd, om redenen die niets met mijn werk te maken hadden. Ik vermoedde heel sterk dat er achter mijn rug dingen werden bekokstoofd die gericht waren op mijn ondergang. Ik wist al van de verregaande haatdragendheid van een aantal invloedrijke collega's jegens mij. Nee, dat is niet overdreven. Eén van hen heeft, om een voorbeeld te noemen, twéé pastiches aan mij gewijd. In die uiterst bewerkelijke stripvorm! Wat een eer eigenlijk. Met zijn aangeschoten kop belde hij me op om te horen hoe pijnlijk ik was getroffen door zijn werk. Maar ik had het niet gelezen, want ik las al een tijdje geen stripblaadjes meer. Ik moest hem dus teleurstellen. Ik wil maar zeggen, het bleef niet bij gewoon een hekel aan me hebben, maar er werd ook werk van gemaakt. En dat terwijl ik ze niks had gedaan. Het enige was dat ik uit hun coterietje was gestapt, omdat ik genoeg had van al dat gezuip en uitzichtloos gezwets in de kroeg. Ik ging met mijn interesse een andere kant op en liet het cynisme achter me. Dat moet ze in het verkeerde keelgat zijn geschoten. Ik zou het anders niet weten. Maar intussen werd ik van tijd tot tijd geconfronteerd met de zeer kwaadaardige berichtgeving die over mij werd verspreid. Ik was daar altijd weer verbaasd over. Zoveel power als mensen in hun haat kunnen stoppen.

Ik heb over deze zaak mijn nood weleens bij Toonder geklaagd. Zijn reactie was fantastisch. 'Collega's,' schreef hij me, 'wat zijn dat? Je hebt helemaal geen collega's.' Of woorden van gelijke strekking. In ieder geval

Grapje van het universum? Ooit werd deze wijsheid gedebiteerd in *De wortels van War*. De onheilspellende nacht in Faro moest toen nog komen.

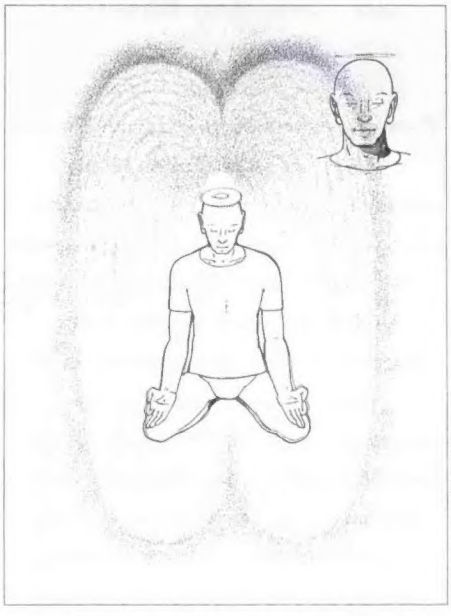

Renawre

pietsie & pop en de Zonen van
...fiets gestolen...
...auto geplunderd...
...koffer gepikt...
Wow!
Dàt gaat 'n hele tijd duren...
Walkman gepikt dan? Rollerskates gestolen?
Nee! Nee! Nee!
't Is veel erger!
De hele wereld loopt gevaar, man
De Zonen van O storten de hele aarde vol met puin!!!
Ah, ik zie 't al!
Inderdaad...
Aaaah! L-lucht
...f-fr-frisse lucht!
We zijn aan de beurt...
Hè, hè
'n Typisch geval van burenoverlast
BRRRR
Nou moe!
Agent! Agent! Er is iets vreselijks aan de hand!
Aaaah! Nog meer klantjes!!
Houdt 't dan nooit op?!!
Nou, zeg 't dan maar...
Mountain bike gestolen, zeker?
Wat is hier aan de hand?
We zijn van de pers! We willen alles weten!!!
De Pers!!
- Wordt Vervolgd -

Aflevering van *Pietsie & Pop en de Zonen van O*, voor Taptoe.

superieure laconie, waaruit ik veel kracht heb kunnen putten.'

Vroeger en nu

'In het verleden ben ik veel op stripdagen geweest en heb ik me een ongeluk zitten signeren. Maar na de crash vond ik het wel welletjes. In '94 ben ik, omdat ik toch op weg was naar Antwerpen, even in Breda uitgestapt om te kijken hoe het er was. Komisch. Waar ik vroeger met veel beleefde 'meneer Julsings' werd ontvangen, moest ik me nu als medewerker van stripwinkel Professor Ich een weg naar binnen liegen. Niemand bij de deur kende me nog. Dat heeft iets treurigs, maar ook iets buitengewoon bevrijdends. Ik heb daar rondgestapt met de verbazing van iemand die van een vreemde planeet komt. Eerlijk waar, ik kon me niet voorstellen ooit onderdeel van die *scene* te hebben uitgemaakt. Dat bedoel ik niet op een denigrerende manier. Het was net of ik me op een hele andere wereld bevond, waar mensen met eigenaardige fascinaties rondliepen. Heel raar was dat. Hoogkomisch. Maar het lachen komt pas naderhand, bij mij. Op het moment zelf liep ik alleen maar verbaasd rond, van: 'Wat is dit?' Sommige mensen zijn enthousiast als ze je weer zien, sommige mensen duiken weg, alsof je gevaarlijk voor ze bent. Wonderlijk, wonderlijk, wonderlijk ... Terwijl ik toch niet echt bekend sta als een gevaarlijk figuur. Ben ik gevaarlijk? Ik voel me niet gevaarlijk, hoor. Ik ben gewoon een zacht mens die graag iets moois wil doen op deze wereld.

Ik heb helemaal geen contact meer met vroegere collega's. Ook niet met degenen die me wèl zien zitten of van mijn werk houden. Alleen met Toonder wissel ik nu en dan een

Een immer opgewekt kijkende professor Ich.

brief. Hoewel de laatste alweer een hele tijd geleden is geschreven. Toonder en ik mogen elkaar graag. Hebben een zacht plekje in ons hart voor elkaar. Noemen onszelf vrienden. Er zijn wonderlijke parallellen in onze levensloop aan te wijzen. Misschien dat dat het is. En gezamenlijke interesses natuurlijk, waaronder de metafysica.'

Een tijdje geleden

'Ik ben een tijdje geleden met mijn vriendin bij de stripwinkel van Kees Kousemaker geweest. Terwijl Kousemaker en ik over de koffie heen wat populair met elkaar stonden te grappen, bladerde zij wat in de boeken die daar lagen. Ze is, ondanks het feit dat ze Belgische is, in het geheel niet bekend met strips. Buiten gekomen sprak ze haar verbazing uit: 'Waar houden die tekenaars zich nou eigenlijk mee bezig? Het is allemaal seks van kinderachtig niveau.' En het is waar. Het is echt een beetje zielig wat er in hardcover wordt uitgegeven. Met een moraal van 'alles mag' worden de meest benepen, kleinburgerlijke fantasietjes aan de man gebracht. Fantasietjes die je bij een jongetje van acht verwacht. Wat is dit toch? Want het is een prachtig medium. Ik zweer het je, de strip is een prachtig medium.

Dan heb ik het nog niet eens over de nulkommaniks-tendens, die lijkt te hebben gezegevierd. Vroeger in de *Pep*-tijd was er een heftige discussie over het belang van het verhaal ten opzichte van de tekeningen. **Daan Jippes** tekende de sterren van de hemel en ik kon er ook al een beetje wat van. Menig zwakke tekenaar voelde zich bedreigd en begon via een omweg te knabbelen aan de alom heersende bewondering voor de knappe tekening. Vrij algemeen werd besloten dat het om het verhaal ging en dat de tekening bijzaak was. Dat had gevolgen. Na verloop van tijd dienden zich de minimalisten aan. Lieden die niet of ternauwernood een pen konden vasthou-

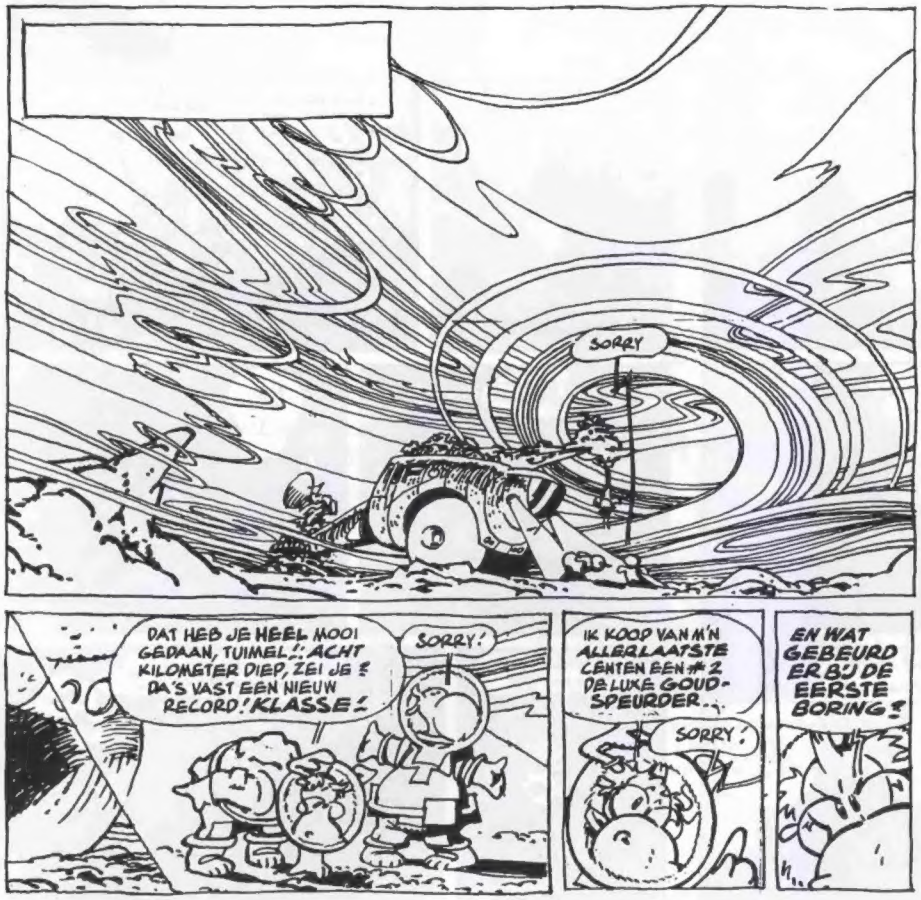
SORRY
DAT HEB JE HEEL MOOI GEDAAN, TUIMEL!: ACHT KILOMETER DIEP, ZEI JE? DA'S VAST EEN NIEUW RECORD! KLASSE!
SORRY!
IK KOOP VAN M'N ALLERLAATSTE CENTEN EEN # 2 DE LUXE GOUD-SPEURDER...
SORRY!
EN WAT GEBEURD ER BIJ DE EERSTE BORING!

Stripprobeersel rond de figuren van Ich.

den, maar wel een leuke grap te vertellen hadden. Prima hoor, men had immers toch besloten dat het verhaal belangrijker was dan de tekeningen. Maar wat zien we nu? In alle ochtend- en weekbladen zien we hoe de koning van de nulkommaniksgedachte ook de inhoud vernulkommanikst. Dus stellen niet alleen de tekeningen absoluut niets meer voor, maar zijn ook de grappen volledig ontgrapt.

Met buitengewone belangstelling heb ik de afgelopen maanden deze strips in de ochtend- en weekbladen gevolgd. Ik wilde weten wat het succes was. Dus maakte ik me iedere keer weer vrij van mogelijke vooroordelen. Maar steeds, op een zeer, zeer enkele uitzondering na, keek ik in een leegte, waarin niets, maar dan ook niets gebeurde. Ik heb besloten dat het aan mij ligt. Dat is makkelijker, want anders moet ik me af gaan vragen hoe dit soort dingen gepubliceerd kunnen worden. Ach, misschien is het wel zo dat een groot deel van het publiek zich wil laten behagen met spul waarvan ze kunnen denken dat zij er ook toe in staat zijn om het te maken.

Ik voel mezelf geen striptekenaar meer. Ik vind de strip heel mooi, hoor. Ik vind het een prachtig medium, anders dan bij een film, waar je niet je eigen tempo kan bepalen en anders dan bij een boek, waar je niet kunt werken met werkelijke beelden. Maar ik voel me niet meer, zoals vroeger, specifiek striptekenaar. Vroeger kon ik met trots zeggen dat ik een stripmaker was, want tekenen is maar een facet van het maken van een strip. Ik vind schilderen ook leuk om te doen. Hetzelfde geldt voor portrettekenen en vormgeven op de computer. Maar ik besef dat ik daarmee wegduik voor de pijn die ik in stripland ondervond, want diep in mijn hart weet ik dat ik strip het lekkerste vind.'

De Pep-tijd

'Ik heb korte tijd met **Theo Steeman** samengewerkt voor de *Witte*-verhalen, maar dat beviel me niet echt goed. Ik zou het wel weer eens willen proberen. Ook met andere tekenaars. Mijn ideaal was vroeger om met al die tekenaars die bij *Pep* werkten, en in Rotterdam of omstreken woonden, gezamenlijk een pand te huren met ieder zijn eigen ruimte om een soort motoriek te ontwikkelen met zijn allen. Elkaar adviseren. Maar dat werd als complete waanzin van de hand gewezen. De hele *Pep*-school is trouwens aan verdeeldheid ten onder gegaan. Ik heb daar altijd een enorme machtsstrijd ervaren. Het was alsof men elkaar het licht in de ogen niet gunde. Ik deed daar tot op zekere hoogte aan mee, maar op een gegeven moment was het genoeg.

Het was echt een grimmige tijd, die *Pep*-tijd. Er was onder andere die al genoemde richtingenstrijd over vorm en inhoud, maar er werd ook gescherprechterd in geval van plagiaat. Zo was ik aanwezig bij de executie van **Gideon Brugman**. Deze trok weleens een plaatje over. Puur naïeve onkunde. En eigenlijk een schreeuw om hulp. Maar nee, gewapend met een koffertje vol belastend bewijsmateriaal trad dan een groot-inquisiteur naar voren en werd de boosdoener uitgewist. Van Brugman is nooit meer iets vernomen. Dat de groot-inquisiteur zelf zijn hoofdfiguur bij een Amerikaanse grootheid had gejat werd niet genoemd. En een **Johnn Bakker**, die het qua jatwerk bonter maakte dan Brugman werd niet aangepakt. Die had dan ook een reputatie als gevorderd straatvechter.

Maar het zij iedereen vergeven, hoor. De fouten die we maken komen allemaal voort uit onze onkunde en de angst daarop betrapt te worden. Dat geldt voor ons allemaal. En het is pure onzin. We zijn hier op deze planeet om te leren, niemand uitgezonderd. Dus, in plaats van ze te verstoppen, laat ze maar zien die tekortkomingen. Des te sneller leer je. Des te sneller ben je er vanaf. Ik denk dat Brugman, als hij zich niet had laten opslokken door de pijn van de gebeurtenis, meer had geleerd dan de al eerder genoemde groot-inquisiteur. De eerste liet zijn zwakte open en bloot zien, waar de tweede de openbare terechtstelling van nummer één nodig had om zijn eigen onkunde verborgen te kun-

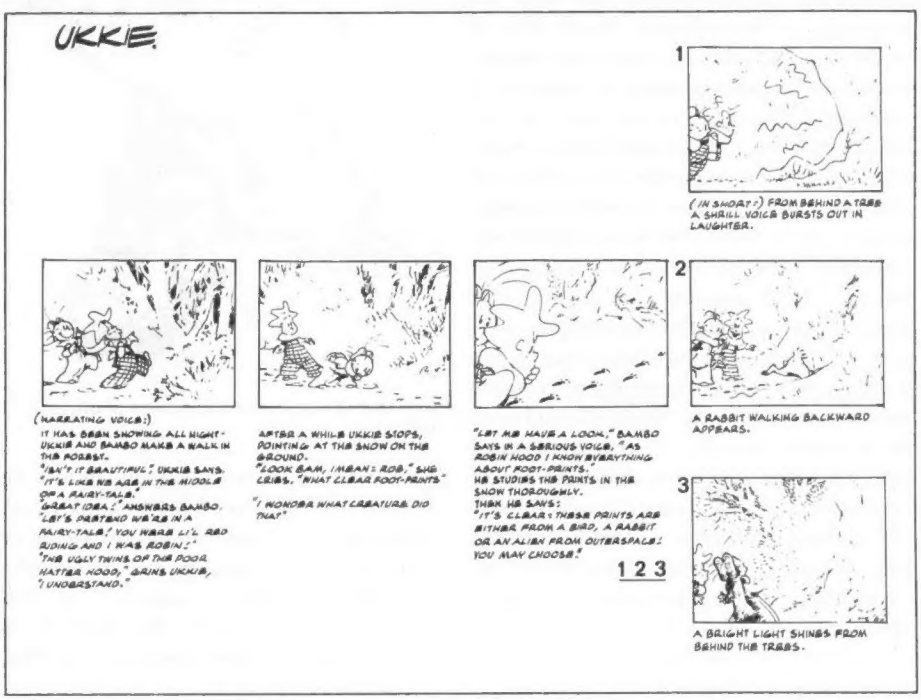
UKKIE
1
(IN SHORT:) FROM BEHIND A TREE A SHRILL VOICE BURSTS OUT IN LAUGHTER.
(NARRATING VOICE:) IT HAS BEEN SNOWING ALL NIGHT. UKKIE AND BAMBO MAKE A WALK IN THE FOREST. "ISN'T IT BEAUTIFUL," UKKIE SAYS. "IT'S LIKE WE ARE IN THE MIDDLE OF A FAIRY-TALE." "GREAT IDEA," ANSWERS BAMBO. "LET'S PRETEND WE'RE IN A FAIRY-TALE." YOU HEAR LI'L RED RIDING AND I WAS ROBIN." "THE UGLY TWINS OF THE POOR HATTER HOOD," GRINS UKKIE, "I UNDERSTAND."
AFTER A WHILE UKKIE STOPS, POINTING AT THE SNOW ON THE GROUND. "LOOK BAM, I MEAN: ROB," SHE CRIES, "WHAT CLEAR FOOT-PRINTS." "I WONDER WHAT CREATURE DID THAT."
"LET ME HAVE A LOOK," BAMBO SAYS IN A SERIOUS VOICE, "AS ROBIN HOOD I KNOW BY EVERYTHING ABOUT FOOT-PRINTS." HE STUDIES THE PRINTS IN THE SNOW THOROUGHLY. THEN HE SAYS: "IT'S CLEAR: THESE PRINTS ARE EITHER FROM A BIRD, A RABBIT OR AN ALIEN FROM OUTERSPACE! YOU MAY CHOOSE."
1 2 3
2
A RABBIT WALKING BACKWARD APPEARS.
3
A BRIGHT LIGHT SHINES FROM BEHIND THE TREES.

Toen ik het even ècht niet meer wist schreef Toonder me: 'Doe iets met journalisten en ga de actualiteit te lijf. Dat kan je!' Dus ik aan de slag. De burgeroorlog in Joegoslavië was toen nog behoorlijk vers, herinner ik me. Niet afgemaakt wegens totale uitputting, denk ik.

sidewalk
WEER VERDWAALD: ZO VINDEN WE DIE VERDOMDE OORLOG NOOIT!
PARDON ME, MADAM!
WHICH WAY TO THE WAR?
ARKS, GEWEND. DIE LUI HIER!
sidewalk
ALS ZE DIE JOEGOSLAVEN GEWOON MET HET EK HADDEN LATEN MEEDOEN...
...EN ZE BOVENDIEN NOG HADDEN LATEN WINNEN...
...NAS HET HIER OOK WEL EEN ROTZOOITJE GEWORDEN...
...MAAR ALTIJD MINDER DAN DIT!
sidewalk
GELUID KLAAR? CAMERA KLAAR?
WHAT'S YOUR OPINION ABOUT THIS WAR, SIR?
IT'S TOUGH...
...THIS ONGOING SHELLING IS DAMNED NOISY AND THE FOOD IS LOUSY
BUT BAD THINGS DON'T LAST FOREVER...
UN
...THE NEXT GULFWAR WILL BE LOTS OF FUN AGAIN!

nen houden. Zo zie je in één oogopslag de wet van de agressie en de onderdrukking. Mooi hè? Van dat soort mindgames ben ik dus fan.'

Tijdreizen

'Wat zou het leuk zijn als de strip de interactieve cybergolf zou kunnen overleven. Niet dat ik daar iets op tegen heb, hoor. Ik vind het prachtig. Hoe meer informatie hoe beter. Maar in de strip kun je zo lekker je eigen tempo bepalen. Helemaal wegzakken, als je dat wilt. Vooral van dat laatste ben ik een overtuigd voorstander. Zakt u toch weg, dames en heren, zakt u toch weg. Zo diep mogelijk, in het drijfzand van uw gevoelens en u zult het ene wonder na het andere kunnen verwachten. In de tijd zult u kunnen reizen. Wat zeg ik? Door de meest bizarre dimensies zult u kunnen trekken. Alsof het de gewoonste zaak van de wereld is. Want alleen het intellect in ons heeft behoefte aan de orde van tijd en ruimte. De veel en veel grotere rest lijdt daar eerder onder. Die wil vrijheid en grenzen verleggen. Waarom anders denk je dat verhalen door alle tijden heen zo populair zijn geweest? Om te ontkomen aan het benauwde één-plus-één-is-tweegedoe van het intellect. Wij, mensen, zijn ontdekkingsreizigers, geen boekhouders.'

Heden

'Een tijdje geleden werd ik door **Piet Zeeman** benaderd. Piet is vertaler en scenarist. In de kroeg, vertelde hij, werd door zekere collega's volgehouden dat ik down and out was. Dat ik het vak überhaupt niet verstond. Piet is het daar niet mee eens en vroeg me dus terug te komen. In het geval dat ik daar wat moeite mee zou hebben, wilde hij me wel helpen. We zitten nu in een voorbereidende fase. Het uitgangspunt is iets nieuws te doen met *Professor Ich*. Maar dat zeg ik onder voorbehoud. Als er iets geheel nieuws de kop op steekt, ga ik zo overstag. Als ik helemaal eerlijk ben, hoop ik, of reken ik daar een beetje op. *Professor Ich*, *Ukkie*, *FANTeasy*, het zijn allemaal heel dierbare kinderen van me, waarmee ik de draad zo zou willen oppakken. Maar iets nieuws, iets volstrekt nieuws, waar je met volle passie in kunt duiken, dat zie ik pas echt zitten. Voor de volle honderd procent. Het leuke is dat, op het moment dat je je ervoor open stelt, het nieuwe er al is. Altijd dichterbij dan je denkt. Heel spannend.

Regelmatig houd ik me dus weer bezig met de strip. Het meest nog in mijn hoofd, maar op papier gebeurt toch ook al het één en ander. In ieder geval denk ik een vorm gevonden te hebben waarmee de verhalende krantenstrip nieuw leven ingeblazen zou kunnen worden. Dat is tenminste al wat.

Nog iets waar ik mee bezig ben: *Ukkie*! De *Ukkie*-voedingsartikelen zijn aan een facelift toe en het assortiment zal worden uitgebreid. Zo'n facelift is natuurlijk heerlijk werk. Ik heb me nooit zo met reclame bezig gehouden, maar nu ik het voor mijn eigen merkje mag doen vind ik het te gek. Reclame is de ultieme communicatie, zou je kunnen zeggen. Alles moet duidelijk zijn. Glashelder en al van grote afstand herkenbaar. Daarbij moet het in de kortst mogelijke tijd ook nog een stemming kunnen overbrengen. In het geval van *Ukkie* dus vrolijkheid en optimisme. Ik kan je niet vertellen hoe leerzaam dat is.

Ook ben ik wat aan het CD-ROMmen. Ik zet een interactief programmaatje rond *Ukkie* in elkaar, dat voor een deel een educatief spelletje is. Nieuw en leuk. Ook omdat er bewegende elementen in worden opgenomen en ik dus stukjes tekenfilm kan maken. Ja, ook tekenfilm heeft een warm plekje in mijn hart. Ook maak ik voor het *Light Body*-circuit nog een soort instructietekeningen. Ik blijk in staat om, vrij nauwkeurig, de eigenschappen van de verschillende lichtfrequenties in beeld te brengen. Dat is een wonderlijke zaak. Ik zit in meditatie, begeef me in zo'n frequentie en kijk als een soort landschapschilder in het innerlijk rond. Teruggekomen uit de meditatie zet ik de indruk op papier. Heel speciaal allemaal. Het grappige is dat het wordt herkend. Mensen die de frequenties kennen, herkennen onmiddellijk wat ik heb neergezet. Er wordt heel enthousiast op gereageerd. Tot in Amerika worden ze gebruikt.'

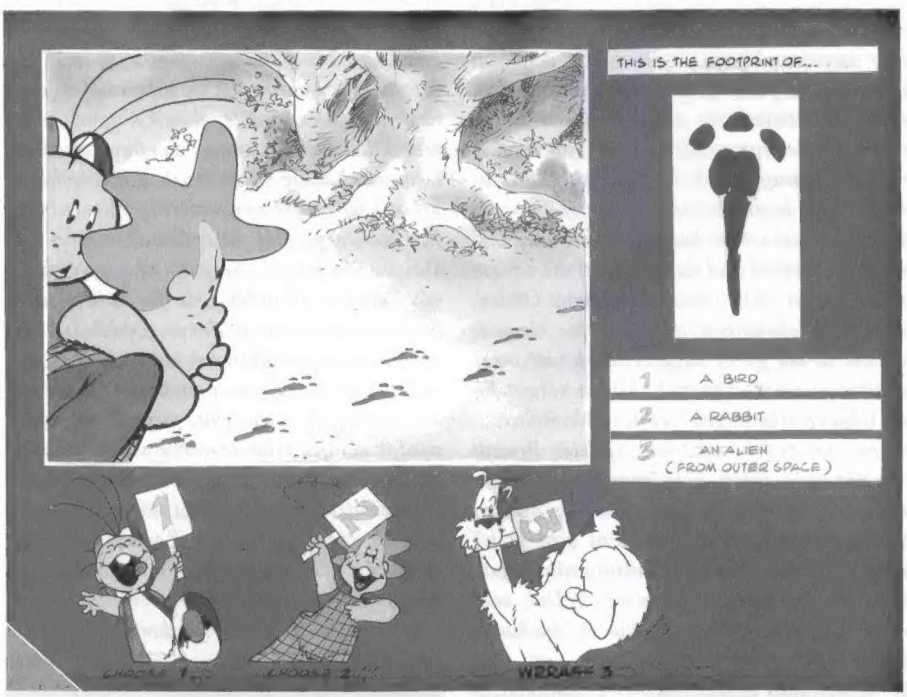

Een stukje storyboard en een beeld-layout van het CD-ROMproject.

Links en rechts, **Etiketten uit de Ukkie-kindervoedingslijn. Let vooral op de twee etiketten links, met het vernieuwde logo: de trots van de maker, want snelheid èn zachtheid communicerend.**

Geheel rechts, **Ontwerp voor negendelige zeefdruk *The Jazz*, niet uitgevoerd.**

Onder, **Aanzet tot one-shot voor de krant rond Ukkie en haar vriendje.**

Een dag na Faro

'Ik poets nog wel eens aan een schilderij en soms teken ik een portret. Allemaal met het grootste plezier. Daar gaat het om. De liefde waarmee je dingen doet. Ik hoorde laatst op de televisie een vrouw zeggen dat de enige overeenkomst tussen mensen is dat ze allemaal tjokvol met liefde zitten en daar uiting aan willen geven. Maar door allerlei overtuigingen, die ze tijdens de opvoeding hebben overgenomen, komen ze daar niet toe. Ze durven niet. Want twee van die overtuigingen zijn dat als je je liefde laat zien, je jezelf kwetsbaar maakt en dat kwetsbare mensen een gewild doelwit zijn. Dus dan maar niet. Daarom zitten mensen lamgeslagen van de creatieve constipatie voor de buis en volgen een enkeling die er wel in slaagt zijn liefde aan de man te brengen. Die wordt dan vervolgens op een voetstuk gezet en een ster genoemd.

Zo is het. Het is de liefde die 't 'm doet. Als ik terugkijk op de tijd waarin ik tegelijkertijd aan *Ukkie*, *Witte*, *Tuimel & Ich* en *FANTeasy*

NEE HENK, VANDAAG NIET... IK... EH... BEN 'N BEETJE MOE...
HOOFDPIJN EN ZO...
VANDAAG NIET?!!
VANDAAG NIET?!!
MAAR WE HEBBEN TOTAAL GEEN KEUS:- DE NATUUR ROEPT!!!
'TIS 'U KWESTIE VAN DRIL OF GEEN DRIL?!
MY BEST
DAN ZORG JE EERST MAAR ES VOOR GORDYNEN IN DE SLAAPKAMER

TO BE ...

Werktijd

'Wat m'n werk betreft ben ik zoekende. Niet zozeer dat ik een plaats zoek waar ik kan publiceren; ik weet zeker dat die plek er is zodra de tijd rijp is. Nee, het zijn vorm en inhoud waar ik me mee bezig houd. Vooral het eerste is een lastige vraag, want in feite hou ik van alle stripvormen: de one-shot als pagina, de one-shot als strook zelfs, maar ook de verhalende strip heeft m'n liefde; en ook dan weer vind ik zowel de krantenversie als de paginavorm met zijn kleurmogelijkheden opwindend aantrekkelijk. Op dit moment experimenteer ik met krantenstrip, verhalende krantenstrip wel te verstaan. Ook omdat daar bij steeds meer kranten de kleurmogelijkheid bijgekomen is. Het punt is echter, dat juist díe vorm onder zware druk is komen te staan door al die verhalen die de televisie dagelijks over de goegemeente uitstort. Dat is de reden waarom je eigenlijk alleen nog one-shots in kranten ziet. Maar met de intrede van die, overigens begrijpelijke, monocultuur is ook de verarming stripland binnengekomen, want de one-shot moet wel van heel verschrikkelijk vreselijk goede huize komen wil hij het publiek breed kunnen begeesteren. Al lijkt het dan misschien dat de verhalende strip in de krant het heeft afgelegd tegen de televisiekots, ik weet zeker dat het niet zo is. Ik voel heel duidelijk dat er bij het krantenlezend publiek zelfs een grote behoefte is, je zou het zelfs honger kunnen noemen, naar dat merkwaardige bindende element waar in Nederland strips als Eric de Noorman, Kapitein Rob *en, natuurlijk,* Ollie B. *garant voor stonden. Vraag me niet hoe ik er op kom; het is puur gevoel, het stadium van* wishfull thinking *ver voorbij; het is weten eigenlijk. Het enige wat er moet gebeuren is een aanpassing van de hoeveelheid informatie die je de lezers iedere dag verschaft, want ze moeten wel iets te kauwen hebben natuurlijk.* ***Eric Heuvel*** *had dat door met die ondertekststrip in* Algemeen Dagblad. *Ondertekst en tekeningen, dat zijn twee elementen die in elk geval* suggereren *dat er meer informatie wordt gegeven. Alleen vergat hij dat tekst en tekeningen wel* dezelfde *informatie moeten geven. Of zoals* ***Andries Brandt*** *mij dat vele jaren geleden voorhield: 'Je moet het verhaal uit de plaatjes kunnen opmaken. De tekenaar moet, al schrijft hij het verhaal misschien zelf, altijd proberen de schrijver overbodig te maken.' Dat was prachtige oude-rottentaal, die ik dankbaar ter harte heb genomen.*

Enfin, het gaat er dus maar om, dat de strip per dag voldoende informatie biedt wil het als feuilleton – wat een ouderwets woord! – het hoofd boven water houden. En ik denk zo'n vorm gevonden te hebben. Ik zeg dat in de diepste eenvoud, want de vondst is eigenlijk te voor de hand liggend om prat op te gaan.

En dan is er natuurlijk de inhoud. Tja, daar heeft men weer zoiets: ik wil natuurlijk iets meer dan het rechttoe, rechtaan goed-en-kwaadverhaaltje, al kan ik daar soms de grootst mogelijke bewondering voor hebben. Dat iets meer, ligt nu eenmaal in mijn lijn. Dat is één van de verwantschappen die ik met ***Marten Toonder*** *heb. Ik denk, nee, ik ben er van overtuigd, dat je goed bezig bent als je je lezer prikkelt tot het verkennen van voor hem of haar onbekende gebieden. Verruiming is, zo je wilt, groei van bewustzijn; ik denk dat dàt de oerzin van het menselijk bestaan is; als je dus aan die grondigste der grondstromen bijdraagt ben je, naar mijn mening, zinvol bezig. En ik wil zinvol in de weer zijn. Zin is zijn, zeg ik altijd. En zijn, daar gaat het om. Dat heeft die oude Shakespeare indertijd verdomde goed gezien.'*

werkte, gaat er een siddering door mij heen bij de gedachte aan de stress en onzekerheid die daarbij hoorde. Of het wel goed was wat ik deed. In de zin van: 'Màg ik wel zoveel plaats innemen? Heb ik niet al de beste herinneringen?' Maar ik hunker naar de passie waarmee ik toen werkte. Die bevlogenheid. Die laserachtige inzet en concentratie maken het tot een heerlijke tijd, die ik niet zou willen missen.

Weet je ... Een dag na de crash in Faro zat ik in de lounge van een hotel temidden van een deplorabel gezelschap van min of meer licht gewonde overlevenden. Het was een deerniswekkend groepje. De één had zijn arm in het gips, de ander zat in een soort harnas. Weer een ander had twee blauwe ogen en zag dus geen barst ... Niemand zei een woord. Plotseling hoorde ik mezelf, met nog een dun stemmetje, zeggen: 'Toch had ik dit niet willen missen.' Er werd niet op gereageerd. Dus ik denk dat niemand het gehoord heeft. Teveel opgeslokt in eigen sores, denk ik. In die zin gaf mijn opmerking dan ook geen pas. Maar ik meende het wel. Het hele spektakel had me, alle heftigheid, alle gevaar en alle gruwelijkheden ten spijt, vleugels gegeven.

Nooit tevoren was ik zo dicht bij de kern van mijn wezen geweest. Nooit had ik me zo levend gevoeld. En, heel nieuw en verrassend, nooit was ik zo tevreden met mezelf geweest. Met het feit dat ik was die ik was. Het mooie is: dat gevoel is gebleven.'

... OR NOT TO BE

Toondertijd!

'Ik werd er een beetje giechelig van. Bij de opening van de Toondertentoonstelling in Teylers was me één van de eerste exemplaren van de Toonderspecial van Stripschrift *in handen gedrukt en 's avonds bij m'n vriendin in Antwerpen begon ik te lezen.*

Een leuk nummer met een vermakelijk interview van Dick met de oude Marten. Je hoorde bij wijze van spreken het haardvuur op de achtergrond knappen. En die lach waarin Marten een aantal malen uitbarst, die ken ik goed. Het is een schallend geluid dat altijd onverwacht uit die wat gereserveerde man kan opklinken. Met dat gereserveerde valt het overigens wel mee. Je hoeft maar naar de ogen van de man te kijken om te zien dat die een heleboel kunnen opzuigen. In die ogen zie je machtig veel roering omgaan en dat heeft niets te maken met in reserve houden. Ik heb dat vroeger wel eens verkeerd gezien.

Overigens, wat een prachtige reactie had-ie op de staande ovatie in Teylers, waar ***Matla*** *het initiatief toe nam. Alleen aan de slikbewegingen van z'n keel kon je zien dat hij goed geraakt was. Maar zo frêle als hij is bleef hij toch recht overeind. En die oogjes maar kijken. Prachtig!*

Maar ik had het over die special. Een zeer compleet nummer, dat zag je zo. Hier was een poging ondernomen om een serieuze bijdrage te leveren aan de vaderlandse geschiedschrijving. Marten uitgebreid aan het woord. Phiny fijntjes in de schijnwerpers en een interessante bijdrage van broer Jan Gerhard, God hebbe z'n ziel. Leuk ook die kadertjes van Dick over medewerkers en, ondanks het wat lullige kopje, leuk ook de meeste van de cursiefjes van ex-medewerkers. En iedereen werd genoemd. Tot, zoals Dick me later zou faxen – want onze vriendschap lijkt, oh mirakel, na al die jaren herstellende – de studiomuis toe. ***Van der Weert***, ***Kresse***, ***Van 't Klooster***, ***Lensen***, ***Van der Weert***, ***Godhelp***, ***Klokkers***, ***Van der Weert***, ***Brandt***, ***Van Banda***, ***Van der Weert*** *... Alleen, alleen, alleen, waar stond ik?!*

Het is maar goed dat alle namen in het nummer met een vetter lettertype waren gedrukt, zo hoefde ik het blad niet nog es door te lezen. ***Ring***, ***Bouwius***, ***Van der Weert***, ***Jensen*** *... Nee, ik werd niet genoemd.* ***Khing***, ***Van Haasteren*** *... Ik werd er giechelig van. Hoe zat dat nou? Ik deed toch ook mee? Dat laatste* Panda*-verhaal waar Jan Gerhard het over heeft –* De meester-riolist *– daar had ik toch op zitten bloeden met m'n beginnersvingertjes? Allemachtig, wat een zouteloos langdradig verhaal was dat. Kwam geen end aan. Typisch geval van machteloze schrijver. Kon z'n figuren niet uit een situatie, in dit geval een riool, krijgen.*

En die Bommelverhalen? Vijfentwintig waren het er, waar ik aan meewerkte, te beginnen het De Labberdaan *en eindigend met* De waarde-ring. *Wat ik graag als 'waardering' las, maar dat terzijde. Het giechelige bleef, een kwestie van zenuwen waarschijnlijk. Het was tenslotte een pijnlijke constatering, zo totaal genegeerd te zijn. Hoewel, aan de andere kant ... Het had ook wel iets unieks, zo te schitteren door afwezigheid. Of liever nog: het gevoel geen verleden te hebben te ervaren. Er kwam iets opgetogens over me toen ik me op dat gevoel van leegte concentreerde.*

Ik had dus niet bestaan, stelde ik me voor; kijk maar, het bewijs: in het hele verhaal kwam ik niet voor. Dat van die vijfentwintig verhalen was een droom geweest, dat kon niet anders. Een soms wat teneerdrukkende droom. De droom van herhaalde imperfectie. De droom van ik-doe-het-niet-goed en het-zal-nooit-wat worden-met-mij, want de veranderingen in de tekeningen, mijn tekeningen, waren veel en pijnlijk vaak. Hoewel? Hoezo? Wacht eens even! Die kwalijke herinneringen waren er helemaal niet. Ik was er niet. En zonder mij geen herinneringen, laten we wel wezen. En, ik was er niet, dus die vijfentwintig verhalen waren er ook niet.

Er kwam iets van een verzaligde rust over me. Deze nieuwe logica beviel me goed, het groeiend besef het voortaan zonder drukkend verleden te moeten doen deed iets in me juichend opspringen. Ze moesten eens weten, daar in Teylers. Ze stelden daar iets tentoon wat er voor een deel helemaal niet was.'

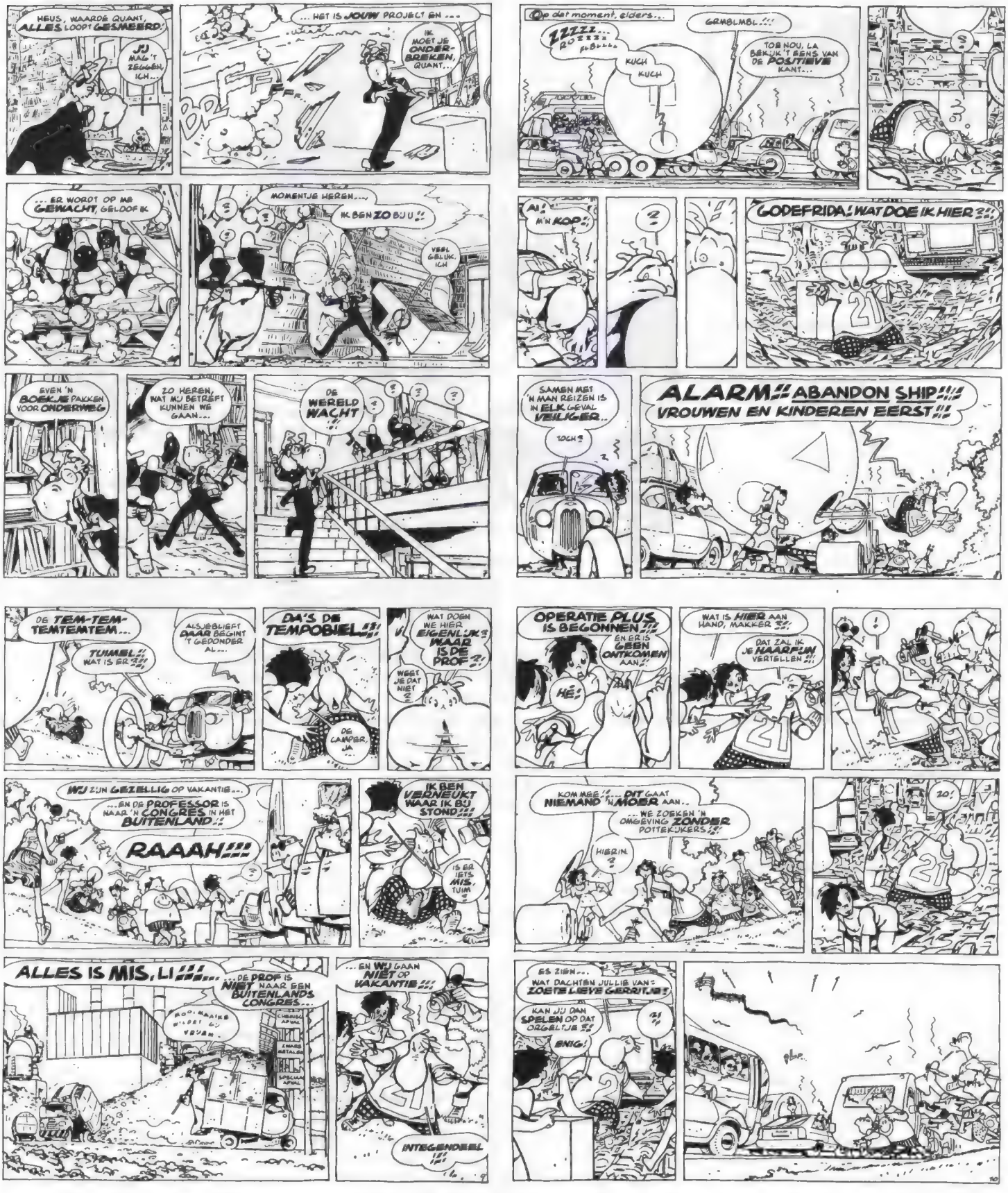
HEUS, WAARDE QUANT, ALLES LOOPT GESMEERD!
JIJ MAG 'T ZELFDEN, ICH...
... HET IS JOUW PROJECT EN ...
IK MOET JE ONDERBREKEN, QUANT...
BDFF FF
Op dat moment, elders...
ZZZZZ... ROEZZZ
GRMBLMBL!!!
KUCH KUCH
TOCH NOU, LA BEKIJK 'T EENS VAN DE POSITIEVE KANT...
... ER WORDT OP MIJ GEWACHT, GELOOF IK.
MOMENTJE HEREN...
IK BEN ZO BIJ U!!
VEEL GELUK, ICH
AU! MIJN KOP!
GODEFRIDA! WAT DOE IK HIER?!!
EVEN 'N BOEKJE PAKKEN VOOR ONDERWEG
ZO HEREN, WAT HU BETREFT KUNNEN WE GAAN...
DE WERELD WACHT
SAMEN MET 'N MAN REIZEN IS IN ELK GEVAL VEILIGER...
TOCH?
ALARM!! ABANDON SHIP!!! VROUWEN EN KINDEREN EERST!!!
DE TEM-TEM-TEMTEMTEM...
TUMBL!! WAT IS ER?!!
ALS JE BLIEFT DAAR BEGINT 'T GEZONDER AL...
DA'S DE TEMPOBIEL!!!
DE LANGSAMSTE, JA
WAT DOEN WE HIER EIGENLIJK? WAAR IS DE PROF?!
WEET JE DAT NIET?
OPERATIE PLUS IS BEGONNEN!!! EN ER IS GEEN ONTKOMEN AAN!!
HE?!
WAT IS HIER AAN HAND, MAKKER?!
DAT ZAL IK JE HAARFIJN VERTELLEN!!!
WIJ ZIJN GEZELLIG OP VAKANTIE...
...EN DE PROFESSOR IS NAAR 'N CONGRES IN HET BUITENLAND!!!
RAAAH!!!
IK BEN VERNEUKT WAAR IK BIJ STOND!!!
IS ER IETS MIS, TUIM?
KOM MEE!!... DIT GAAT NIEMAND 'N MOER AAN..
...WE ZOEKEN 'N OMGEVING ZONDER POTTEKIJKERS!!!
HIERIN?
20!
ALLES IS MIS, LI!!!...
...DE PROF IS NIET NAAR EEN BUITENLANDS CONGRES...
...EN WIJ GAAN NIET OP VAKANTIE!!!
INTEGENDEEL!!!
ES ZIEN... WAT DACHTEN JULLIE VAN ZOETS LIEVE GERRIT, HE?
KAN JIJ DAN SPELEN OP DAT ORGELTJE?!
ENIG!

Stukje verhaal uit de periode Before Crash (B.C.), waarin zowel de toestand in Joegoslavië als een soort Golfoorlog naar voren zouden komen. En dat terwijl het nog overal rustig was. Ik had een heel opwindende vorm bedacht om het aan de dagbladen te verkopen. Maar de gehaaste redacteuren aan wie ik het toonde zagen er niets in, want druk, druk, druk.

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

DE EIKELMANNETJES KOMEN TERUG!

DE MEULDER, ASSEN · BEST IN BOSKABOUTERS

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 34A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

Bits & Pieces

Lik-Lik

Deze keer ben ik er niet bij geweest. Jammer. Want het is er heel apart geweest. De uitreiking van de Bommelpostzegels. Jawel, het zijn er twee. Eén van zeventig en één van tachtig cent. En het is niet de eerste vaderlandse strippostzegel. Want die was jaren geleden van Joost Swarte. Een mooie kinderpostzegel. Maar Toonder kreeg er een telefoonkaart bij. Het kon niet op. Gnuivend zag ik Marten Toonder op een krantenfoto samen met één van de KPN-bovenbazen een schilderijtje vasthouden. Zo te zien vond Toonder het lijstje wel een gelikt lijstje.

Wonderlijke plaatjes trouwens in dat schilderijtje. Heeft Toonder er 11.786 gemaakt, zoeken ze juist deze uit. Een bijeengeraapte serie Bommelstripplaatjes waar de tekst zowel boven als onder was neergekalkt. Een Hollandse school in het kwadraat. Beetje double dutch dus. En dan die tekst zelf. Heb ik alle 177 verhalen doorgelezen om die tekst terug te vinden. No way! Blijkt die letterbrij samengesteld door de rijmelaars uit Den Haag. Die denken tegenwoordig dat ze zelf moeten gaan toonderen.

'Maar Toonder had vooraf toch wel tekstcorrecties kunnen aanbrengen' hoor ik u al mompelen.

Ja, heeft hij ook gedaan. Alleen zijn ze die vergeten af te drukken, de kneuzen, haha!

Toen Toonder na afloop van de uitreiking werd gevraagd 'bent u trots?' gaf hij lik op stuk met 'nou nee, maar wel verbaasd'. Zoiets is toch niet te filmen. De eerste in een reeks van nieuwe strippostzegels en dan dit soort fratsen. Welke Amos W. Steinhackers spelen hier een ragfijn spel? Wie mag er volgend jaar op de stripzegel? Worden het echte vaderlandse striphelden of komen er Tommy's en Jerry's op? Ik heb geen idee.

Wat ik wel weet is dat Toonder werd toegesproken door een aantal heren. Allereerst de bovenbaas van de postzegels. Ik kan me voorstellen dat zo'n man vooraf samen met z'n PR-figuur zit te worstelen op een tekst. 'Heet die man nu Maarten of Martin?'. Na enig druk PR-getelefoneer komt het antwoord: 'Marten'. 'Hè, Marten? Komt die striptekenaar soms uit de Achterhoek?' vraagt de tekstschrijver van dienst.

'Nee, geboren in Groningen'.

En likkebaardend verwerkt de speechschrijver dit gegeven in een gelikt verhaaltje.

En toen kwam er een duo. De vleesgeworden Argus en een vale kopie van Markies de Canteclaer. De heren Peekel en Testa.

Hoe bedenken ze het. Alsof je Rembrandt laat toespreken door de baas van de plaatselijke verfwinkel. Met als aanleiding dat hij ooit eigenhandig één lik verf op z'n eigen winkelpui heeft aangebracht. Gevolgd door de locale buschauffeur. Dat doe je zo'n grootheid toch niet aan. Een heer, voor wie geld geen rol speelt, laat je bewerken door de grauwe massa. Door het verzelfstandigde kapitaal?

De één heeft ooit voor de rechter moeten uitleggen waarom hij de belastingdienst tekort deed. En belandde net niet in de lik. De ander is onlangs gewipt als busbovenbaas en kreeg bij zijn afscheid een gouden strippenkaart in zijn handen gedrukt. Hoe hebben die twee zich ingelikt? En wat zouden ze hebben gezegd? Laten we eens fantaseren over de bijdrage van bolle Han.

Peekel, in de rol van Argus, verdenk ik van de volgende tekstfrase. 'Heden, een historische mijlpaal voor de Nederlandse strip'. Voor iemand wiens programma's over louter tekenfilms alleen nog 's ochtends om half acht op Kindernet te zien zijn, een niet onverdienstelijke opening. En natuurlijk heeft hij ook iets gezegd als: 'Uiteraard is deze eer meer dan verdiend. Voor Toonder, wiens werk op eenzame hoogte staat. Grondlegger van de Toonder Studio's. En, welke krasse tachtiger kan op zo'n staat van dienst bogen? Wie heeft er zelfstandig zoveel nieuwe woorden aan de Nederlandse taal toegevoegd. Wie kent niet het woord 'denkraam'? Werkelijk ongeëvenaard!'

Je ziet zo'n Toonder verbaasd raken. Een creatief mens voor wie het bedenken van zo'n woord slechts één tel duurt. Zo'n man wordt zijn leven lang al geconfronteerd met een horde zieltogende hielenlikkers die zo'n woord aanbidden. Die wending heeft die speech genomen. Ik ben er zeker van. Of ik lik m'n schoenen schoon.

En dan als slotakkoord jonkheer Testa. Voorheen van de belbus, nu ook in strips. En, dit is echt gebeurd. Die stelde vast dat Bommel in ieder geval veel gelikt zal worden nu er 2 miljoen postzegels in omloop komen. Waarmee volgens hem bewezen was dat er thans heel wat ongelikte beren in Nederland rondlopen.

Ik had het niet beter kunnen verwoorden.

Ben Bits

AGENDA

t/m 28 juli
Expositie 'Heer Bommel en Tom Poes', Teylers Museum, Spaarne 16, Haarlem, info: (+31) 023-5319010.

t/m 31 juli
Expositie 'Strips in de hoogte' over teletransport in strips, Parc de Mont-Fat, rue en Rhée, Dinant, België, info: (+32) 082-222783.

t/m 11 augustus
Expositie '100 jaar gemotoriseerde sport, 75 jaar circuit', Museum van het Circuit van Spa-Francorchamps, Ancienne Abbaye, Stavelot, België, info: (+32) 080-862706.

t/m 11 augustus
11e Fristo Stripfestival Koksijde met ruilbeurzen op het Kerkplein op 28 juli en 11 augustus, Koksijde, België, info: (+32) 058-518810.

t/m 1 september
Expositie 'Grotten van Han-strips' over de ondergrondse wereld in de verbeelding van stripauteurs, Ferme de Dry-Homptay, Domein van de Grotten van Han, Han-sur-Lesse, België, info: (+32) 084-347713.

t/m 15 september
Expositie 'De Marsupilami, een nieuwe soort voor de wetenschap', Museum voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, Brussel, België, info: (+32) 02-6274233.

t/m 15 september
Museum met ballonnetjes, Een kubieke en geanimeerde tocht langs voorwerpen die een inspiratiebron vormden voor strips: de fetisj van het Gebroken Oor, de mummie van Raskar Kapak enzovoort, Koninklijke Museo voor Kunst en geschiedenis, Jubelpark, Brussel, België, info: (+32) 02-7417211.

t/m 15 september
Expositie 'La bande des six nez' met schatten uit prnéverzamelingen, Postmuseum, Grote Zavel, Brussel, info: (+32) 02-5137258.

t/m 15 september
Expositie '25 jaar Jan, Jans en de kinderen en al het andere werk van Jan Kruis, Museum Flehite, Breestraat 80, Amersfoort, info: (+31) 033-4619987).

t/m 15 september
35e Cartoon-festival, Laguna Beach, Humor Hall, Dunbergen, Knokke-Heist, België, info: (+32) 050-630380.

t/m 30 september
Expositie 'Kastelen in strips', Kasteel van Spontin, 8 Chée de Dinant, Spontin, België, info: (+32) 02-5144438.

t/m 6 oktober
Expositie 'Lucky Luke is 50 jaar', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

t/m 27 oktober
Expositie 'Paulus de Boskabouter', Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4-4a, Hoorn, info: (+31) 0229-214001.

t/m 3 november
Expositie 'Strips in Darwins hofvijver', Een striproute met Nero en Suske en Wiske rond het water en de evolutietheorie, Antwerpse Zoo, Koningin Astridplein 26, Antwerpen, België, info: (+32) 03-2024540.

t/m 30 november
Expositie 'Strips, ruimte, toekomst', De verschillende imaginaire werelden uit de strip, Eurospace Center, Transinne-Redu, België, info: (+32) 061-656465.

t/m 31 december
Expositie 'De ballons van het Atomium' over hoe het Atomium sinds de Expo '58 striptekenaars heeft geinspireerd, Atomium, Eeuwfeestlaan, Brussel, België, info: (+32) 02-4770977.

t/m 31 december
Expositie 'Geschiedenis van België: feiten en balloons', Congreshotel, Congresstraat 40, Brussel, België, info: (+32) 02-2171890.

t/m 31 december
Exposities 'Station Morris' en 'Station Dupuis', Metrostation, Charleroi, België, info: (032) 071-276742.

4 augustus
Stripbeurs, Forum-passage onder Ministerie van VROM (zijuitgang Centraal Station), 's-Gravenhage, info: (+31) 070-3819276.

31 augustus en 1 september
11e Brabants Stripspektakel, Zaal Valkencourt, Pastoor Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32) 011-661473.

8 september
Stripdag, Stripwinkel Cartoon, Pier, Scheveningen, info: (+31) 070-3540218.

16 september t/m 15 december
Expositie rond het 50-jarig bestaan van uitgeverij Lombard, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980

17 september t/m 10 november
Expositie 'Twee eeuwen geschiedenis doorheen het stripverhaal', Koninklijk Museum van het Leger, Jubelpark, Brussel, België, info: (+32) 02-7342157.

20 en 21 september
'De stripauteursrechten', een internationaal colloquium, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

27 september t/m 6 oktober
15e Salon du dessin de presse et d'humour, Saint-Just-le-Martel, Frankrijk, info: (+33) 55092670.

4 oktober t/m 24 november
Expositie 'Tout Wasterlain', Musée Jules Destree, Hotel de Ville, Place Charles II, Charleroi, België, info: (+32) 071-230298.

8 oktober t/m 5 januari 1997
Expositie 'De geboorte van Blake en Mortimer, 50 jaar geleden', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

12 en 13 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chassèveld, Breda, info: (+31) 076-5415990.

19 oktober
'De oorsprong van het stripverhaal: voorlopers en ontdekkers', een internationaal colloquium, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

9 en 10 november
Verzameloars Jaarbeurs, Jaarbeurs, Utrecht, info: (031) 030-2955560.

Strippionier met apostelbloed

A.M. de Jong

door
CEES VANWESENBEECK

Sinds een paar maanden staat in Bergen op Zoom een gedenkteken ter ere van *A.M. de Jong*. De Jong was niet alleen de schrijver van veelgelezen romans, waaronder de Merijntje Gijzen**-cyclus, maar hij maakte ook de teksten voor de strip** Bulletje en Boonestaak**. Deze eerste Nederlandse dagstrip was mateloos populair in de jaren twintig en dertig en beleefde vele herdrukken. De Jong stelde in** Bulletje en Boonestaak **diverse maatschappelijke problemen aan de kaak, zoals rassewaan, de uitwassen van het kapitalisme en de slechte positie van de vrouw. Het waren stuk voor stuk items van de socialistische beweging. Dit politiek-sociaal engagement van De Jong is in zijn gehele oeuvre terug te vinden.**

Adriaan Michael de Jong is één van de bekendere schrijvers uit de Nederlandse literatuur; hij is geboren te Nieuw-Vossemeer op 29 maart 1888 en heeft ooit in Bergen op Zoom gewoond en gewerkt. Hij was de zoon van Melchior (Mels) de Jong, borstelmaker te Nieuw-Vossemeer. Het gezin De Jong verhuisde in 1894 naar De Heen, waar men in armoedige omstandigheden leefde. Vader Mels was inmiddels loonarbeider geworden. In 1896 vertrok het gezin naar Rotterdam in de hoop daar een beter bestaan op te bouwen. Dat deden in die jaren meer gezinnen die op het Brabantse platteland armoede leden. Twee jaar later vertrok het gezin naar Delft, waar Adriaan een opleiding tot onderwijzer volgde. Hij was enige tijd onderwijzer in Den Haag, Vrijenban en Delft, daarna was hij in de journalistiek werkzaam. Hij schreef onder meer voor *Het Vrije Volk* en *De Notenkraker*. Niet zo verwonderlijk, dat hij juist aan Het Volk was verbonden, omdat hij lid was geworden van de socialistische beweging. Zijn eerste bijdragen in Het Volk verschenen in 1914. Een jaar later trouwde De Jong met **Cornelia Koeckebakker**. In 1916 verhuisde hij naar Amsterdam, waar hij in contact kwam met **Dirk Coster**, **Herman Heijermans** en **Andreas Latzko**. Met hen raakte De Jong bevriend.

Sterk engagement

In 1925 kwam De Jong naar Bergen op Zoom. Hij betrok de woning Antwerpsestraat 414 (thans huis Merijntje), waar hij zijn werkkamer had op de zolderverdieping met een prachtig uitzicht op de Oosterschelde en de schorren aan de Zeekant. Zijn politieke betrokkenheid bracht hij ook in Bergen op Zoom in de praktijk. Hij werd, als lid van de S.D.A.P., gekozen in de gemeenteraad. Als raadslid was hij actief van 1927 tot 1930. Samen met **Henk Walder** vormde hij de S.D.A.P.-fractie in de gemeenteraad. Met Walder bleef hij ook later intens bevriend. Het boek *De heks van de Riethoek*, een historische roman die hij in West-Brabant situeerde, droeg De Jong op aan Jet en Henk Walder als blijk van warme, oude vriendschap. In 1930 verhuisde het gezin naar Bilthoven. De Jong kreeg in het persoonlijke vlak een forse dreun door het overlijden van zijn echtgenote in 1936, het jaar waarin hij ook grote triomfen vierde. Juist in dat jaar ging de film over Merijntje Gijzen in première. Nog datzelfde jaar hertrouwde hij met de zangeres **M. Defresne**.
De Jong was fel anti-fascist. Zijn houding tegenover de Duitse bezetters en hun aanhang werd hem uiteindelijk noodlottig. Hij werd op 18 oktober 1943 op de drempel van zijn woning in Blaricum doodgeschoten door de S.S.; hij was het eerste slachtoffer van de zogenaamde Silbertannemoorden.(1)

Bergen op Zoom

Het meest bekend is A.M. de Jong door zijn *Merijntje Gijzen*-cyclus, waaraan hij in zijn Bergse periode heeft gewerkt. Het eerste boek in deze achtdelige cyclus, *Het verraad*, verscheen in 1925. Met deze roman vestigde De Jong zijn naam als schrijver. Hij had al eerder enkele boeken het licht doen zien, maar die waren tamelijk onbekend gebleven. Zo schreef hij *De ondergang*, 1916; een jaar later verscheen zijn roman *De zware weg*. Na nog twee andere boeken te hebben geschreven, verschenen in de jaren 1925 tot 1930, dus in de periode dat hij in Bergen op Zoom

TEKENING GEORGE VAN RAEMDONCK

***Hiernaast*, A.M. de Jong, met zelfportret van George van Raemdonck aan de muur.**

***Linksonder*, De filmploeg uit Den Haag aan het werk tijdens de opnamen voor de film *Merijntje Gijzen*, 1936.**

***Hieronder*, Zelfportret van George van Raemdonck, 1929.**

woonde, de volgende boeken: *Het verraad* (1925), *Fliereſluiters oponthoud* (1926), *Onnozele kinderen* (1927) en *In de draaikolk* (1928). Deze vier delen vormden samen de buitengewoon succesvolle cyclus *Merijntje Gijzens jeugd*. Het decor voor de verhalen over het Westbrabantse jongetje Merijntje Gijzen vond A.M. de Jong in het polderlandschap van zijn jeugd: de omgeving van De Heen, Nieuw-Vossemeer en Steenbergen.

Verder publiceerde De Jong in die tijd: *Frank van Wezels roemruchte jaren* (1928), *Kruisende wegen* (1929) en *De martelgang van Kromme Lindert* (1930). Bovendien schreef hij nog enige novellen, zoals *De rijkaard* (1928), *Vrolike vertelsels* (1928) en *Fliereſluiters tussenkomst* (1929). In de zwerver Fliereſluiter kon De Jong enige autobiografische elementen van hemzelf en zijn vriend **Panaït Istrati** (1884-1935), een Frans-Roemeense schrijver, verwerken. Fliereſluiter was de volwassen tegenspeler van Merijntje.(2) Daarnaast publiceerde de onvermoeibare De Jong nog een aantal toneelstukken, reisbeschrijvingen, literaire kritieken, beschouwingen en kinderboeken.

In Bergen op Zoom woonde in die tijd ook collega-schrijver **Anton van Duinkerken**. Beide schrijvers hadden echter weinig contact met elkaar. Aanvankelijk kwam de rooms-katholieke Van Duinkerken enkele malen bij De Jong op bezoek, maar tot een vriendschap is het nooit gekomen. Beide schrijvers kwamen uit een totaal verschillend milieu en dat vormde in die tijd een grote kloof. Er ontstond een betrekkelijk klein literair conflict tussen beiden, naar aanleiding van een artikel van A.M. de Jong over de heiligverklaring van **Jeanne d'Arc** in het tijdschrift *NU*, waarvan De Jong redacteur was.

Van Raemdonck

In de jaren 1922 tot 1937 verschenen de stripverhalen van *Bulletje en Boonestaak* in Het Volk. De Jong maakte die samen met tekenaar **George van Raemdonck**, met wie hij in 1917 voor het eerste contact had. Van Raemdonck, een uit België afkomstige kunstenaar, kreeg de opdracht om het kinderboek van De Jong, *De vacantiedagen*, te illustreren. Het werd een begin van een lange en zeer intensieve samenwerking en hechte vriendschap. Het boek *De vacantiedagen* verscheen bij de Utrechtse uitgever Cenijn en Van Strien. Later verscheen het in herdruk bij de N.V. Arbeiderspers te Amsterdam.

Van Raemdonck (geboren in 1888) was de zoon van een Antwerpse apotheker, die zich meer inliet met de schilderkunst dan met het apothekersbedrijf. Vader Joseph van Raemdonck was een verdienstelijk schilder; het is dus niet verwonderlijk dat hij zijn zoon George inspireerde om zich op het kunstzinnige terrein te ontplooien. George studeerde van 1903 tot 1908 aan de Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen. Daarna zette hij zijn opleiding voort aan Het Hoger Instituut voor Schone Kunsten in diezelfde stad. Van Raemdonck kreeg er les van de landschapschilder **Franz Courtens**. Al in 1912 maakte George illustraties, onder andere voor de volksroman *Roze Kate*. Voor zijn werk werd hij in 1913 door de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten onderscheiden met de Keijers-prijs. In 1913 trouwde hij met **Adrienne Denissen** uit Bergen op Zoom.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 vluchtte het gezin Van Raemdonck naar Nederland, waar het uiteindelijk in Heemstede belandde. Hier leerde De Jong Van Raemdonck kennen. George verdiende de kost met het maken van spotprenten voor verschillende kranten, onder andere *De Am-*

sterdammer (voorloper van *De Groene Amsterdammer*) en het weekblad *De Notenkraker*. Na de Eerste Wereldoorlog verhuisde het gezin Van Raemdonck naar Halsteren (1918). Van Raemdonck betrok een huisje in de Dorpsstraat, waar hij A.M. de Jong geregeld ontving. Van Raemdonck had het erg naar zijn zin in Halsteren. Hij liet naar eigen ontwerp een schitterend huis bouwen aan de Halsterseweg. Daar woonde de familie Van Raemdonck tot aan de verhuizing naar Antwerpen in 1928.

George heeft een omvangrijk oeuvre nagelaten, waarin zich behalve de vele striptekeningen en cartoons ook talloze ontwerpen voor tijdschriftomslagen en affiches bevinden. In de latere fase van zijn leven heeft Van Raemdonck zich weer toegelegd op het schilderen. Bij gelegenheid van een herdenkingstentoonstelling over het werk van Van Raemdonck in galerie Etcetera te Bergen op Zoom in 1965 heeft de gemeente Bergen op Zoom enige tekeningen en een schilderij van George van Raemdonck aangekocht. Bij diezelfde gelegenheid werden namens Van Raemdonck drie manuscripten van romans van A.M. de Jong aan de gemeentelijke archiefdienst geschonken. Het zijn manuscripten van de volgende romans: *Fliere-fluiters tussenkomst*, geschreven in 1929 en opgedragen aan Van Raemdonck, *De waard van hotel Carlecas*, geschreven in 1937, en *De dichter, de dood en zijn gezel*, dialoog (niet gedateerd).

De Jong en Van Raemdonck werkten dus voor het eerst samen in 1917 aan het eerder genoemde boek *De vacantiedagen*. De samenwerking tussen beide heren ging in 1918 verder met het samenstellen van de feuilleton *Aan de stroom*, die echter pas zes jaar later verscheen. De schrijver en de tekenaar correspondeerden met elkaar in het Frans. De Jong beheerste die taal goed en hij had daardoor de gelegenheid er zich nog verder in te bekwamen. Hij zou zich later ook op vertalingen toeleggen. Van Raemdonck was van kindsaf aan met de Franse taal opgegroeid. In de chique Antwerpse kringen rond de eeuwwisseling was dat de voertaal.

Verkiezingsdag.

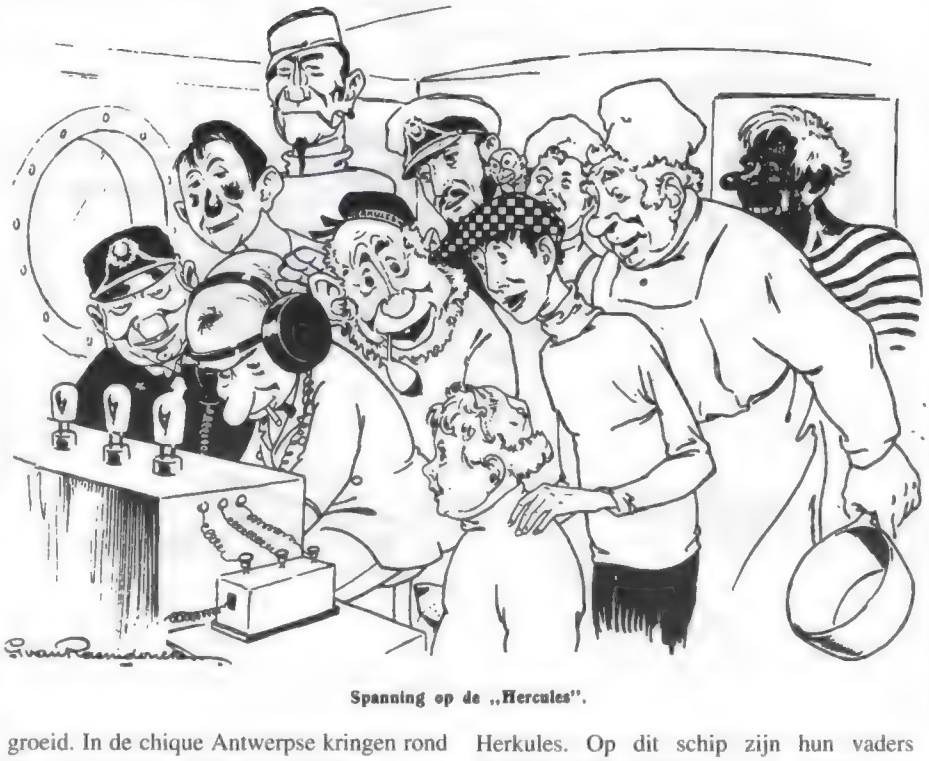

TEKENING GEORGE VAN RAEMDONCK

Spanning op de „Hercules".

Bulletje en Boonestaak

De eerste aflevering van het stripverhaal *De wereldreis van Bulletje en Boonestaak* verscheen op 2 mei 1922 in *Het Volk*, dagblad voor dé Arbeiderspartij. In totaal zouden er 44 verhalen over deze twee stripfiguren verschijnen, waarbij Van Raemdonck voor de tekeningen zorgde en A.M. de Jong voor de teksten. De strips verschenen ook in boekvorm; enkele werden in het Duits en in het Frans vertaald.(3)

Het verhaal van Bulletje en Boonestaak, de eerste Nederlandse dagstrip (!), gaat over twee Amsterdamse straatjongens van een jaar of elf. De twee jongens, de ene lang en Boonestaak genaamd, de ander kort en dik, vandaar de naam Bulletje, besluiten op een dag als verstekeling aan boord te gaan van de Herkules. Op dit schip zijn hun vaders respectievelijk kapitein en stuurman. De lange Boonestaak is op het idee gekomen dat je niet van huis wegloopt als je met je vader meegaat, dus wie zal het hem kwalijk nemen als hij zijn vader op zijn reis vergezelt. Met dit steekhoudend argument overtuigt Boonestaak Bulletje en zo beginnen de wonderlijke avonturen van de twee. Als ze midden op zee uit hun schuilplaats tevoorschijn komen, kunnen hun vaders niets anders doen dan de jongens verder meenemen. De reis gaat naar Londen en vandaar naar New York. Tijdens de overtocht raken Bulletje en Boonestaak op de oceaan bevriend met de bemanning van het schip, maar vooral met Ouwe Hein en de koksmaat. Ouwe Hein vermaakt de jongens met de meest fantastische vertellingen. Uiteraard maken Bulletje en Boonestaak allerlei avonturen mee: ze komen in het Caribisch gebied op een onbewoond tropisch eiland en ze belanden in Rio de Janeiro.

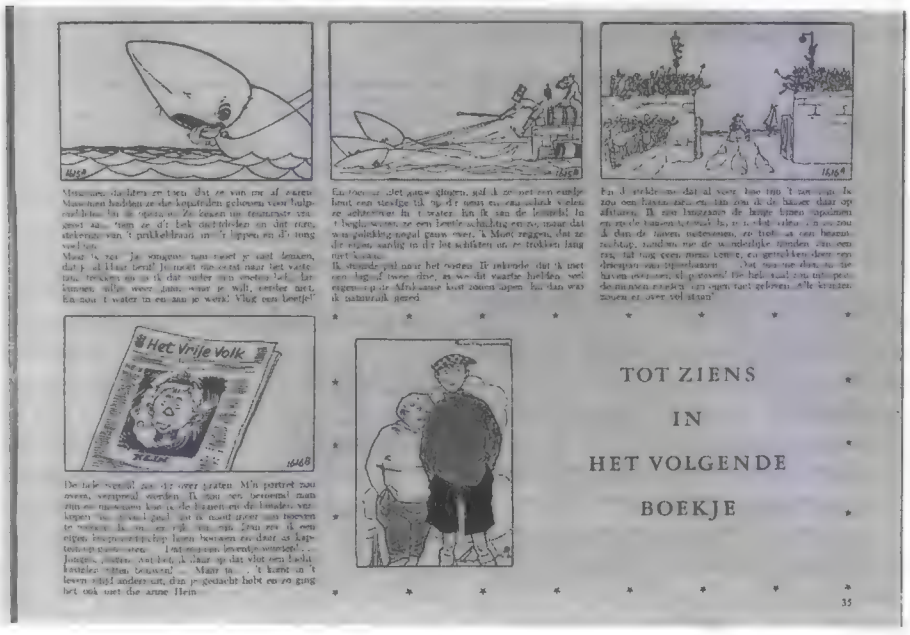

Tot zover lijken de verhalen op gewone, tamelijk eenvoudige strips. Maar dat is schijn. In de verhalen van Ouwe Hein en de avonturen van de jongens komen allerlei maatschappelijke problemen naar voren. De Jong en Van Raemdonck hebben hun socialistische achtergrond hierbij op duidelijke wijze gepresenteerd. Achtereenvolgens komen aan bod: slavernij, kolonialisme, imperialisme, militarisme en de waanzin van de oorlog. Maar ook stelden zij de slechte positie van de vrouw aan de orde en keerden zij zich tegen rassenhaat, uitwassen van het kapitalisme en de negatieve invloed van de godsdienst. Stuk voor stuk items van de socialistische beweging. De Jong en Van Raemdonck haalden zich hiermee ook kritiek van recensenten op de hals. De misstanden van de maatschappij waren zaken voor volwassen, niet voor kinderen, luidden de ver-

TEKENING GEORGE VAN RAEMDONCK

Boven, Vorig jaar werd in de Scheldestad een park vernoemd naar A.M. de Jong.[8] Rechts, A.M. de Jong speelde de rol van pastoor in de film *Merijntje Gijzen*, 1936. Linksonder, Laatste pagina uit deel 14 van de heruitgave van *Bulletje en Boonestaak*, 1958. Midden, A.M. de Jong en George van Raemdonck. Links, Tekening uit *De wereldreis van Bulletje en Boonestaak*.

wijten. Afgezien van het feit of de strips alleen voor kinderen geschreven waren, staat in één van de strips (*Van oorlogje spelen en heldendom*, 1928) de reden aangegeven waarom de samenstellers de gruwelijkheden van de oorlog toch aan kinderen wilden vertellen: 'Ze horen nooit iets anders dan moois over het leger en de oorlog; hoe eerder ze horen wat voor een ellende en smerige bende de oorlog is, hoe beter het voor de kinderen is.' Waarschijnlijk zullen de onderwijsachtergronden van De Jong aan deze pedagogische aanpak ten grondslag hebben gelegen.(4)

De stripverhalen verschenen ook in boekvorm en beleefden vele herdrukken. Omdat de boekjes ook vertaald werden in het Duits en het Frans werd de strip de eerste internationale Nederlandse strip. In gekuiste vorm verschenen in de jaren 1928-1931 zes boekjes als reclame-object van het koffie- en theeconcern Van Nelle. In de periode 1958-1965 verscheen de strip in kleur in *VARA-gids*. De laatste herdruk verscheen in 1974. De eerste uitgaven hebben inmiddels een behoorlijk hoge antiquarische waarde.(5)

TEKENING GEORGE VAN RAEMDONCK

Literair belang

De Jong had veel succes met zijn boeken. De populariteit komt ook tot uiting in de vele herdrukken, de verfilming en de televisieproductie (1974) van de *Merijntje Gijzen*-cyclus. In de literatuurgeschiedenis heeft hij door zijn realistische stijl en zijn socialistische instelling een eigen plaats verworven. Aanvankelijk werd hij in de literaire wereld slechts matig gewaardeerd. **Lodewick** schreef over hem: '(...) A.M. de Jong was een vlot verteller en dit bezorgde hem veel lezers; zijn oeuvre staat evenwel dichter bij de lectuur dan bij de literatuur.'(6)

De Jong dacht er zelf uiteraard anders over; de archiefdienst van Bergen op Zoom beschikt over een kopie van een brief van hem aan **Jelle Troelstra**, redacteur van Het Volk, gedateerd 12 maart 1929. Hij schreef hierin: 'Uw brief met uw mening over *In de draaikolk* heeft me zeer gelukkig gemaakt. Juist dit deel is ook voor mij het voornaamste en dat de burgerlike kritiek er zo zuur op heeft gereageerd bewees me, dat het naar mijn bedoeling geslaagd was. (...)

Ik ken het leven van het volk in z'n verschillende geledingen en atmosferen, op het platteland en in de kleinere en grote steden uit eigen leven en kan over niets anders denken en schrijven, wil het ook niet, omdat ook ik een beetje apostelbloed in m'n body heb. Ik heb steeds vierkant tegenover de bloedeloze en egoïstiese aesthetici gestaan en daar heel wat smaad en hoon over moeten slikken, ook in onze eigen gelederen, maar ik win het pleit door de praktijk van m'n werk, dat in weerwil van alles het meest gelezen en geliefde werk van de laatste jaren geworden is, en z'n stille invloed doet gelden in duizenden hoofden en harten, die wij anders niet bereiken.'

In het tijdschrift *Den Gulden Winckel* (1928, blz. 67-73) staat een uitgebreid interview met A.M. de Jong afgedrukt waarin de schrijver uitvoerig uitleg geeft over zijn keuze voor de realistische romans die 'door arbeiders en intellectuelen' gelezen zouden worden, waarbij hij zich afzette tegen de in die tijd gangbare literatuur, die slechts een beperkte groep lezers bereikte.(7)

De boeken van A.M. de Jong worden niet meer herdrukt en veel minder gelezen dan enkele decennia geleden. Toch blijven de boeken, ook na herlezen, nog altijd boeien. De strips van De Jong en Van Raemdonck blijven verrassend modern met actuele onderwerpen. Terecht dat de Jong in Bergen op Zoom met een gedenkteken is geëerd. Nu Van Raemdonck nog.

Noten

1. *W.A. van Ham, 'In Fliereſluiters voetspoor' in: Studies uit Bergen op Zoom - 1 (1975), 45.*
2. *W.A. van Ham, t.a.p. 49.*
3. *Martien J.G. de Jong, 'Fliereſluiters Apostel', in: A.M. de Jong leven en werk - zes voordrachten 's-Hertogenbosch 1981, 40; Jan Kooijman en Hans Stoovelaar, Bulletje en Boonestaak, Amsterdam/Nieuw-Vossemeer 1979, 23 e.v.*
4. *F. en H. Vuijsje, 'Het leuke socialistisch-realisme van Bulletje en Boonestaak, in: Haagse Post, 22-06-1974.*
5. *Jan Kooijman en Hans Stoovelaar, Bulletje en Boonestaak, George van Raemdonck en A.M. de Jong, Amsterdam 1979, 29-45.*
6. *H. Lodewick, t.a.p. 343.*
7. *G.H. 's-Gravesande, 'Al pratende met A.M. de Jong' in: Den Gulden Winckel (1928), 67-73.*
8. *Zo'n park behoort natuurlijk ook een monument te hebben. Vandaar dat op 10 november 1995 een A.M. de Jong-plaquette werd onthuld. Het gedenkteken staat aan de parkingang op de hoek Churchilllaan - Kometenlaan. De steen is ontworpen door Arno Verduin.*

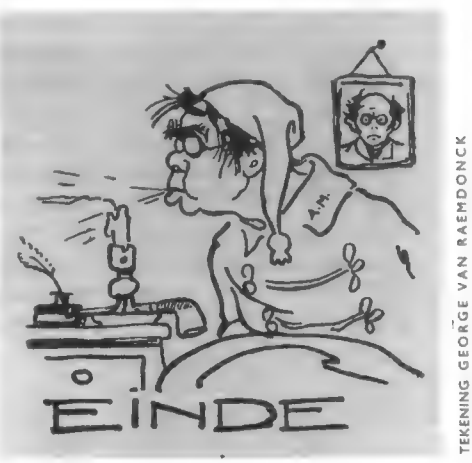

TEKENING GEORGE VAN RAEMDONCK

Wooly Wan 1: Mister K.

Roels & Renard
Lombard 1996
ISBN 90-5581-065-7
Prijs *f* 9,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Benoît Roels heeft sinds 1988 al aardig wat titels op zijn naam staan. Hij tekende drie padvinderstrips (waarvan er twee in boekvorm verschenen), vier delen in de serie *Oknam* (Dargaud) en *De gekken van Monk*. Op Roels' tekeningen valt weinig aan te merken, maar de verhalen die hij in beeld brengt maakten tot nu toe weinig indruk.

Wooly Wan is een sf-strip die zich afspeelt in de nabije toekomst. Wooly is een miskende schrijver. Al zijn romans worden afgewezen door de culturele instellingen. Toch gaat hij - ondanks een definitief schrijfverbod - door. Na het voltooien van zijn laatste roman, zijn meesterwerk, krijgt de schrijver hevige hoofdpijnaanvallen. Er gebeuren merkwaardige dingen om hem heen. Voorwerpen verplaatsen zich en muren storten in. Bovendien wordt hij geschaduwd. Op een dag verdwijnt hij. Wooly's vriendin Kelly gaat naar hem op zoek en ontdekt waarom Wooly Wan als een gevaarlijke schrijver beschouwd wordt: hij heeft in zijn boeken gebeurtenissen voorspeld die de toegang openen naar een andere wereld. Met het vertrek van Wooly en Kelly naar deze wereld eindigt deel 1 van wat een aardige serie zou kunnen worden.

Mister K., het eerste album van *Wooly Wan* maakte Roels, net als Oknam, samen met **Pascal Renard**. Renard werkte sinds een aantal jaren als scenarist van stripverhalen, nadat hij eerst een aantal filmscenario's had geschreven. Hij specialiseerde zich in realistische actieverhalen (*Witte horizon*, *Alfa*) en science fiction (*Bliksem*, *Wooly Wan*), nieuwe reeksen die de afgelopen jaren door Lombard gestart werden. Hij overleed op 35-jarige leeftijd in april van dit jaar. Het is nog de vraag wat dit voor gevolgen zal hebben voor *Wooly Wan* en de andere reeksen waar hij aan werkte.

HP

***

Lanfeust van Troy 1: Het ivoor van Magohamoth

Arleston & Tarquin
Arboris 1995
ISBN 90-343-2582-2 (h.k.)
ISBN 90-343-2581-5
Prijs *f* 19,95 / Bfr.395 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Dit begin van een nieuwe serie heeft, in elk geval voor de Nederlandstalige markt, zijn naam en eerste titel niet mee. Het is een strip in het 'fantasy'-genre; een veel beoefend genre. Ook *Lanfeust van Troy* valt van het ene natuurwonder in het andere magische mirakel.

De sfeer is tamelijk luchtig. De centrale figuur, Lanfeust, blijkt een instrument in handen van hogere machten, maar gaat daar (vooralsnog) niet echt onder gebukt, in tegenstelling tot een bekende fantasy-held als Thorgal. De jeugdige Lanfeust houdt zich toch voornamelijk bezig met de twee vrouwen in zijn leven. Zijn hart en ziel gaan uit naar de blonde dochter van de goeïige dorpswijze, maar haar donkerharige zuster roept niet minder heftige gevoelens in hem wakker; gevoelens van meer dierlijke natuur, waarmee de jonge held zich eigenlijk geen raad weet.

Het verhaal van *Het ivoor van Mahogamoth* heeft een open einde; in verband met de albums die nog moeten volgen. Dit eerste deel is er vooral ter introductie van de hoofdfiguren. De kennismaking is niet onplezierig, maar evenmin helemaal overtuigend. Niettemin geloof ik dat de Lanfeust-serie heel redelijk uit de startblokken komt. Tekstschrijver **Scotch Arleston** heeft, onder andere met de qua genre enigszins vergelijkbare serie *De Cartografen* bewezen in staat te zijn tot goeddoordachte, avontuurlijke scenario's en ook voor dit nieuwe project heeft hij een tekenaar (**Didier Tarquin**) gevonden die zijn vak verstaat. Voeg daar de prachtige inkleuring door **Yves Lencot** aan toe en dan mag er geconcludeerd worden dat *Lanfeust van Troy* een meer dan gemiddelde kwaliteit en, wie weet, een prachtige toekomst tegemoet gaat.

SR

***

Blue tango 1: Venetiaans rood

Charles & Warnold
Art-to-Business/Mediacom Brussel 1995
ISBN 90-75537-01-8
Prijs *f* 26,95 / Bfr.539
(40 pagina's, kleur, h.k.)

Van Stauffenberg, de hoofdpersoon van dit boek is een onvoorstelbare ouwehoer. Hij begint met praten op het derde plaatje van de eerste bladzijde en gaat zonder onderbreking door tot het laatste plaatje van de laatste pagina. Zijn zinnen bevatten mooie beeldspraken en plastische uitdrukkingen, maar zijn al met al helaas hol, quasi-intellectueel en veel te omslachtig: er wordt enkel op macro-niveau geklaagd over de gebreken en de leegheid van de mensheid zonder dat deze klachten gespecificeerd, toegelicht of onderbouwd worden. Uiteindelijk blijkt Van Stauffenberg dus – behalve wat fraai geformuleerd geklaag – niets interessants te vertellen te hebben.

Dat is voor het boek een ramp, want het heeft de nihilistische monoloog van Van Stauffenberg als enige onderwerp en dat levert in grafisch opzicht weinig interessants op. We zien de nep-intellectueel aan een tafeltje zitten met een vrouw tegenover hem. Af en toe crasht er op achtergrond een vliegtuig, maar dergelijke gebeurtenissen zijn zo misplaatst, bijna afleidend zelfs, dat ze echt niet kunnen verdoezelen dat het gekozen onderwerp geen spannende beelden oplevert. Als in het tweede gedeelte van het album Van Stauffenberg zijn monoloog vertelt vanuit een raar soort fantasielandschap, wordt helemaal pijnlijk duidelijk hoezeer tekenaar **Warnold** (Ward Arnold De Graeve) heeft moeten zoeken naar enige grafische spanning voor het boek.

In de toekomst zullen nog twee delen verschijnen in deze reeks. Als schrijver **Lucas Charles** (de Bruyker) daarin geen fundering geeft aan Van Stauffenbergs wereldbeeld en de situering ongewij-

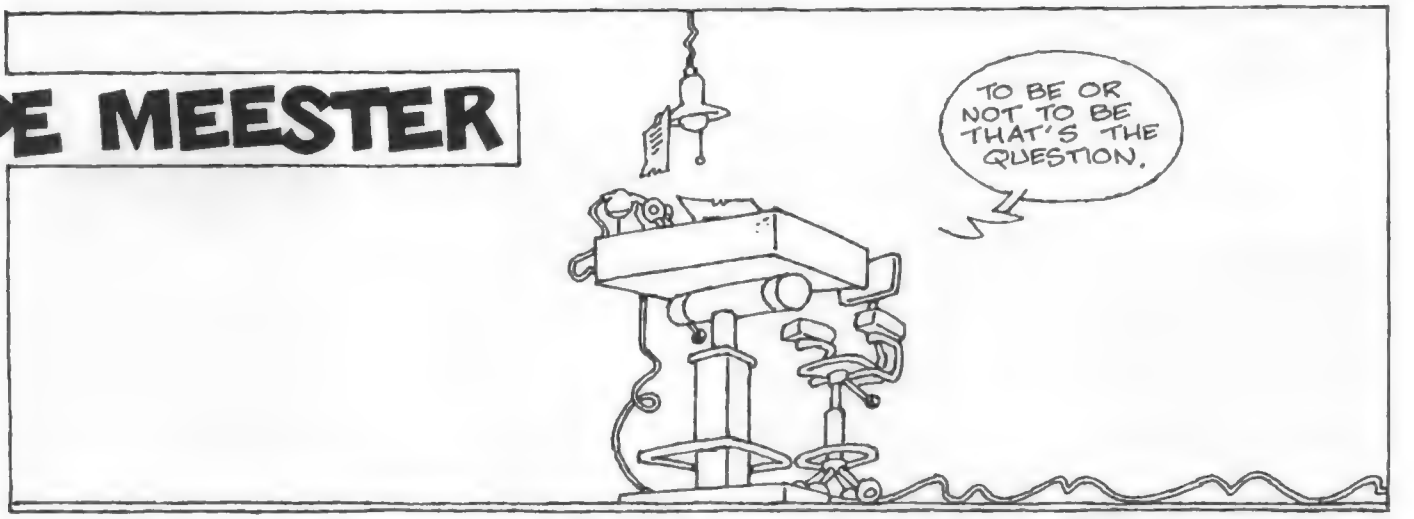

zigd laat, dan zal deze serie ongetwijfeld de geschiedenis ingaan als de vervelendste aller tijden.

HW

Pipo

Walthéry & Mitteï
Wonderland Half Vier 1995
ISBN 90-801866-4-3
Prijs ƒ 12 / Bfr.195
(48 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Tchantchès een straatjongen

Dusart & Casten & Walthéry
Wonderland Half Vier 1995
ISBN 90-801866-8-6
Prijs ƒ 17,50 / Bfr.295
(48 pagina's, kleur, h.k.)

Jeugdsentiment, wie kent het niet. Overal in de stripwereld kom je het tegen. Tja, waar is de tijd dat Sidonia nog Sidonie heette, dat Schanulleke nog Schalulleke was. Dat het 'vloams' hoog tij vierde in allerlei krantenstrips. Volop

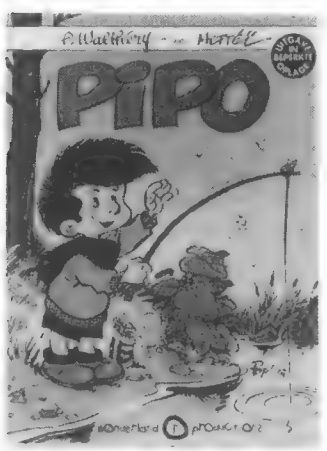

wordt er hier commercieel op ingespeeld. Naast de facsimile Kuifjes worden ook de klassiekers van **Willy Vandersteen** in hun oorspronkelijke vorm heruitgebracht. Nooit eerder gepubliceerde schetsen en verhalen worden met veel poespas gebundeld. Terug naar die goeie (?) oude tijd. Met *Pipo* springt uitgeverij en stripwinkel Wonderland eventjes mee op de kar.

Zo vinden we in deze strip jeugdwerk van **François Walthéry** terug. Jeugdwerk, inderdaad, want Walthéry was toen slechts 16 jaar. En dat zie je duidelijk, het betreft hier typisch werk voor die tijd. Hoofdpersoon is het jongetje Pipo, dat allerlei dingen meemaakt of uitvreet. Leuk? Wel dat zou het moeten zijn, volgens de uitgever. De praktijk is toch wel anders. Elk mopje ben je al wel eens ergens tegengekomen, vooral bij **Franquin** (*Ton en Tinneke*) en **Marc Sleen** (*De Kapoentjes*) is er flink wat gejat. Ook het tekenwerk is niet direct iets om trots op te zijn. Jeugdwerk dus. Goed, men kan al iets van de levendigheid terug vinden die later bij Walthéry hoogtij zullen vieren. Maar dit werk kent toch nog veel te veel tekortkomingen. Ben je Walthéry-fan, dan zal je dit boekje waarschijnlijk leuk vinden, gewoon, als hebbeding. Voor de rest zou ik er niet teveel waarde aan hechten ook al heeft deze uitgave een beperkte oplage van 500 exemplaren.

Tchantchès een straatjongen is een ander verhaal. Enkele jaren terug werd er al een eerste deel uitgebracht van deze reeks. Nu dus, via uitgeverij Wonderland, een tweede deel. En eigenlijk spreekt Wonderland zichzelf toch wel wat tegen met het uitbrengen van dit boekje. Was *Pipo* uitgebracht uit bewondering voor Walthéry, tja, wat moeten we dan hiervan denken. Walthéry was namelijk sterk gekant tegen een vervolg op het originele *Tchantchès* en heeft dan ook zijn medewerking ontzegd aan dit boek. **Michel Dusart** en de Franse uitgeverij hebben echter, gezien het succes van het eerste deel, hun willetje doorgedrukt en vonden **Didier Casten** bereid om de tekenpen ter hand te nemen. De naam Walthéry wordt enkel vernoemd omdat hij eigenlijk het figuurtje zijn vorm heeft gegeven. Is het dan wel terecht om dit album uit te brengen voor Walthéry-fans? Zou de auteur het niet liever anders gezien hebben?

Het boek zelf speelt zich evenals het eerste deel af in Luik, alwaar het straatjongetje Tchantchès samen met zijn vriendjes allerlei guitige avonturen pleegt te beleven. Is dit boek dan leuk? Niet echt. Casten kan de soepele lijnen en de levendigheid van het tekenwerk van Walthéry niet benaderen. Alle oog voor detail ontgaat hem. Achtergronden worden drastisch gewijzigd van plaatje tot plaatje (hele kerken verdwijnen opeens!). En als daarbij ook scenarist Dusart nooit het niveau van een gemiddelde **Cauvin** weet te ontstijgen ... Nee, dan hoeft voor mij deze strip echt niet. Misschien leuk voor inwoners van Luik, maar zelfs dat durf ik te betwijfelen. Walthéry had gelijk, één album was genoeg. Ook *Tchantchès een straatjongen* is uitgebracht in een oplage van slechts 500 exemplaren (ruim voldoende).

Hierbij wil ik toch nog wel vermelden dat het initiatief van winkels en/of fans om werk uit te brengen van bepaalde auteurs, werk dat

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 96
2300 Turnhout (B)
Tel. 014-428829

anders nooit gepubliceerd of vertaald zou worden in de Nederlandse taal, een initiatief is dat we eigenlijk alleen maar kunnen toejuichen.

MC

*

Egel en Muis 3: In het circus

Kossen
Casterman 1995
ISBN 90-303-3495-9
Prijs ƒ8,95 / Bfr.165
(32 pagina's, kleur, s.k.)

Er worden maar weinig strips gemaakt die speciaal bedoeld zijn voor jonge kinderen. *Egel en Muis* is een prettige uitzondering op de regel. De serie, bedacht en getekend door **Annet Kossen** is inmiddels aan het derde deeltje toe: *Egel en Muis in het circus*. Ieder deeltje van Egel en Muis telt 32 pagina's is geschikt om voor te lezen of om zelf te lezen.
In hun vorige avontuur kwamen Egel en Muis in Afrika terecht en aan het begin van dit verhaal laten ze Beer en Mol, die op hun huis gepast hebben, weten dat ze terug komen. Een aardige postduif wil hun brief wel bezorgen als hij eerst een glaasje frambozenlimonade krijgt. En zo gebeurt het.
Het duurt nog even voordat Egel en Muis terugkeren en onderweg maken ze nieuwe vrienden, waarmee ze besluiten een circus te beginnen. Het circus wordt een succes, maar een enorme windvlaag strooit roet in het eten.
Kossens beestjes deden mij wat denken aan de dieren die **Joost Roelofsz** indertijd tekende voor *Vrij Nederland* en de leeuw deed mij denken aan **Peter Vos**' Nederlandse leeuw, eveneens uit *Vrij Nederland*.
Egel en Muis in het circus is een eenvoudig verhaal, dat prettig oogt en mooi is ingekleurd. De tekeningen verbergen amusante details. De verhaallijn wordt regelmatig onderbroken voor een grap onderaan de pagina.
Volgens mij zullen jonge kinderen (en hun ouders) veel plezier aan deze strip beleven.

HP

***

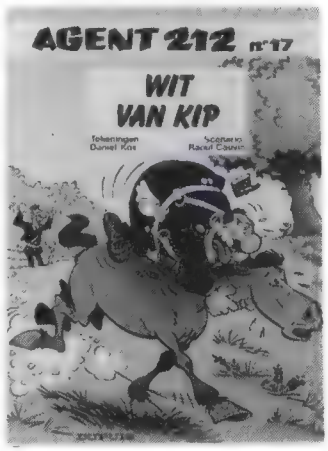

Agent 212 17: Wit van kip

Kox & Cauvin
Dupuis 1995
ISBN 90-314-1771-8
Prijs ƒ8,95 / Bfr.165
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Een oud Vlaams grapje om de titel van dit album te verklaren: wat is de overeenkomst tussen een kip en een zonnende vrouw in badpak? Antwoord: de witte stukjes vlees zijn de lekkerste. Maar of je in dit album van **Daniel Kox** en **Raoul Cauvin** van lekkere hapjes kunt spreken, is betwistbaar. Uitgeverij Dupuis is er altijd als de kippen bij om een Cauvin-hersenkronkel uit te geven maar echt sterk zijn zijn grappen al lang niet meer; eerder flets en vaak te lang uitgesponnen. Er staat in *Wit van kip* welgeteld één gag waarin een kip opduikt. Het pluimvee uit de titel van deze politiehumorstrip is dus alleen terug te vinden in de oorspronkelijke Franse versie waar men het voortdurend over *des flics* of *des poulets* (kippen) heeft. Geen haan die daar naar kraait in het Nederlands. Dit 17e deel in de reeks scheelt anders in niets van de voorgaande delen. De grappen zijn soms voorspelbaar, of zelfs zo oud als de straat. En de tekeningen zijn nog altijd in die typische 'Weekblad Robbedoes'-stijl van jaren geleden, de ronde gezellige stijl van **Gos**, **Walthéry** of **Peyo**: geen flauwekul of grafische uitsloverij. Ik begrijp dat Cauvin en Cox hun ei kwijt moesten, maar misschien hadden ze er nog wat langer moeten op broeden.

AL

*

Toenga 16: De dood van de reus

Aidans
Lombard 1995
ISBN 90-5581-035-5
Prijs ƒ11,25 / Bfr.210
(56 pagina's, kleur, s.k.)

Toenga is terug! Wie?
Nadat de afgelopen maanden *Luc Oriënt* en *Bruno Brazil* al hun rentree maakten is het nu de beurt aan een andere held uit de gloriejaren van het weekblad *Kuifje*.
Toenga werd tussen 1961 en 1984 getekend en bedacht door **Edouard Aidans**. Zijn naam zal de jonge generatie striplezers weinig zeggen, maar ooit behoorde hij tot de grotèn van de Belgische strip.
Aidans, die als zoveel tekenaars van zijn generatie debuteerde met de verhalen van *Oom Wim*, was met mensen als **Graton**, **Reding**, **Tibet**, **Hermann** en **Paape** één van de pijlers waarop Kuifje steunde in de jaren zestig, de toptijd van het weekblad. Het tekenen van de avonturen van *Toenga* wisselde Aidans af met het werken aan *Bob Binn*, *De familie Kleester* en later *De Panters*.
Halverwege de jaren zeventig ging hij werken voor het Duitse stripblad *Zack*, waarvoor hij *Tony Stark* bedacht en de avonturen van Toenga voortzette. Hij zette een tekenstudio op, waar mensen die nu redelijk bekend zijn zoals **André Benn**, **Magda** en **Chris Lamquet** het vak leerden. Van Toenga werd na 1986 niets meer vernomen, en ook van Edouard Aidans steeds minder. Hij maakte nog een strip voor volwassenen met **Dufaux**: *Andreas de Florentijn* en hervatte, nadat **Dany** ook al eens een poging had gedaan, de avonturen van **Bernard Prince** in 1991.
Het zag ernaar uit dat Edouard Aidans met pensioen was gegaan, maar ineens lag er weer een nieuw Toenga-verhaal in de winkel. En net als bij de terugkeer van Luc Oriënt vraag ik me ook bij de terugkeer van Toenga af, wie hier nu eigenlijk op zat te wachten. De uitgever, die hoopte weer wat aan een oud succes te verdienen? De veertiger, die het boek uit jeugdsentiment aan zijn collectie toe wil voegen? De tekenaar zelf, die nu (in tegenstelling tot vroeger) wel pagina's lang de blote borsten van Ohama mag tekenen?
Ik zat in ieder geval niet op *De dood van de reus* te wachten. Net als in eerdere verhalen uit de jaren zeventig/tachtig vermengt Aidans weer prehistorie met science fiction. In *De dood van de reus* moeten Toenga, Omaha en Noen het opnemen tegen buitenaardse reuzen die experimenten uitvoeren op aardbewoners. Ze lijken het vooral op Omaha

voorzien te hebben, een lekkere blonde stoot, die er blijkbaar om vraagt verkracht te worden. Brrr. Als de buitenaardse reuzen ook nog eens een donkere huidkleur blijken te hebben krijg ik helemaal een vieze smaak in mijn mond. Moet dit nou?

HP

o

Aliot 1: Het kind der duisternis

De la Fuente & Jodorowsky
Dargaud 1996
ISBN 90-6793-411-9
Prijs ƒ9,50 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Een gelouterd stripduo is verantwoordelijk voor een nieuwe stripreeks waarin magie, mystiek, moord en doodslag de boventoon voeren. Het verhaal, min of meer gesitueerd in deze tijd, gaat realistisch van start. Twee halfbroers, die de pest aan elkaar hebben, testen hun geslepenheid in de jacht op wolven. Uit hun gedachtenspinsels kan worden opgemaakt dat er een machtsstrijd om een landgoed en een schone jonkvrouwe op het punt staat los te barsten. Naast dit realistische niveau speelt het verhaal zich tevens af op een magisch-realistisch peil in Brazilië. Een groep mystici is op zoek naar een kind dat uit een andere wereld afkomstig zou zijn. Hun informant is een lepralijder, die in ruil voor zijn niet verifieerbare verhaal, door hen genezen wordt. De zaak wordt extra ingewikkeld omdat een tweede groep, bestaande uit oriëntaalse figuren, de plannen van de mystici wil dwarsbomen. Toch weten de mystici met iets dat lijkt op een bovenaardse buit te ontkomen naar Europa. Daar breekt spontaan een lepra-epidemie die ook een van de eerdergenoemde broers treft. Paniek alom, weg bruid, weg landgoed. Slechts een kleine zwerver blijft de man trouw. Wordt vervolgd in deel 2.

De realistische tekeningen sluiten naadloos aan bij het spannende scenario. Vooral de magisch-realistische gebeurtenissen worden fantasievol verbeeld. Het taalgebruik is gezwollen en zo nu en dan archaïsch. De hoofdpersonen hebben hun vorm nog niet gevonden. Toch heeft dit verhaal zoveel te bieden dat wordt uitgekeken naar de volgende delen.

RB

**

Sammy 32: Vriendendienst

Jean-Pol & Cauvin
Dupuis 1996
ISBN 90-314-1787-4
Prijs ƒ8,95 / Bfr.165
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Twee jaar geleden stopte **Arthur Berckmans** (beter bekend als **Berck**) met het tekenen van de succesvolle reeks *Sammy*. Hij had de pensioengerechtigde leeftijd bereikt en wilde het rustiger aan gaan doen. Uitgeverij Dupuis kocht Bercks deel van de rechten op de *Sammy*-personages en ging met scenarist **Raoul Cauvin** op zoek naar een opvolger. Die werd al snel gevonden in de persoon van **Jean-Pol van den Broeck**. Deze Vlaming, bekend van *Kramikske* en *Samson*, werd geacht de tekenstijl van Berck goed te kunnen benaderen. Met het verschijnen van *Vriendendienst*, het tweeëndertigste deel van *Sammy* en Jean-Pols eersteling, legt hij als het ware zijn kandidaatsexamen af. Geslaagd kan dit examen helaas niet genoemd worden. De tekenstijl van Jean-Pol stamt af van de oudste Dupuis-tradities, maar is nergens zo zwierig en helder als de lijnvoering van voorganger Berck. Het verschil in kwaliteit is enorm groot en vermoedelijk nooit volledig te overbruggen. Jean-Pol kreeg helaas weinig hulp van Cauvin. De pen van deze veelschrijver lijkt inmiddels uitgeput, want diens nieuwste *Sammy*-scenario is allerbelabberdst. De laatste jaren is dit schering en inslag bij de productie van Cauvin, dus zal het niemand verbazen. Jean-Pol had waarschijnlijk gehoopt bij zijn debuut over een beter verhaal te kunnen beschikken.

Want wat gebeurt er in deze nieuwe *Sammy*? Eliott Ness, de legendarische bestrijder van Al Capone, raakt aan zijn hoofd gewond wanneer hij en zijn Untouchables een inval doen bij een illegale drankstokerij. De schotwond veroorzaakt een shock, die tot gevolg heeft dat Ness gaat denken dat hij een geestelijke is. Het heldenduo Jack Attaway en Sammy Day krijgt de opdracht Ness te verbergen opdat de mafia er niet achter komt dat haar aartsvijand uitgeschakeld is. Bovendien moeten de twee proberen om de misdaadbestrijder van zijn shock te verlossen. Wat volgt zijn alle priestergrappen die Cauvin maar kon bedenken. Leuk is het album nergens, zeker niet wanneer de hoofdpersonen zelf in een scheur liggen. Daar komt nog bij dat het verhaal van pagina tot pagina te voorspellen is.

Het is verdrietig om te zien hoe een beroemde reeks als *Sammy* op deze manier langzaam teloorgaat. Als Cauvin niet wat meer creativiteit in zijn scenario's stopt, kan hij beter het voorbeeld van Berck volgen. *Sammy* is ermee gediend, net als Jean-Pol. Want een eerlijke kans heeft deze opvolger nog niet gehad.

JM

*

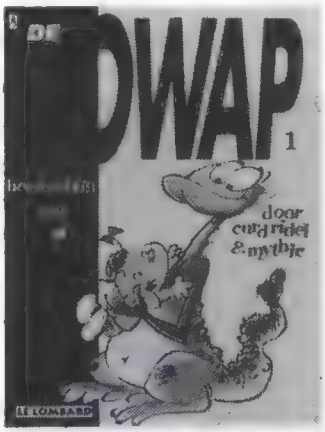

De Gowap 1: Beestachtig lief

Ridel & Mythic
Lombard 1996
ISBN 90-5581-067-3
Prijs ƒ8,95 / Bfr.160
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Een alledaags gezin heeft een niet-alledaags huisdier aangeschaft dat is genoemd naar de klank die het met de regelmaat van de klok produceert. Door het asociale gedrag van het beest, dat veel weg heeft van een minidinosaurus, is de rust in het gezinsleven verdwenen. De drie gezinsleden (man, vrouw en vroegrijp meisje) laten zich niet meer door de grillen en nukken van het dier uit hun evenwicht brengen. De buitenwereld reageert echter dermate verbijsterd op de handelingen van de Gowap, dat zij verplicht zijn geestelijke bijstand te verlenen aan diegenen, die door de handel en wandel van het beest dreigen in te storten. In het album zijn zeven één-paginagrappen en rond de negentig gags bestaande uit één strook met drie handelingen opgenomen. Ondanks de grote aaibaarheidsfactor van de Gowap wordt de show gemaakt door het vroegrijpe meisje Geraldine. Al lezend in

zware filosofische werken becommentarieert zij op relativerende toon het waanzinnige gedrag van haar huisdier. De grappen van **Mythic** zijn vaak voorspelbaar maar door de humoristische wijze van uitbeelden van **Curd Ridel** niet vervelend. Eén waarschuwing: niet achter elkaar uitlezen; neem de grappen in kleine porties tot je.

RB

*

Wolven

(Luxereeks speciale uitgave 2)
Schréder
Arboris 1995
ISBN 90-343-2601-2
Prijs *f*29,95 / Bfr.595
(56 pagina's, kleur, h.k.)

'Als hij maar geen voetballer wordt, ze schoppen hem misschien halfdood. Maar liever dat nog, dan een bord voor zijn kop van de zakenman, want daar wordt hij alleen maar slechter van.'
Deze regels uit een protestlied van **Boudewijn de Groot** uit de jaren zestig lijken het centrale motief te vormen in *Wolven* van **Etienne Schréder**. Wie het album oppervlakkig leest, ziet in het kort het volgende scenario aan zich voorbij trekken. In 1816 sterft de Markies van Balayrac. De laatste sacramenten zijn hem niet toegediend, omdat de priester die met dit doel naar het landhuis van de Balayracs onderweg was, door onduidelijke omstandigheden te laat arriveert. Was dit de hand van Satan? Of hadden de wolven, die op het moment dat de markies zijn laatste adem uitblies om het landhuis zwierven, zijn ziel gehaald?
Deze legende is voor de twintigste eeuwse nazaten van de Markies de aanleiding om na afloop van een gekostumeerd bal niet altijd even fraaie herinneringen op te halen.
En met die, door Schréder in onheilspellende donkere tinten gevisualiseerde herinneringen is iets aan de hand. Ze vertonen een opvallende overeenkomst in de strekking en die is dat geld stinkt en dat puissante rijkdom de mens corrumpeert, tot het kwade doet neigen en leidt tot egoïsme en machtsmisbruik. Kortom, de boodschap van Schréder is dat de mens zich verre van het grote geld en de macht dient te houden, om later, als men bij Petrus aan de hemelpoort staat, niet bij de eerste de beste vraag met de mond vol tanden te staan.
In de eerste vertelling heeft de megalomane grootindustrieel Tonel voortdurend het bloed van 'vrijwilligers' nodig om zijn mismaakte nageslacht niet te laten uitsterven. Het loopt uiteraard slecht met hem af. Zijn arbeiders komen – onder het motto 'Sta op verworpenen der aarde, de revolutie is begonnen' – in opstand. In het tweede verhaal beweegt een welgestelde bankier hemel en aarde om dat ene ontbrekende stuk voor zijn uitgebreide collectie te bemachtigen. De laatste vertelling draait om een gemeentesecretaris die niet helemaal zuiver op de graat is.
Het is jammer dat *Wolven* met een dikke laag moralisme is gelardeerd. Er is tenslotte niets mooier dan inslechte helden waarmee het – net als in het echte leven – goed afloopt. Daarbij komt nog dat de drie op zichzelf staande verhalen door een niet bijster originele kunstgreep, het gekostumeerde bal, tot één geheel zijn gesmeed. Daarmee wordt gecamoufleerd dat de kracht van Schréder niet in het schrijven van lange scenario's ligt. Voeg hier het welis-waar sfeervolle, maar overwegend vlakke tekenwerk aan toe en het zal duidelijk zijn dat *Wolven* het slechts in beperkte kring goed zal doen. Namelijk bij die personen die hun gedachtengoed ontlenen aan een streng anti-kapitalistische levensinstelling. En daar zijn er anno nu niet veel meer van.

LB

*

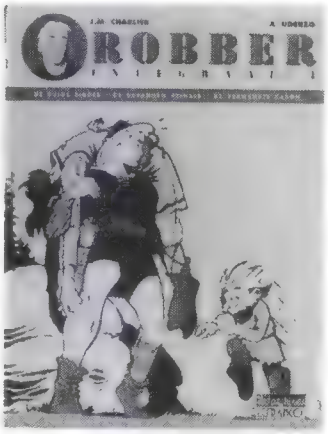

Robber Integraal 1

Uderzo & Charlier
Lefrancq 1995
ISBN 90-71987-97-3
Prijs *f*29,95 / Bfr.599
(144 pagina's, kleur, h.k.)

Wanneer een talentvolle tekenaar en scenarist besluiten hun krachten te bundelen, levert dat niet noodzakelijkerwijs een meesterwerk op. Dat bewezen **Jean-Michel Charlier** en **Albert Uderzo** toen ze in 1955 samen de strip *Robber* schreven. *Robber* werd door Uderzo verzonnen voor het blad *O.K.*, maar ging pas echt van start in een jeugdbijlage van de Belgische krant *La Libre Belgique* (1955), in samenwerking met Charlier. De eerste drie verhalen van het duo - *De ruige ridder*, *De gevangen prinses* en *De verwenste baron* - zijn nu in harde kaft verschenen en tellen samen 144 pagina's. Het lezen ervan, drieëndertig jaar later, is een enigszins teleurstellende ervaring. De twee heren (toen respectievelijk 31 en 28 jaar oud zijn nog niet op kracht. Het tekenwerk maakt duidelijk dat Uderzo nog op zoek is naar een trefzekere stijl. De figuren evolueren van realistisch naar karikaturaal en weer terug, of leven in beide stijlen naast elkaar. Het is alsof Asterix en Tanguy samen een album delen. En eigenlijk is al het tekenwerk in deze bundel wisselvallig; indrukwekkende bosscènes worden ontkracht door knullige anatomische fouten. Ook aan de documentatie werd niet zwaar getild: in een middeleeuws stadje wordt doodleuk met negentiende-eeuws meubilair gesmeten. Pas aan het einde van het derde verhaal kiest Uderzo voor de karikaturale stijl. Tanguy maakt dan plaats voor Hoempa Pa, en de paarden en bijfiguren krijgen het uiterlijk dat we kennen uit de latere *Asterix*-verhalen. Ook Charlier heeft duidelijk zijn draai nog niet gevonden. Hij probeert een humoristisch avonturenverhaal te schrijven (iets dat **Goscinny** later veel beter zou doen). Daarbij verslikt hij zich vooral in de grappen, die flauw en obligaat aandoen. De slapstick in *Robber* komt volledig voor rekening van baas Bijl, een Al Capp-achtig personage, dat de lezer snel de neus uitkomt. Het eerste avontuur - *De ruige ridder* - is niet meer dan een waslijn voor baas Bijls grappen en grollen. Het tweede verhaal is het leukste van het album, maar stijgt nauwelijks uit boven een gemiddeld *Ridder Roodhart*-verhaal. Veel kinderen zal *Robber* vandaag de dag niet meer boeien, daarvoor is de strip te flauw en achterhaald. *Robber* is vooral interessant voor de fans, die geïnteresseerd zijn in de vingeroefeningen van twee genieën in de dop.

FH

**

Gorn 1: Zelfs de dood ...

Oger
Talent 1996
ISBN 90-5289-081-1
Prijs *f*14,50 / Bfr.290
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De onfortuinlijke burchtheer Gorn komt op jonge leeftijd om het leven bij een invasie

van kwaadaardige schepsels, Roodogen genaamd. Zijn lijk voortslepend, slaat het elfje Heloise met Gorn's gemalin Elewijt op de vlucht. Uit liefde voor zijn vrouw keert Gorn terug op de wereld in de gedaante van een geest. Heloise herkent hem omdat ze hield van zijn ziel, maar Elewijt, die van zijn lichaam hield, herkent hem niet. Ze wijst hem af in de veronderstelling dat hij een demon is.
Zijn verdriet verbijtend ontdekt Gorn dat zijn fee Iris verantwoordelijk is voor de invasie. Zo gaat hij, met behulp van de verpletterende, walkure-achtige vrouwe Bussums, op weg om zijn burcht te heroveren en Iris te vernietigen. Dat lukt hem zonder al te veel moeite, maar Iris vlucht en laat een demon het lijk van Gorn bezitten. De demonische Gorn leidt Elewijt en Heloise terug naar de, inmiddels heroverde, burcht. Heloise heeft natuurlijk in de gaten dat er iets niet in de haak is, maar Elewijt wil er niets van weten. Als de geest van Gorn zich voor de tweede keer aan haar toont stuurt ze hem, al lelijke verwensingen krijsend, weg. Gebroken en in het gezelschap van Heloise en vrouwe Bussums verlaat Gorn zijn geboortegronden ... En dat is het einde van deel 1.
Het eerste deel van Gorn is een haastige affaire. Van bladzijde 3 tot en met 48 raast het verhaal met een donderende vaart over de pagina's. Er wordt de lezer en de figuren geen adempauze gegund. De personages blijven hierdoor zeer oppervlakkig en hun hele voorgeschiedenis ontbreekt. Je krijgt het idee dat de auteur bar weinig tijd en aandacht aan de invulling van een, op zich mooie, sprookjesachtige, verhaallijn heeft besteed.
De tekeningen zijn mooi, hoekig, robuust en gedetailleerd, maar ook het grafische aspect van deze strip is niet zonder fouten. In contrast met de gedetailleerdheid van de tekeningen gebruikt **Tiburce Oger** te dikke inktlijnen, waardoor er veel van de kleine finesses verloren gaan. Bovendien is in sommige scènes de inkleuring wat lauw en zijn enkele pagina's slordig en scheef afgedrukt. Ook de lettering is onevenwichtig.
Bah. Wat een hele aardige strip had kunnen zijn, is waarschijnlijk door haast en gebrek aan zorg geworden tot een teleurstellend geheel.

MK

*

Bliksem 1: De vonk

Durieux & Dellisse
Lombard 1996
ISBN 90-5581-059-2
Prijs ƒ9,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het is altijd moeilijk om het eerste deel van een meerdelige serie te beoordelen. Auteurs **Durieux** en **Dellisse** hebben het eerste deel nodig om hun personages te introduceren en een wereld vorm te geven. Er worden aanzetten gegeven tot een intrige, maar die kan pas echt tot ontwikkeling komen als de reeks vordert. dat is ook het geval met *De vonk*, het begin van *Bliksem*.
Bliksem wordt een sf-reeks die zich afspeelt in de nabije toekomst op een stervende aarde. De mensheid is steriel geworden, en niets lijkt de ondergang tot staan te kunnen brengen. Onderzoeker Emmanuel Carnot heeft nog hoop, en reconstrueert in een onderaardse ruimte, waarin het geheugen van de mensheid wordt bewaard, de geschiedenis van de ramp.
Niet iedereen is blij met Carnots onderzoek en hij krijgt te maken met een complot om zijn onderzoek te dwarsbomen.
Het uitgangspunt van deze reeks is interessant. Beelden van Carnots verblijf in de beeldarchieven worden afgewisseld met flashbacks. De lezer wordt op die manier in staat gesteld om samen met de hoofdpersoon een stuk geschiedenis te reconstrueren.
Wat dat oplevert moet nog blijken. Dit eerste boek oogt in ieder geval prettig en nodigt uit tot doorlezen. Ik ben in vooralsnog benieuwd naar de volgende afleveringen.

HP

**

Sitnalta 1: Het verraderlijke hart

Convard
Dargaud 1995
ISBN 90-6793-389-9
Prijs ƒ11,25 / Bfr.225
(60 pagina's, kleur, s.k.)

Didier Convard is een welbekende naam in het stripwereldje. Ooit was hij hoofdredacteur van het weekblad *Kuifje*. Daarnaast heeft hij al menig stripalbum getekend en geschreven. Opvallend daarbij is zijn voorliefde voor het sf/fantasy-genre. Zo is, naast enkele albums in de collectie 'Verhalen en legenden' ook de reeks *Cranach van Morganloup* van zijn hand. Bekender is natuurlijk de reeks *Sneeuw* die hij samen met **Gine** maakt. Zopas startte hij met Gine ook een andere reeks: *Finkel*. Een verhaal dat zich afspeelt op een waterwereld. Waar gemuteerde kinderen rondlopen die op genezing wachten. Een wereld waar gedachtenlezers en zieners en monniken een grote rol spelen.
Sitnalta dat een half jaartje later verschijnt speelt zich af in een woestijnwereld, waar ook gemuteerden/gevlekten rondlopen. Ook hier wenst men voor deze mensen een oplossing te vinden. Een wereld waar ook gedachtenlezers en monniken een belangrijke plaats innemen. Toch wel veel overeenkomsten in dit basisidee. Maar hoe zit het met het verhaal zelf?
Het ziet er niet goed uit voor de planeet. De dreiging van een nabije genocide is voelbaar. De Nefer, hoofd van de veiligheid, plant een staatsgreep om de nog jonge prinses Khaled te onttronen, om daarna al de bezoedelden uit te roeien. De bezoedelden zijn het resultaat van het gif dat door de stad Sitnalta geproduceerd wordt. Dit gif heeft de eigenschap bepaalde mutaties te vormen. Om dit onheil te voorkomen is het nodig dat twee scholieren van de maanmensen de stad Sitnalta bereiken. Deze zware taak komt ten laste van de mooie Oker en de bezoedelde Broos. Zij moeten de woestijn doorkruisen, en daarna de stad binnendringen om de prinses te bereiken op de dag van de osmose. Geholpen door 'de goeden' kwijten de leerlingen zich van hun taak en weten ze juist op tijd de kwade plannen van de Nefer te dwarsbomen. Met het perkament dat ze van hun leermeesters hebben meegekregen kunnen ze tijdens de ceremonie het heilige boek terug vervolledigen. En Sitnalta staat terug open voor

iedereen , zowel zij die zuiver als zij die onzuiver van bloed zijn. Klaar om de bezoedeling te bestrijden en het evenwicht van de planeet te hervinden.
Bij het doorbladeren viel mij qua tekenwerk een grote overeenkomst met zijn oude serie *Cranach van Morganloup* op. Dezelfde levenloze gezichtsuitdrukkingen bij de personages, dezelfde kiederdracht (wit met rode cape). Maar daar vooral het tweede album van deze oude reeks een doorn in het oog was vanwege het haastige tekenwerk en de zeer slordige inkleuringen, mogen we wel stellen dat Convard met *Sitnalta* beter werk heeft geleverd. Er is een betere uitwerking van gebouwen en figuren en ook de inkleuringen zijn verzorgd. Waarschijnlijk is dit laatste te danken aan de assistentie van **Bosser**.
Sitnalta kunnen we klasseren bij de middenmoot: niet spectaculair, niet vernieuwend, wel doordacht en leesbaar. Convard weeft zowel de vreemdelingenproblematiek als de ecologische problemen in het verhaal en geeft het album een open einde waarmee we nog alle kanten uit kunnen.
Bij Dargaud hadden ze nog een wit schutblad over; waarom dit niet bedrukken met de naam van de reeks, zoals zoveel wordt gedaan? Leuk, maar dan moet je wel de serienaam respecteren en niet Editnalta in plaats van Sitnalta drukken.

MC

**

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****** grote klasse!**
***** goed**
**** redelijk**
*** slecht**
o abominabel

EN VERDER...

- ***Shamrock song*** *(Franz, Lombard). Dit album is het vervolg op 'Irish Melody' in de collectie 'Getekend'. In zijn beschrijving van de jonge jaren van Lester Cockney kan Franz zich helemaal uitleven. Zijn sfeerbeelden van Ierland zijn mooi, zijn paarden zijn elegant maar in een verhaal van deze omvang (62 pagina's) komen toch ook zijn beperkingen als scenarist naar voren. ** (TB)*
- ***Sláine 8: De naam van het zwaard*** *(Staples/Mills, Arboris). Maffe strip rond Sláine, een krijgsheer uit de Keltische mythologie met het klieven van schedels als favoriete bezigheid. In zijn strijd tegen toverij en duistere krachten belandt hij in het middeleewse Engeland op zoek naar het zwaard van de bloedgod. *** (RS)*
- ***Sneeuw 8: De bres*** *(Gine/Convard, Glénat). Eindelijk is het onze held gelukt een bres te slaan in de electro-magnetische muur rond de buitenwereld. Hiermee wordt de cyclus 'Het werk van de twaalf' afgesloten maar een nieuwe cyclus, 'Sneeuw-Bloed' is alweer aangekondigd. Eigenlijk is het een heel aardige serie maar hij dreigt zo wel erg langgerekt te worden. ** (TB)*
- ***Star Trek, The next generation 1: Terugkeer naar Raimon*** *(Friedman/Marcos, Juniorpress). Het verhaal lijkt in alle opzichten op een televisie-aflevering. Het is mooi afgerond, goed te volgen en fraai in beeld gebracht. Daarnaast is het helaas ook voorspelbaar. ** (HW)*
- ***Stripspotters 4*** *(Brunel, Arboris). Het eerste lange verhaal in deze reeks. Sommigen zullen het beschouwen als heiligschennis, anderen zullen het leuk vinden hun striphelden zo schaamteloos geparodieerd te zien. In ieder geval wemelt het verhaal van schunnige grappen en ondubbelzinnige woordspelingen. Best geinig. ** (TB)*
- ***Timon van de velden 6: Patriot*** *(Bardet/Klimos, Geknipt Papier). Een vervelend verhaal over de Franse revolutie. De politieke achtergronden zijn complex, het taalgebruik is te plechtstatig en het verhaal is geen verhaal, maar eerder een aaneenschakeling van losse scènes. Het tekenwerk is wat statisch, hetgeen natuurlijk prima past bij dat vervelende verhaal. * (HW)*
- ***Tom Poes 4: De tegendeler*** *(Toonder, Big Balloon). Herdruk van het album uit 1974. Een Bommel-verhaal in kleur en in balloonvorm rond het thema gespleten persoonlijkheid. Stond als vervolgverhaal in Donald Duck. ** (RS)*

VIDEO

De leeuwekoning

Buena Vista 1995
Bestelnummer 3297716
Prijs ƒ44,95 / Bfr.899
(±84 minuten, Alle leeftijden)

Even een open deur in trappen: *De leeuwekoning* is niet Disney's beste film, maar wat maakt het uit, u hebt hem zich al laten aanpraten, of het nu door uw kinderen of door de stortvloed van reclame en merchandising is. Het is de beste verkochte bioscoopfilm van 1994 en de best verkochte film aller tijden (op *Jurassic Park* na). Vast staat dat de Nederlands ondertitelde video al tien procent van het marktaandeel uitmaakt en (in België, voor Nederland weet ik het niet) een cultfilm aan het worden is bij tieners; net die leeftijdsgroep waarvoor *De leeuwekoning* niet bedoeld is. Maar wat maakt deze kloon zo populair? Het verhaal is gestolen van een Japanse fabel en werd een intellectueel tintje meegegeven door rond te bazuinen dat het op het *Hamlet*-drama gebaseerd is. Erger nog, de film hoeft gewoon geen verhaal. **Elton John** schreef een vijftal deuntjes die talloze keren door een molen werden gehaald tot er een clipje bij gemaakt kon worden. De vulling tussen de clipjes zijn anekdotes of grapjes, en het geheel lijkt op anderhalf uur tv-zappen op een avond dat er niks op de buis is. Zelfs grote Disney-baas **Katzenberg** geloofde niet in deze film. Moet er nog zand zijn? Maar, eerlijk is eerlijk, het blijft leuk om te zien in vergelijking met tekenfilms uit de GoodTimes-stal, of een haastklus van Warner Bros. Voor Disneynormen is *De leeuwekoning* echter een misser. Als je zelf de normen maakt, moet je ze ook respecteren. Roodoranje decors en fletse waterpartijen krikken de film niet op. Een handvol ronddartelende dieren die noch realistisch, noch karikaturaal zijn, maken het geheel ook niet leuker. En een poesje met poppe-oogjes en een boeswicht die niet weet of hij nu botweg gemeen of kruiperig vals moet zijn, maken dat de film geen standpunt neemt. Waar zijn de sterke karakters als Thomas O'Malley, Cruella de Vil, Baloo of Aladdin's geest? Waar is de duidelijke verhaallijn zoals in *Robin Hood*, *The beauty and the beast* of *Dumbo*? Maar het kan nog erger, want ondertussen hebben we *Pocahontas* in de maag gesplitst gekregen. Het blijft uitkijken naar *The hunchback of the Notre Dame*, weer een goeie Disney.

AL

***

Oliver Twist

Warner Home Video 1995
Bestelnummer SCV11932
Prijs ƒ24,95 / Bfr.499
(±91 minuten, Alle leeftijden)

Als je voor de buis gaat zitten om een tekenfilmversie van één van **Charles Dickens** boeken te bekijken mag je normaal gesproken een flinke hoeveelheid leed verwachten: zielige weesjongetjes, intens gemene voogden, bittere armoe, diefstal en moord. Ook zou je je dan mogen gaan verheugen op een aantal schitterende hoofd- en bijrolspelers die niet zelden de vermenselijking van slechts een karaktertrek zijn. Zo ook bij *Oliver Twist*.
Maar wat valt het bij deze film allemaal tegen ... De karakters

zijn enkel jolig getekende poppetjes die niet één keer in de buurt komen van het kleurrijke, het betoverende of het innemende van hun voorbeelden uit de roman. Ze bestaan enkel bij de gratie van hun bijdrage aan het verhaal en zijn verder – op een enkele uitzondering na – niet echt leuk uitgewerkt. En ook het drama in de film wordt afstandelijk gebracht. Als Oliver Twist door de politie wordt opgepakt en voor de rechter komt, gebeurt dat zonder dat de dreiging van de rechter of de angst van Oliver ook maar even voelbaar wordt gemaakt. Sterker nog: de rechter zingt een onbenullig liedje.

Het lijkt er dus op dat de makers van deze film weinig liefde in hun produkt hebben gestopt en allerminst bewonderaars waren van het oorspronkelijke boek. Daarom kwamen ze niet verder dan een zeer slap aftreksel van een grandioos verhaal.

HW

*

Darkwing Duck: Het grillige stripverhaal!

Buena Vista 1995
Bestelnummer 3160116
Prijs ƒ12,95 / Bfr.259
(±44 minuten, Alle leeftijden)

Darkwing Duck is een Disney-parodie op *The Shadow*, een sinister figuur die zijn loopbaan als misdaadbestrijder begon op de radio omstreeks het einde van de jaren twintig, en ook een succesvolle comic-held werd. Darkwing Duck probeert net als The Shadow het geboefte angst aan te jagen met behulp van zijn kostuum, gekenmerkt door masker en breedgerande hoed en kreten als: 'Ik ben de dreiging die vliegt door de nacht' en 'Ik ben de verschrikking die opduikt in je nachtmerries.' Maar hij is het slachtoffer van zijn eigen klunzigheid en die van zijn hulpje, brokkenpiloot Turbo McKwek. Het komt er dan ook vaak op neer dat het aan zijn dochtertje Kwekkelien is de betreffende zaak op te lossen.

Darkwing Duck is verkrijgbaar op video. De band bevat twee afleveringen van de tv-serie. In het eerste verhaal, *Het grillige stripverhaal!*, is de held niet gelukkig met een strip die over hem zal verschijnen en hij besluit zelf een strip te schrijven. Diverse lieden krijgen echter per ongeluk het script in handen en passen het aan, omdat het hen niet bevalt. *Het grillige stripverhaal!* is een raamvertelling, met aan de ene kant van het raam de rondgang van het scenario, en aan de andere kant van het raam de strip zelf, compleet met haar krankzinnige wendingen die in beeld worden gebracht. Dit alles wordt dan ook nog in het 'overkoepelde raam' van de cartoon zelf verteld.

Het tweede verhaal, *Stampij in het schilderij*, gaat over een kunstdief die zich in schilderijen verschanst met behulp van een uitvinding, een chemisch goedje verkrijgbaar in spuitbussen. Darkwing en zijn vrienden duiken de dief vervolgens achterna en zo ontstaat een wilde achtervolging door een museum, van schilderij tot schilderij met als inzet de mond van Mona Lisa. De hoofdfiguren nemen kubistische, surrealistische en traditionele vormen aan in een razendsnel tempo en passeren ook nog even een expositie van kindertekeningen.

Darkwing Duck maakt ongebruikelijke dingen mee. Dit zorgt voor enthousiaste, bizarre verhalen, beleefd door een inspirerende hoofdrolspeler. Toch mist de video iets. Dit gevoel ontstaat waarschijnlijk doordat geluid en muziek teveel naar de achtergrond zijn verdrongen. Geluidseffecten zijn zeer dun gezaaid in Darkwing Duck, en doen The Shadow, die tenslotte begonnen was als figuur in een hoorspel, geen recht. Verder is de ondersteunende muziek te slapstick-achtig en te nietszeggend. Dat is erg jammer, want atmosferische, groteske en dramatische muziek was hier zeer op zijn plaats geweest. Ook de nasynchronisatie laat hier en daar te wensen over. Er zijn maar twee vrouwelijke stemmen beschikbaar, waarvan er een constant in hysterische toestand verkeert. Verder vraag ik mij af of de band het aanschaffen waard is, omdat er maar twee verhalen op staan die ook nog eens door de tv zijn uitgezonden.

Desondanks is *Het grillige stripverhaal!* een leuke videoband; de twee aangeboden verhalen zijn de betere van de serie. Maar de uitvoering had beter gekund.

MK

**

INTRO MARTHA WASHINGTON

door Olav Beemer

Drie jaar geleden kreeg de redactie van *Stripschrift* – door een gelukkige samenloop van omstandigheden – de rechten in handen voor publicatie van een aantal korte verhalen van bekende tekenaars uit de Dark Horse-stal. Het ging onder anderen om John Byrne, Frank Miller, Paul Chadwick, Arthur Adams, Dave Gibbons en Mike Mignola. In nummer 276 van december 1994 publiceerden we reeds de strips *Hellboy* (Byrne/Mignola) en *Monkeyman en O'Brien* (Adams). Deze keer een strip van het duo Miller/Gibbons, maar eerst even een korte introductie van de makers...

Frank Miller

Voor Frank Miller betekende het jaar 1986 het jaar waarin zijn naam definitief in alle geheugens van de comiclezers werd gegrift. Voor DC Comics schreef hij in dat jaar het beroemde *The Return of the Dark Knight*, een verhaal waarmee hij DC's oudste held – Batman – nieuw leven heeft ingeblazen en waardoor zijn reputatie hem sindsdien is vooruit blijven snellen. Sinds 1993 werkt Miller voor de zogenaamde Legend-imprint van Dark Horse Comics, waar hij zijn eigen serie *Sin City* in mini-serievorm uitgeeft. Miller schrijft en tekent alles zelf en heeft sinds *Sin City* zijn stijl drastisch veranderd om zo een welhaast filmachtig zwart/wit-effect te verkrijgen. Millers eigenzinnige visie op de comic-industrie zorgt er overigens voor dat hij geregeld in het nieuws komt met stevige uitspraken.

Dave Gibbons

Samen met schrijver Alan Moore maakte tekenaar Dave Gibbons – ook al in 1986 – bij DC Comics furore met de mini-serie *Watchmen*, wat volgens velen het sluitstuk van superheldencomics had moeten zijn. Gibbons' open en realistische stijl is opvallend en trekt voornamelijk de oudere lezers en liefhebbers van een klare lijn aan, hetgeen nog eens werd bevestigd toen Gibbons samen met Frank Miller de mini-serie *Give Me Liberty* bij Dark Horse Comics uitbracht. Toen de Legend-imprint werd opgericht, brachten Gibbons en Miller hun creatie uit *Give Me Liberty* – Martha Washington – daar naar over en hebben sindsdien enkele mini-series en one-shots uitgegeven.

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

strips, comics, games, curiosa
Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

SEPTEMBER 2012. ERGENS IN LOUISIANA. HET HART VAN DE EERSTE SEX CONFEDERATIE.
MIJN NAAM IS MARTHA WASHINGTON. IK BEN SOLDAAT. DIT IS DE TWEEDE AMERIKAANSE BURGEROORLOG.
NOG EENTJE TE GAAN, COMPUTER. CONTROLEER DE SYSTEMEN EN STUUR ALLE ENERGIE NAAR DE WAPENS.
JA, MARTHA. ENERGIE-TRANSFER IS COMPLEET. GEEN FOUTEN GEVONDEN. LEES SYSTEMEN. EFFICIËNTIE IS 100%.
LAND-VEROVE-RAARTJE.
WAT? WAAROVER HEB JE HET IN HEMELSNAAM NU WEER, COMPUTER?
HET IS EEN SPELLETJE GESPEELD DOOR KINDEREN, MET EEN MES. MAAR IK HEB GEEN IDEE WAAROM IK DAT WEET OF WAAROM IK HET HEB GEZEGD, MARTHA..
IK HOOP MAAR DAT AL DEZE ELEKTRICITEIT MIJN PROGRAMMA NIET IN DE WAR STUURT.
COMPUTER, RICHT OP DE DISRUPTOR EN VUUR!
DOELWIT IN ZICHT EN BINNEN BEREIK, ELAINE. WACHT OP BEVEL TOT VUREN. ENERGIE-OPEENHOPING IS GEVAARLIJK. WACHT OP BEVEL TOT VUREN. JE HEBT DRIE SECONDEN.
HET GERUCHT GAAT DAT IEMAND WAPENSYSTEMEN AAN ALLE PARTIJEN IN DEZE IDIOTE OORLOG VERKOOPT.
IK DENK DAT WE ALLEBEI HETZELFDE GEVECHTSSYSTEEM AAN HET TESTEN ZIJN.
MARTHA WASHINGTON OP OORLOGSPAD ★ 'STATE OF THE ART' ★ MILLER & GIBBONS

VERGEET DE KINDERSPELLETJES, COMPUTER. RICHT OP DE DISRUPTOR VAN DE TEGENSTANDER EN VUUR!
JA, MARTHA. ZELFVERNIETIGINGSPROCEDURE IS GESTART.
CHAK! CHAK!
WHMM
IK HEB HET BEVEL GEGEVEN, COMPUTER. VUUR NU!
WACHT OP BEVEL TOT VUREN. ENERGIEOPEENHOPING IS KRITIEK. GEVAAR. JE HEBT NOG ÉÉN SECONDE.
ALARM. ENERGIEOPEENHOPING IS KRITIEK.
SKREEK!
YAAAA!
MMMMMMMMM POOMM!
P.A.X
ZELFVERNIETIGING?! NEE, DOM STUK COMPUTER!
ZELFVERNIETIGING IS ONVERMIJDELIJK. ALLE SYSTEMEN GEREED.
BOOM!

IN HET LAB CONTROLEREN ZE ELKE MICROCHIP IN DEZE HARNASSEN...
...MAAR IN EEN LAB HEB JE OOK GEEN ONWEERSBUIEN...
SPRAAAM!
CHIK CHIK CHIK
VERD..!
SHIT!

CHUNNK
CHUNNK
HA HA HA HA!
HA HA HA HA!
HA HA HA HA!
WE BESLUITEN DAT WE WACHTEN EN KIJKEN WIE ER LANGSKOMT. WIE VAN ONS GEVANGENE WORDT EN WIE MEE MAG GAAN MET DE EIGEN TROEPEN.
WE RUILEN RANTSOENEN EN VERHALEN.
WE VERGETEN DE POLITIEK.

VERTALING OLAV BEEMER · LETTERING RUDY VROOMAN

HET EIND

Een halve eeuw Eric de Noorman

Het is 5 juli 1946. Ergens in een kalme baai legt een drakkar aan en de fiere zoon van koning Wogram van de Noormannen stapt aan land. Zijn naam: Eric de Noorman. Zijn aanlegplaats: *Het Laatste Nieuws* in Brussel.
Het was op 5 juli 1996 dan ook precies vijftig jaar geleden dat **Hans G. Kresse**'s *Eric de Noorman* in die Vlaamse krant van start ging.
Kresse was één van de meest getalenteerde medewerkers van de Toonder Studio's en had in de ogen van **Marten Toonder** genoeg talent om zijn eigen stripserie te tekenen. Samen ontwikkelden ze een strip die over een viking zou gaan die verzeild raakt in de mythologische wereld van Atlantis. Kresse had voor zijn hoofdpersoon de naam Leif in gedachte, maar Toonder vond het beter om hem Eric te noemen.
Reeds in 1943 maakte Kresse de eerste tekeningen voor Eric maar het zou, zoals gezegd, nog tot 1946 duren voor de strip daadwerkelijk van start ging.
Eric de Noorman bleek al snel een groot succes en binnen korte tijd verschenen zijn avonturen in kranten en tijdschriften door heel Europa. Op zeker moment bracht Eric meer geld in het laatje dan *Heer Bommel en Tom Poes*.
De wereld van Eric in de eerste verhalen is die van Atlantis en, na de ondergang daarvan, één gevuld met dwergen, magie en niet te vergeten de tovenaar Lauri. Later echter gooit Kresse deze elementen overboord en laat hij Eric verder leven in een historisch verantwoorde omgeving.
Een ander belangrijk element in de verhalen rond Eric zijn zijn vrienden en uiteraard de schurken. Kresse ging daarmee verder dan welke andere tekenaar dan ook. Niet alleen de schurken werden om zeep geholpen, maar ook de vrienden van Eric sneefden. Legendarische momenten waren dat. Yark die in *De geschiedenis van Bor Khan* het leven van Eric redt door een dolk met zijn eigen lijf op te vangen en daarbij jammerlijk het leven laat. De stervende Halfra in *De grote beslissing* en natuurlijk Erics trouwe metgezel Svitjold die zichzelf verdoemt door het zwaard Tyr ter hand te nemen.
Om de verjaardag van deze stoere noorman te vieren zijn er twee initiatieven ontplooid. Ten eerste is in februari van dit jaar de *Stichting Hans G. Kresse* opgericht. Initiatiefnemers voor deze stichting zijn Kresse's kinderen **Eric**, **Anka** en **Ingrid**. Zij willen op deze manier de nalatenschap van hun vader voor het nageslacht veilig stellen. Zo hebben zij naast originele tekeningen ook de naslagwerken van hun vader bewaard. Het ligt in de bedoeling dat zij in de toekomst hun archief openstellen voor onderzoek en publicaties over het werk van Hans Kresse bevorderen (Info: Parkstraat 51, 6828 KE Arnhem).
Het tweede initiatief is genomen door **Theo Keijzer** (bekend van de Kresse-bibliografie) en uitgeverij Drukwerk. Zij brachten op 5 juli een zeefdruk uit met daarop een nog niet eerder gepubliceerde tekening van Eric de Noorman. Kresse tekende deze prent – die ook toen bestemd was voor een zeefdruk – in 1985. De oorspronkelijke zeefdruk is er echter nooit gekomen en daar is nu dus verandering in gekomen. De zeefdruk heeft een formaat van circa 45 x 65 cm, is uitgevoerd in twee kleuren (zwart en gebroken wit) en verschijnt in een genummerde oplage van 100 exemplaren. De prijs is *f*100 (±Bfr.2000) inclusief verpakkings- en verzendkosten. U kunt de zeefdruk bestellen door overmaking van het genoemde bedrag op giro 4488726 ten name van Theo Keijzer, Castricum.

RvdN

http://www.bigballoon.nl

Sinds korte tijd heeft uitgeverij Big Balloon zich begeven in de onzekere wereld van het World Wide Web. Dit relatief nieuw medium biedt de uitgelezen mogelijkheid om stripliefhebbers op de hoogte te houden over de activiteiten die Big Balloon ontplooit. De Website ziet er erg verzorgd uit en is veelvuldig opgefleurd met illustraties van stripfiguren. Zo is er op dit moment informatie te vinden van onlangs uitgegeven albums (onder andere *De familie Doorzon 20*, *Sjors en Sjimmie 34*, *Trigië 11*). Ook wordt er vooruitgelopen op te verschijnen albums (onder andere *Trigië 12*, *De Generaal 14*, *Liefde & Geluk 5*). Leuk is niet alleen de informatie over de strip, maar ook het voorproefje. Hoewel dat soms alleen bestaat uit de cover van het album.
Naast deze informatie over recente strips biedt Big Balloon ook een fondsoverzicht aan en een mogelijkheid om direct bij de uitgever albums te bestellen. Ook is er korte informatie te vinden over de auteurs en wordt er aandacht geschonken aan enkele tijdschriften van Big Balloon (*Sjosji*, *Bugs Bunny* en *Perry Rhodan*). Leuke onderdelen van de Big-Balloonsite zijn de Doorzon-WWW-Kalender en de prijsvraag, deze maken het wat vaker bezoeken aantrekkelijk voor de stripliefhebber.
Aan al dit moois zit echter ook een schaduwkant. Het veelvuldig gebruik van illustraties maakt lange wachttijden onvermijdelijk, terwijl er zonder illustraties eigenlijk niet echt veel leuks overblijft. Ook is de opbouw van de site op sommige plaatsen niet echt bevorderlijk voor de snelheid. Als je bij voorbeeld het fondsoverzicht oproept en je slechts geïnteresseerd bent in één stripfiguur, moet je toch wachten totdat de hele fondslijst is gedownload. Er wordt iets te veel gewerkt met te grote documenten waarbinnen links worden aangebracht. Een beetje onhandig schuiven met je muis wordt dan ook direct afgestraft.
Maar al met al is *http//www.bigballoon.nl* wel een bezoekje waard, hoewel de toekomst moet uitwijzen of Big Balloon zijn site interessant kan blijven houden. Sterker nog misschien ontdekken ze wel 'Hot Java'.

AW

Over Engelstalige jeugdliteratuur

Bij Oxford University Press verscheen *Children's Literature. An illustrated history* onder eindredactie van **Peter Hunt.** Het telt maar liefst 378 pagina's, heeft een harde kaft en een stofomslag met daarop een illustratie van **Norman Rockwell**. Het boek kost *f* 66,15 / Bfr.1323 (importeur: Nilsson & Lamm), ISBN 0-19-212320-3.
Children's Literature probeert een overzicht te bieden van alles wat er ooit voor kinderen in Groot Brittannië, de USA, Canada, Australië en Nieuw Zeeland geschreven is.
Het boek behandelt de jeugdliteratuur vanaf de zeventiende eeuw, toen er voor kinderen hoofdzakelijk school/leerboekjes werden geschreven. In de achttiende eeuw werden boeken, die

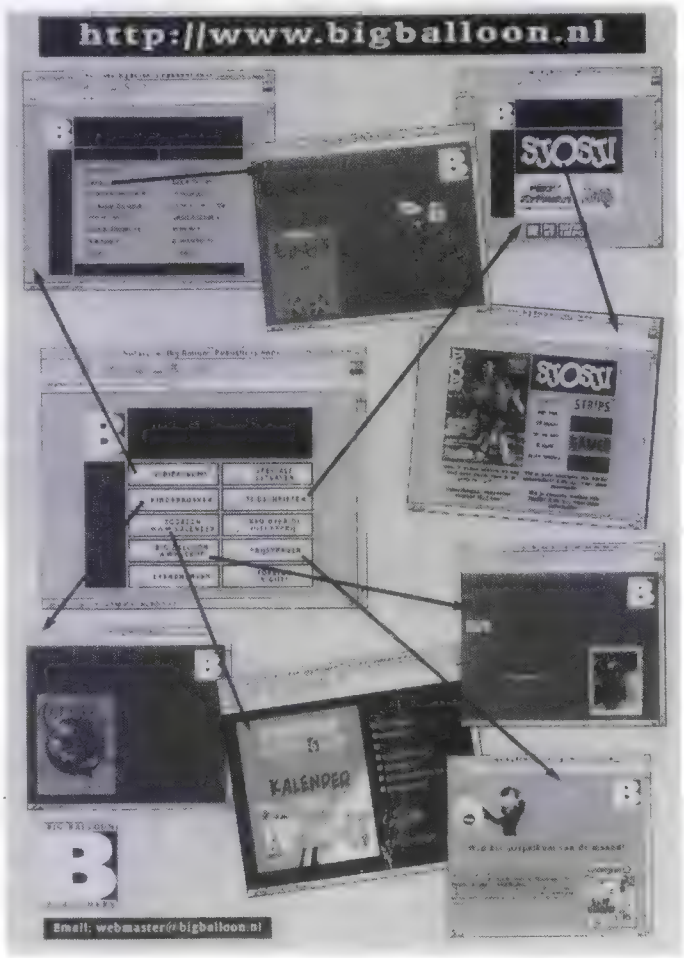

oorspronkelijk voor volwassenen bedoeld waren erg populair, zoals *De pelgrimsreis* van **John Bunyan**, **Daniël Defoes**' *Robinson Crusoë* en *Gullivers Reizen* van **Jonathan Swift**. Gevaarlijke reizen en verre oorden spraken toen al tot de verbeelding van de jeugd. Tegen het einde van de achttiende eeuw gingen met name de 'dames van betere standen' boeken voor kinderen schrijven. Onder invloed van de pedagoog **J.J. Rousseau** moesten kinderen opgevoed worden in natuurlijkheid, om zo onder leiding van wijze volwassenen uit te groeien tot zuivere en verstandige mensen. In de Romantiek kwamen sprookjes in opmars, evenals een hoos van adventure-story's. Wie kent niet **Robert Louis Stevensons** *Schateiland*. Was het kinderboek in de negentiende eeuw onder invloed van het Victoriaanse tijdperk een echte 'mannentijd' met voorop stoere avonturen, de meisjes konden zich tegoed doen aan boeken vol huiselijkheid, deugdzaamheid en de nodige gemoedsuitstortingen. De Amerikaanse **Louisa May Alcott** is daar een goed voorbeeld van met onder meer *Onder moeders vleugels*. Via karakterverhalen zoals **Carrolls** *Alice in Wonderland*, de dierenverhalen zoals die van **Beatrix Potter** en *Winnie de Poeh* van **A.A. Milne** bereiken we de huidige tijd, waarin het realisme hoogtij viert en schrijvers zoals **Roald Dahl** meer dan ooit kinderen weten te bekoren.

Doorgewinterde stripfanaten zullen aan dit dikke boek weinig hebben. In de Noordeuropese en Angelsaksische Landen worden beeldverhalen meestal beschouwd als een afzonderlijk genre binnen de jeugdliteratuur, zo ook in dit boek. Slechts enige pagina's verschaffen summiere informatie. Zelfs het boegbeeld van Groot Brittannië, *Rupert Bear* (Bruintje Beer) wordt met enige zinsneden afgedaan, om nog maar te zwijgen van **Don Lawrence**, die niet eens vermeld wordt! Ook **Disney** komt slechts in de marge van het boek voor.

Op één van de vele kleurenpagina's, die het boek telt, vallen een aantal Britse jeugdstripbladen te bewonderen, bladen zoals *The Dandy*, *The Eagle*, *Robin*, *Jack and Jill* en uiteraard *The Beano* (Wie herinnert zich niet de legendarische *Bluesbreakers*-elpee, waarop **Eric Clapton** op de hoes *The Beano* leest ...?).

Nogmaals, een schitterend uitgevoerd boekwerk, dat met de tientallen ongenummerde illustratiepagina's een overzichtelijk beeld biedt van de Engelstalige jeugdliteratuur, waarbij ook vertalingen niet onvermeld blijven. Stripliefhebbers echter, kunnen hun informatie beter elders halen.

KS

Van Driel verkoopt Nissans

Toon van Driel is in de reclame beland. Hij heeft een reeks commercials bedacht voor de Nissan Primera, die de tanende populariteit van deze middenklasse-auto weer omhoog moet krikken. Normaal gesproken maakt HVR, het reclamebureau van Nissan Nederland, de commercials, ware het niet dat Van Driel tijdens een wandeling door de Bergse duinen **Peter Bracke** tegen het lijf liep, zijn oude voetbalkameraad en president-directeur van Nissan Motor Nederland. De heren maakten een praatje en al snel ging het over de Nissan-wagens. Van Driel, autoliefhebber, vertelde dat hij deze auto's stervensgoed vindt maar het verhaal eromheen weinig spraakmakend'. Bracke stelde voor dat Van Driel zijn ideeën maar een keer op papier moest zetten. Een dag later rolde het eerste script voor een commercial al uit de fax van Bracke. Daarna legde Bracke contact met HVR om eens om de tafel te gaan zitten met Van Driel. Een potentiële nachtmerrie voor elk reclamebureau ('directeur lanceert creatief vriendje in de reclame'), maar al met al klikte het tussen HVR en Van Driel.

Volgens Van Driel moeten reclamespotjes veel leuker worden. Hem valt het eindresultaat vaak tegen, ondanks het vele vergaderen van de 'creatieve toppers' in de reclamewereld. 'Ik wil de kijker binnen de kortste keren plat. Na twee spotjes kan wat mij betreft de platmaker komen. Die killer heb ik. Die gaat zeker richting een Lamp. Zo'n Oscar wil ik wel in mijn prijzenkast.', aldus Toon. In totaal zijn drie filmpjes gemaakt, onder regie van **Gidi van Liempd**.

Bron: Adformatie

Frankenzwein

Voor fans van de Vlaamse tekenaar **Jan Bosschaert** is het zo langzamerhand nog maar amper mogelijk om hun collectie compleet te houden. Naast Bosschaerts strips en illustraties verschijnen regelmatig kinderboeken waaraan deze tekenaar heeft meegewerkt. Het nieuwste in die rij heet *De monsters van Frankenzwein* en is geschreven door **Marc de Bel**. Dit iet-

wat gruwelijke en spannende sprookjesboek is bedoeld voor lezers vanaf tien jaar. De in bruin/wit gedrukte tekeningen van Bosschaert zijn net zo sfeervol en magisch als het verhaal. De uitgever is Davidsfonds/Infodok (ISBN 90-6565-726-6). Prijs *f*34,95 / Bfr.699.

HW

Brabants stripspektakel

Dit jaar zal op 31 augustus en 1 september voor de elfde maal het Brabants stripspektakel plaatsvinden. Bezoekende verzamelaars kunnen er hun slag slaan op een 300 meter lange ruilbeurs. Mocht hun dat daar niet lukken, dan kunnen zij dat alsnog proberen op de twee veilingen die er gehouden zullen worden. Voor de minder kooplustige bezoekers is ook genoeg te zien, want er komen verschillende tekenaars signeren en *Wonderland half 4 productions* en *Het B-gevaar* bieden speciale uitgaven aan.

De plek waar het allemaal zal gaan gebeuren is zaal Valkencourt aan de Pastoor Heerkensdreef 15 in Valkenswaard. De toegangsprijs voor volwassenen is *f*3,50 (±Bfr.70) en *f*1 (±Bfr.20) voor kinderen korter dan 150 centimeter.

Info: Johan Gerlings, (+32) 011-661473.

HW

Strip- en theaterdag in Sittard

De Schouwburg van Sittard opent op zondag 15 september het nieuwe seizoen 1996-1997 met een theater- en stripfestijn. De dag heeft als titel: 'Strip en theaterdag – de familiestrip'. Doelgroep van deze dag is dan ook de ganse familie.

Op het programma staan ondermeer twee optredens van de bewegingstheatergroep Corpus, twee optredens van De Fanfare van de Eerste Liefdesnacht. Rubens Poppenkast, een rad van avontuur, een strip- en flippobeurs en signeersessies met diverse tekenaars (waaronder een grote Standaard-afvaardiging).

De toegang is *f*2,50 / Bfr.50 voor kinderen tot en met twaalf jaar en *f*5,– / Bfr.100 voor bezoekers boven de twaalf jaar.

Belangstellenden voor een plek op de ruilbeurs kunnen reserveren via het Schouwburg-telefoonnummer 046-4524400 (contactpersoon: Rascha van Tilburg; *f*25,– / Bfr.500 per tafel van circa 1 meter lang).

De Schouwburg is gevestigd in de Wilhelminastraat 18 te Sittard.

RS

Superman is joodse held

Volgens de Amerikaanse onderzoeker **Daniel Schifrin**, verbonden aan de Amerikaanse Stichting voor joodse cultuur, is Superman een.typisch joodse held. De in rood-blauw tricot gehulde vliegende superheld, die het steeds opneemt voor de gerechtigheid, komt tegemoet aan het joods-religieuze concept van de 'tikkun olam', het herstel van de onvolmaaktheden in de wereld, schrijft Schifrin in het Israëlische blad *Jeruzalem Post*. De oorspronkelijke naam voor Superman zou Kal-el zijn geweest: een joods klinkende naam, gelijkend op het Hebreeuwse woord voor God. De aardse verschijningsvorm van Superman - de burgerlijke en angstige journalist Clark Kent met

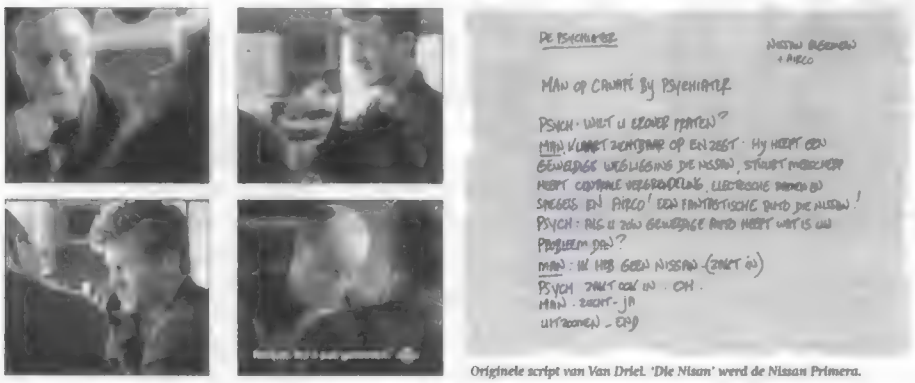

Originele script van Van Driel. 'Die Nisan' werd de Nissan Primera.

bril en gleufhoed - doet denken aan het oude beeld van de joden in de diaspora. Achter dit beeld schuilt de oude Hebreeuwse strijder met de goddelijke missie, aldus de onderzoeker.

Bron: De Volkskrant

Herdruk Bontekoe-strip

Driehonderdvijftig jaar geleden verscheen de eerste druk van het *Journaal van Bontekoe* over de lotgevallen van schipper Willem Ysbrantsz Bontekoe en zijn VOC-schip Nieuw Hoorn. Bontekoes verhaal werd één van de populairste boeken van de zeventiende en achttiende eeuw. Er verschenen tientallen herdrukken, bewerkingen en vertalingen. Het verhaal kreeg in de twintigste eeuw nieuwe faam door **Johan Fabricius**' bewerking *De scheepsjongens van Bontekoe*. Hierin

beleven de drie scheepsjongens Hajo, Padde en Rolf met schipper Bontekoe allerlei avonturen op hun zeereis naar Indië.

Naar aanleiding van dit jubileum zijn dit jaar diverse Bontekoe-activiteiten op stapel gezet. Zo is er tot 30 juni een Bontekoe-tentoonstelling in het Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam. Ook zijn verschillende Bontekoe-publicaties verschenen, waaronder een herdruk van de strip *De scheepsjongens van Bontekoe*. Deze krantenstrip, gebaseerd op de bewerking van Fabricius, verscheen in de jaren vijftig in *Het Vrije Volk* en *Trouw*. **Piet Wijn** was verantwoordelijk voor het tekenwerk, **Hans Jacobs** voor de tekst. De herdruk is een gemeenschappelijke uitgave van uitgeverij Alpha (Walburg Pers) en het Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam. Het telt 136 pagina's op oblong-formaat en kost *f*9,95 / Bfr.199 (ISBN 90-5658-013-20).

RS

Cool

De Boemerang/Kids Press, uitgeverij van onder meer *Smurfen Magazine*, *Garfield Magazine* en *Sesamstraat*-albums, heeft een nieuw meidenblad uitgebracht onder de naam *Cool*. Volgens uitgever **Rob Harren** richt het blad zich op meisjes van 13 tot 16 jaar die **Tina** zijn ontgroeid maar die nog wel strips willen lezen. 'Zij kunnen ook *Yes* gaan lezen of een popblad, maar daar staan nauwelijks strips in. Ik wil met *Cool* een blad vol romantiek maken via een mix van strips, verhalen en onderwerpen als 'de eerste keer', een liefdeshoroscoop en tips voor make-up en afvallen.'

In het eerste nummer (*f*4,95 / Bfr.90. Oplage 25.000) staan stripverhalen van **Dick Matena** (*Paardrijles*) en **Jack Staller** (*Avontuur op Aruba*). Voor dit laatste verhaal heeft een bekende stripscenariste het verhaal geschreven, alleen Harren wil niet kwijt wie het is (**Patty Klein**?). De strips moeten wel aansluiten op de belevingswereld van de doelgroep. Dat betekent dat ze iets verder gaan dan de

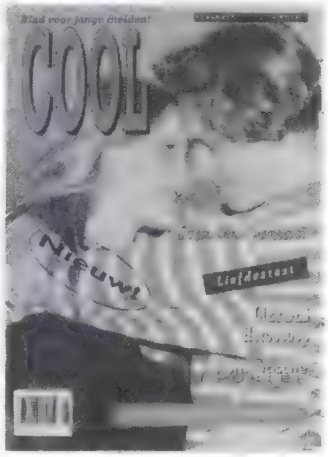

Tina-strips, met een kusje hier en een kusje daar, aldus Harren. In de eerste paar nummers is er ook nog plek voor *Garfield*. 'Maar dat is meer als advertentietrekker', meldt Harren.

RS

Ciel Ether

De Association Ciel Ether heeft zichzelf ten doel gesteld 'de creatie, productie en verspreiding van de strip, de grafische vertelling, de illustratie en alles wat daar mee samenhangt'. Een hele mond vol en om te beginnen heeft deze ambitieuze Franse vereniging een boekje uitgegeven. *La chatte de la vieille dame* is een frivool verhaal van **Numa Sadoul**, geïllustreerd door **Alfred**. Het werkje telt 26 zwart/witte pagina's op A6-formaat en kost 25 Franse francs. Een gesigneerd en genummerd exemplaar (uit een oplage van 50) in een stofomslag kost vijftig francs.

Info: Association Ciel Ether, 14 rue Fantin Latour, 38000 Grenoble, Frankrijk.

TB

Het Atomium stript

In België wordt het 100-jarig bestaan van het moderne stripverhaal uitgebreid gevierd. Zelfs in het inmiddels practisch tot nationaal symbool geworden Atomium is plaats gemaakt voor een tentoonstelling van 1000 vierkante meter over strips. Het tentoonstellingsgebouw zelf staat daarin centraal. Het schitterde regelmatig in diverse stripverhalen en dat willen de organisatoren weten ook. Ze vonden maar liefst 120 strips waarin het Atomium voorkomt. Zo wordt werk tentoongesteld van **André Franquin**, **Willy Vandersteen**, **Jean Graton**, **Marc Sleen**, **Tibet** en vele anderen. Daarnaast komen nog diverse andere thema's aan bod in de tentoonstelling die voor het publiek open zal zijn tot en met de laatste dag van dit jaar.

Info: Atomium, Eeuwfeestlaan, Brussel, België, telefoon (+32) 02-4770906.

HW

Sherman's Lagoon

Is er al een gelijkwaardige opvolger voor de succesvolle en veelgeroemde krantenstrip *Calvin and Hobbes*, waar **Bill Watterson** onlangs een punt achter heeft gezet? Wellicht *Sherman's Lagoon*, een strip van de hand van **Jim P. Toomey** die dagelijks in meer dan vijftig Noord-Amerikaanse kranten verschijnt. Een strip die de aandacht verdient omdat hij origineel is en barstensvol humor zit.

Jim Toomey groeide op in Alexandria, in het zuiden van de Verenigde Staten. Terwijl hij bezig was zijn graad in de mechanica te behalen, verzorgde hij

11de Brabants Stripspektakel '96

31 aug. - 1 sept. van 10.00 tot 17.00 uur

Evenementencentrum 'Valkencourt' Valkenswaard

Pastoor Heerkensdreef 15

Entree FL. 3,50 p.p. (65,-Bef) - Kinderen tot 1,5m Fl. 1,00 (20,-Bef)

Programma

- ✶ Grote ruilbeurs (300m tafels)
- ✶ Signerende tekenaars, dagelijks 10
- ✶ Veiling
- ✶ Speciale uitgaven!
- ✶ Gratis striptas voor iedere bezoeker
- ✶ Uitreiking **"Brabant Strip Sympathie Prijs"**
- ✶ Verrassingen!
- ✶ Veiling t.b.v. Clinic Clowns

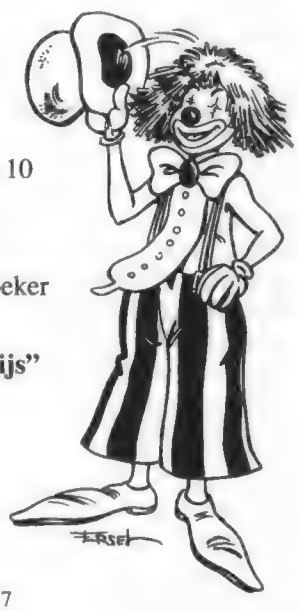

Informatie:
Johan Gerlings
Thomas Watsonlaan 57
B-3930 Hamont-Achel
Telefoon 011- 66 14 73
vanuit Nederland 0032- 11- 66 14 73

Sponsor: Profita meubelen - Aalst/Waalre

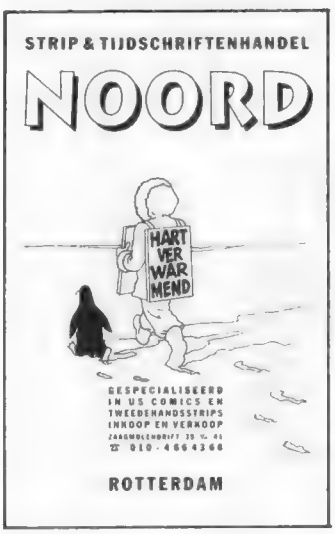

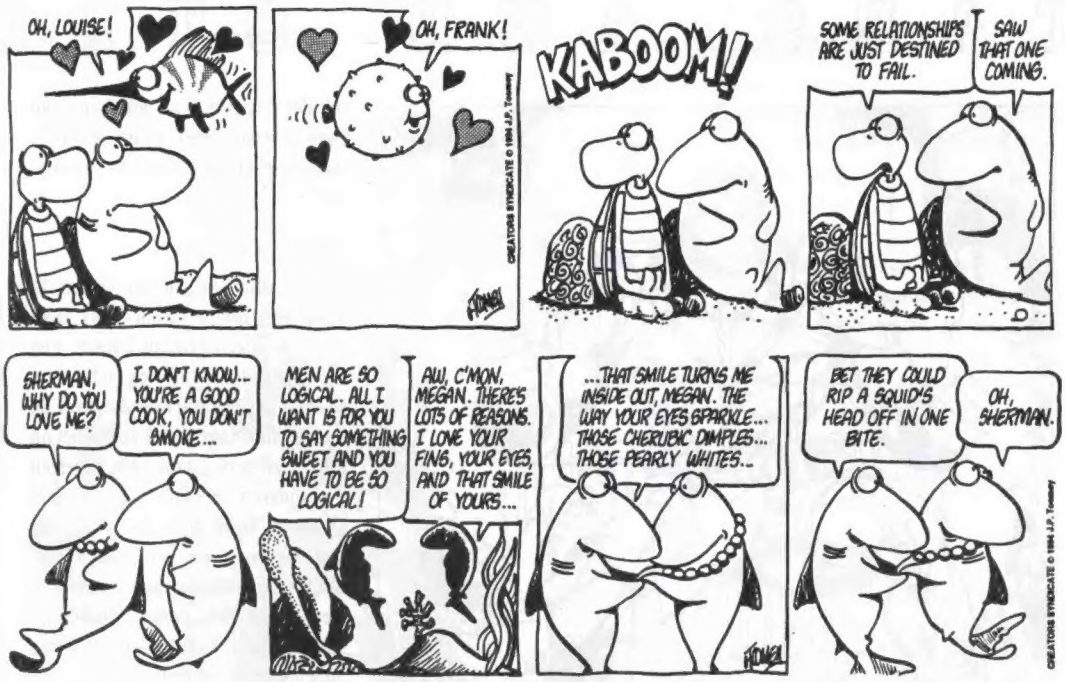
OH, LOUISE!
OH, FRANK!
KABOOM!
SOME RELATIONSHIPS ARE JUST DESTINED TO FAIL.
SAW THAT ONE COMING.
SHERMAN, WHY DO YOU LOVE ME?
I DON'T KNOW... YOU'RE A GOOD COOK, YOU DON'T SMOKE...
MEN ARE SO LOGICAL. ALL I WANT IS FOR YOU TO SAY SOMETHING SWEET AND YOU HAVE TO BE SO LOGICAL!
AW, C'MON, MEGAN. THERE'S LOTS OF REASONS. I LOVE YOUR FINS, YOUR EYES, AND THAT SMILE OF YOURS...
...THAT SMILE TURNS ME INSIDE OUT, MEGAN. THE WAY YOUR EYES SPARKLE... THOSE CHERUBIC DIMPLES... THOSE PEARLY WHITES...
BET THEY COULD RIP A SQUID'S HEAD OFF IN ONE BITE.
OH, SHERMAN.
CREATORS SYNDICATE © 1994 J.P. Toomey

reeds politieke cartoons voor *The Duke University Chronicle*. Vanaf 1983 werkte Toomey gedurende zes jaar voor twee lokale kranten. Rond april 1991 begon hij aan *Sherman's Lagoon*; de strip werd opgemerkt door het Creators Syndicate die vanaf dat moment voor de verspreiding van zijn creatie zorgt. De strip wordt dagelijks in meer dan vijftig kranten gepubliceerd. In Europa staat de strip ondermeer in *Scandinavia-Stockholm Esspressen* en *Oslo Aftenposten*.

Sherman's Lagoon speelt zich af rond het fictieve tropische eiland Kapupu. Aldaar in het plaatselijke Lagoon zwemmen al de hoofdfiguren rond. Sherman de witte haai, dom en lui, zijn vrouw Megan, de filosoferende schildpad Fillmore en de e-mailende, chagrijnige krab Hawthorne zijn enkele bizarre karakters die je er tegenkomt. Zoals bij de meeste komische strips is het de verscheidenheid in de goed afgebakende karakters die leidt tot de meest hilarische situaties.

Wanneer aan hem wordt gevraagd hoe een typische Jim Toomey-werkdag eruit ziet, vertelt Toomey dat hij altijd lekker lang uitslaapt. 'Daarna drink ik iets om me van mijn kater te verlossen. Vervolgens staar ik wat naar het plafond terwijl ik nadenk over het wonderlijke leven als striptekenaar. Dan sta ik op en schrijf ik twee à drie ideeën op. Tenslotte teken ik alles uit in een cafeïneroes. Zo'n sessie neemt ongeveer 36 uur in beslag.'

Toomey smeert meestal een plot over één of twee weken uit. Hij houdt rekening met het feit dat steeds meer kranten zijn strip plaatsen. Op die manier kunnen nieuwe lezers snel de draad oppikken. Soms baseert hij zijn grappen op de actualiteit. Zo hebben de Fransen een keer geprobeerd een atoombom in het Lagoon te dumpen. 'Meestal laat ik de actualiteit achterwege, maar aan deze verleiding kon ik geen weerstand bieden. De Franse testen vonden immers plaats bij een lagoon in de Stille Oceaan. Als ik iets uit het 'echte leven' gebruik, zal het bijna altijd het milieu betreffen. Maar ik vond ik het ook leuk om Sherman als een hevige **O.J. Simpson**-fan op te voeren. Vandaar dat deze luie aan tv-verslaafde haai gedurende het proces steevast zijn T-shirt 'He's innocent' aanhad.'

Het werk van collega's doet Toomey weinig. 'Ik vind de strippagina's in de kranten verouderd en saai. Ze raken meestal kant noch wal en missen het gevoel met de hedendaagse samenleving. Ik houd wel van de tekenstijlen van **Ronald Searle** en **Arno Roth** en van de dialogen van **Beckett** en **Pinter**. Andere mensen die ik bewonder zijn **Charles Schulz** - werkt nog altijd met zijn hart en dit al 45 jaar -, **Berke Breathed**, **Gary Larson**, **Art Spiegelman**, **George Herriman** en **Winsor McKay**. Ook *Pogo* en *Calvin and Hobbes* zijn inspiratiebronnen. Spijtig dat het systeem **Bill Watterson** opbrandde, zoals het ook deed met Gary Larson. Hij is waarschijnlijk mijn favoriet van de laatste twintig jaar. Zeer vernieuwend, en hij had de moed dat te doen in een tijd waarin anderen het niet durfden te doen.' En nu maar hopen dat het Nederlandstalig publiek snel kennis kan nemen van het lagoon van Sherman met al zijn inwoners.

MC

Tandarts te Duckstad

Eén van onze Stripschrift-lezers, Karel Bobriem te Woensel, attendeerde ons op de hierbij afgedrukte bijzondere tandartsnota van RZR Zorgverzekeraar.

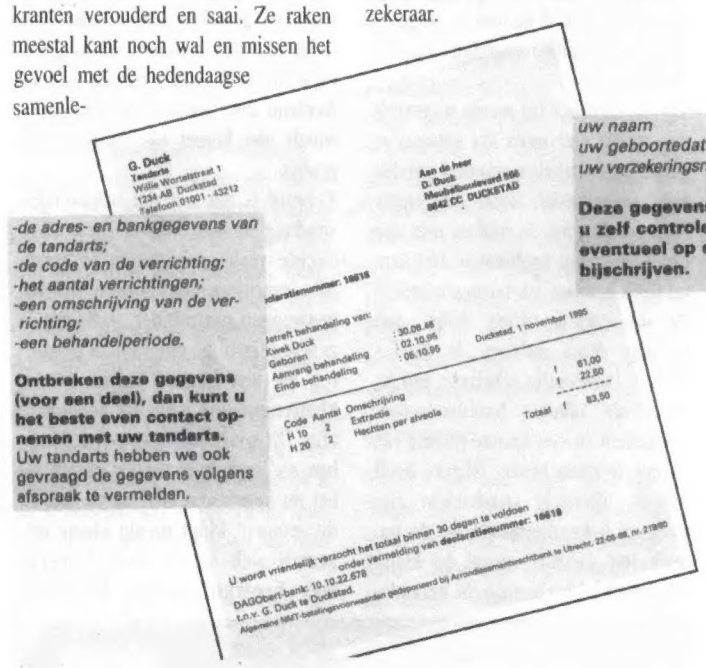
G. Duck
Tandarts
Willie Wortelstraat 1
1234 AB Duckstad
Telefoon 01001 - 43212
Aan de heer
D. Duck
Meubelboulevard 666
9642 CC DUCKSTAD
uw naam
uw geboortedatum
uw verzekeringsnummer
Deze gegevens kunt u zelf controleren en eventueel op de nota bijschrijven.
-de adres- en bankgegevens van de tandarts;
-de code van de verrichting;
-het aantal verrichtingen;
-een omschrijving van de verrichting;
-een behandelperiode.
Ontbreken deze gegevens (voor een deel), dan kunt u het beste even contact opnemen met uw tandarts.
Uw tandarts hebben we ook gevraagd de gegevens volgens afspraak te vermelden.
declaratienummer: 10618
Betreft behandeling van:
Kwek Duck
Geboren : 30.09.46
Aanvang behandeling : 02.10.95
Einde behandeling : 06.10.95
Duckstad, 1 november 1995
Code Aantal Omschrijving
H 10 3 Extractie f 61,00
H 20 2 Hechten per alveole f 22,50
Totaal f 83,50
U wordt vriendelijk verzocht het totaal binnen 30 dagen te voldoen onder vermelding van declaratienummer: 10618
DAGObert-bank: 10.10.22.678
t.n.v. G. Duck te Duckstad.

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

Kleinschalig

Het rommelt weer een beetje in de comicwereld. Geruchten vliegen over en weer, betrekking hebbend op uiteenlopende onderwerpen en een veelvoud van verschillende uitgeverijen. Waar vorig jaar nog een grote rel is ontstaan nadat verschillende grote uitgeverijen een exclusief distributiecontract met Diamond dan wel Capital hadden getekend, lijkt het er nu meer en meer op dat de term 'exclusief' niet meer zo'n toverterm is als het voorheen is geweest. Zo heeft Homage Comics, de eigen comic-lijn van *Jim Lee* waarover vorige keer werd bericht, besloten om haar comics niet exclusief door Diamond te laten distribueren zoals dat bij Image wel het geval is. Tel daarbij op het feit dat WaRP Graphics (van de Elfquest-titels) enkele maanden geleden ook al is teruggekeerd naar niet-exclusiviteit en je hebt reden genoeg om te gaan twijfelen of de andere uitgeverijen hun huidige regeling nog wel zien zitten.

Tevens gaat het bij menig uitgeverij nog steeds niet zoals het behoort te gaan. Zoals enkele maanden geleden werd opgemerkt, heeft met name Acclaim Comics te maken met een groot scala aan problemen. Het aantal titels is drastisch teruggeschroefd en de verkoopcijfers dalen ook gestaag. Kort geleden is *Fabian Nicieza* (voormalig schrijver van X-Men) als nieuwe hoofdredacteur aangesteld in een laatste poging het tij nog te laten keren. Nicieza heeft in een uitvoerig persbericht zijn plannen bekendgemaakt en de nadruk ligt daarbij vooral op kleinschaligheid. Maximaal acht maandelijkse series zullen door Acclaim worden gepubliceerd, onder het mom 'minder is meer', en de grote expansie-drift van vroeger – toen Acclaim nog gewoon Valiant was – wordt niet langer als uitgangspunt gezien.

Vreemd is het wel dat uitgeverijen vandaag de dag min of meer door slechte verkoopresultaten en moeilijke marktomstandigheden worden gedwongen om minder series uit te geven, terwijl ze dat daarna promoten als een bewust beleid dat zo klantvriendelijk mogelijk behoort te zijn. Dit soort marketing-trucs hebben we immers al eerder gezien bij het nu opgeheven Defiant en ook op dit moment klopt menig kleine uitgeverij zich op de borst vanwege haar beperkte aanbod. Broadway Comics is daarvan een ander voorbeeld. Bij hen wordt de klantvriendelijkheid wel erg ver doorgevoerd, omdat ze nu ook nog de titels van hun comics gaan veranderen. Om meer de inhoud van de comics te dekken, is de officiële verklaring, maar dan wordt vluchtig vergeten dat een verandering van titel als een toppunt van klantonvriendelijkheid kan worden gezien.

Big Entertainment (het vroegere Tekno) is ook onder eenzelfde motto teruggekeerd naar een kleinschaliger uitgeefschema, waarbij slechts vijf maandelijkse series zijn overgebleven en in de redactie-panden nog hard wordt nagedacht of ook dit aantal nog te hoog is. Ten slotte kan ook uitgeverij Topps nog aan het lijstje worden toegevoegd. Hoewel deze uitgeverij nooit de pretentie heeft gehad om een groeiend aantal comics op de markt te brengen, wordt nu ook hier het product aangeprezen in het licht van klantvriendelijke kleinschaligheid. Met een serie als The X-Files heeft Topps echter wel iets dat noch Broadway noch Big noch Acclaim heeft, namelijk een enorm populaire en kwalitatief hoogstaande serie die maand na maand redelijk tot goede verkoopresultaten behaalt.

De komende maanden zullen hoe dan ook interessant worden. Is het tijdperk van de monsterverbonden definitief voorbij en wordt kleinschaligheid de nieuwe toverterm, of is dit gewoon een noodzakelijke ingreep om nog enigszins boven water te blijven in een comicmarkt die minder vragers dan ooit kent, om later gewoon weer terug te keren naar de grootheidswaanzin van weleer?

Broadway's *Till Death Do Us Part*.

Image pakt uit

Reeds vanaf het begin, ergens in 1992, was Image Comics niet meer dan een bijeen geraapt boeltje. Een handjevol tekenaars en schrijvers sloegen organisatorisch dan wel de handen in elkaar, maar zodra het op hun eigen series aankwam, moesten de anderen er met hun vingers afblijven. In de loop der jaren zijn daar bovenop nog eens aparte studio's gekomen. Studio's zoals Extreme van *Rob Liefeld*, Highbrow van *Erik Larsen*, Top Cow van *Marc Silvestri* en Wildstorm van *Jim Lee*. Binnen deze aparte studio's was het weliswaar mogelijk om een crossover te organiseren, maar buiten de studio's leken de grenzen nog duidelijker gedefinieerd dan ooit te voren. Augustus gaat daarin echter verandering brengen. Schrijver *Kurt Busiek*, die furore maakte voor Marvel Comics met zijn mini-serie Marvels en binnenkort bij Homage Comics zijn serie Astro City gaat publiceren, is de aangewezen man voor een groots opgezet project dat de bedoeling heeft het gehele Image-universum bij elkaar te brengen. In een vierdelige mini-serie die naar de titel Shattered Image luistert, doemt plotseling een vreemd fenomeen op dat in potentie de realiteit volledig kan vernietigen en het tijd/ruimte-continuüm onherstelbaar uit elkaar kan scheuren. Bij elkaar gedreven door deze wereldbedreigende ont-

Broadway houdt het op kleinschaligheid.

door
OLAV BEEMER

OF COURSE WE ARE!
YOUR ORGANIZATION HAS SUCCEEDED WHERE COUNTLESS OTHERS HAVE FAILED.
ALTHOUGH IT'S STILL DIFFICULT TO COMPREHEND THAT THIS IS THE PERSON WHO HAS SINGLEHANDEDLY DEFEATED MY FINEST SOLDIERS, THE EVIDENCE IS QUITE COMPELLING.
MY ENEMY SHALL WEAR THE SYMBOL EMBLAZONED UPON ALL OF HER VICTIMS.
SHI!
ALL RIGHT THEN--

***Shi* blijft Crusade's troefkaart.**

wikkeling moeten alle Image-personages tot het uiterste gaan om het leven op Aarde veilig te stellen, hetgeen betekent dat team-ups die tot op heden onmogelijk leken, nu toch zullen plaats vinden. Dragon, Spawn, Shadow Hawk, Youngblood, WildCATS ... allen doen mee in de eerste echte Image-crossover.

Saillant detail is echter wel dat deze zogenaamd alles-omvattende crossover twee maanden na het begin van een soortgelijke alles-omvattende crossover bij Marvel verschijnt. Het verhaal Onslaught beslaat ook een flink aantal verschillende Marvel-series en brengt deze dichter bij elkaar. Ongeveer hetzelfde wat getracht wordt te doen met Shattered Image. Zouden ze dan toch stiekem bij Marvel hebben afgekeken?

Niet van Marvel afgekeken, maar veel meer van zichzelf afgekeken, is de nieuwe Image-serie DV8, wat een trendy manier van schrijven is van het woord 'deviate'. Deze spin-offserie van het immens populaire Gen13 houdt de door die serie genoemde traditie in ere. Het eerste nummer van Gen13 kende namelijk liefst dertien variant-covers (verschillende covers, zelfde inhoud), en niet lang geleden kende de mini-serie Defcon4 een eerste nummer dat vier variant-covers op de planken bracht. DV8 nummer 1 betekent dan logischerwijs dat het aantal variant-covers op acht zal uitkomen. Zeker niet origineel en al helemaal niet klantvriendelijk aangezien voor een complete set tevens acht maal de coverprijs van $2.50 moet worden neergeteld, maar wel weer verdraaid slim. De tekenaar van DV8 wordt immers *Humberto Ramos*, de man die van de DC-serie Impulse een succes maakte en met zijn vreemde maar strakke stijl een flinke aanhang onder de lezers heeft verzameld. De sets van acht variants zullen dus wel weer over de toonbank vliegen, maar of de inhoud gedekt wordt door deze schreeuwerige hype rondom de cover moet nog maar eens stilletjes worden afgewacht.

Image's *DV8*, acht variant-covers.

Opmars

Dat de comicwereld bol staat van de innerlijke contrasten, wist iedereen, maar het is altijd weer opvallend hoe uitgesproken die contrasten soms naar het oppervlak kunnen drijven. Zo heeft een aantal uitgeverijen, zoals hierboven reeds aangegeven, de grootste moeite om stand te houden en zien zichzelf aangewezen om zich te beroepen op kleinschaligheid en klantvriendelijkheid, terwijl er ook uitgeverijen bijzitten die precies het tegenovergestelde bewerkstelligen.

Het meest prominente voorbeeld is Crusade Entertainment, de uitgeverij die ooit begon onder leiding van *William Tucci* en zijn serie Shi. Dat was drie jaar geleden, maar voor augustus van dit jaar heeft Crusade het weten te schoppen tot zes verschillende series, waaronder Atomik Angels, Lethargic Lad en Demon Gun. De expansiedrift zit er goed in bij Tucci en consorten, hetgeen op zich niet zo verwonderlijk is als je bedenkt dat Shi vooral de laatste tijd buitengewoon goed aanslaat bij de lezers.

Het tweede sprekende voorbeeld van expansie is Caliber. Deze ooit als zeer kleinschalig begonnen uitgeverij

***Jinx*, Caliber op haar best.**

heeft met goedlopende series als Negative Burn en Jinx de vaart erin en zal binnenkort zelfs een geheel aparte zogenaamde 'all ages'-lijn opstarten onder de naam Tapestry. Onder deze overkoepelende term zullen vrij onbekende voormalig onafhankelijke series als Shades of Grey van *James Gownley* hun thuis vinden, en redacteur *Jim Pruett* hoopt met deze imprint het vacuüm van de 'all ages'-comics op te vullen. Of het gaat lukken, is een tweede, maar een interessant initiatief is het zeker.

Correctie

Tot slot van deze editie van Stars & Strips nog even een belangrijke opmerking van wat huishoudelijker aard. Vorige keer is op deze pagina's het nieuws vermeld van de nieuwe Matrix-lijn die DC Comics op de markt brengt. Slechts enkele weken na dat schrijven werd bekend gemaakt dat de naam Matrix vanwege allerlei ingewikkelde procedures reeds als handelsnaam was geregistreerd en dus niet als naam voor een nieuwe reeks science-fictioncomics kan worden gebruikt. Geconfronteerd met deze vroege tegenslag heeft de hoofdredacteur van deze nieuwe lijn comics resoluut gehandeld en de naam in Helix veranderd, een term die min of meer dezelfde uitstraling heeft. Voor wat betreft de uit te geven series blijft alles bij het oude en is de informatie die in het vorige nummer is gegeven gewoon correct. Het enige verschil is derhalve de overkoepelende naam die deze series bindt ... niet Matrix maar Helix.

STRIP SCHRIFT

BACK ISSUES

Spelregels

1. Niet genoemde nummers zijn ècht uitverkocht.
2. Sommige nummers zijn bijna uitverkocht (en vet afgedrukt in de opsomming). Het kan dus gebeuren dat in de periode dat uw bestelling onderweg is de laatste exemplaren ons magazijn reeds hebben verlaten. Vandaar dat wij u verzoeken altijd een paar reservenummers op te geven.
3. Van oude nummers met bijlage zijn ook exemplaren zonder bijlage; levering geschiedt met bijlage totdat deze op zijn, daarna (helaas) zonder.

Prijzen (per stuk)

Nummer 10-98:	f6 / Bfr.120
116-212:	f5 / Bfr. 100 (of f3,50 / Bfr.70 bij bestellingen van 10 of meer nummers)
213-217:	f5 / Bfr.100
218-249:	f5,95 / Bfr.110
250:	f9,95 / Bfr.180
251-257:	f5,95 / Bfr.110
258-263:	f6,25 / Bfr.125
264:	f9,95 / Bfr.199
265-268:	f6,25 / Bfr.125
269-272	f6,50 / Bfr.130
273-280	f6,50 / Bfr.140
281	f9,95 / Bfr.220
282-284	f6,50 / Bfr.140
285	f7,50 / Bfr.165
286-287	f6,50 / Bfr.140
288	f8,50 / Bfr.180
289	f14,95 / Bfr.320
290	f6,95 / Bfr.150

Verzendkosten

1 - 2 nummers:	f2,50 / Bfr. 65
3 - 9 nummers:	f5 / Bfr.140
meer dan 9 nummers:	geen verzendkosten!

U kunt zich de verzendkosten besparen door uw bestelling op een ruilbeurs of tijdens De Stripdagen Haarlem / Breda af te halen.

Betaling en bestelling

Het verschuldigde bedrag voor de oude nummers (vermeerderd met de verzendkosten) overmaken:
Nederland: Postbank 209948 of SNS-bank 82.67.01.523 ten name van Stripschrift, Amsterdam.
België: ABN-bank 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Turnhout.

Leverbare nummers

(Bij elk nummer staan één of meerdere strips, striptekenaars of onderwerpen vermeld, waaraan in dat bewuste nummer veel aandacht wordt besteed.)

10 Aram, Peanuts
65+ Tibet, Tina
67 Jean Roba, Carry Brugman
70 Toonder-story, Jan van Haasteren
74 Raymond Macherot, Uco Egmond
77 Gerrit Stapel, Aart Clerkx
78 Bud Sagendorf, Beeldvloeken, Daan Jippes
80 Tovenaar van Fop, Robbedoes, The Hulk
83 Pep, Sjors, Eppo, Dick Bos
85 Stripprofessoren, Spaarnestad, Strips schrijven
86 Eddy Paape
87 Bert Bus, Lucky Luke, Simpelman
88 Prins Valiant, Rode Ridder, Tarzoon
92 Strip & auto's, Michel Vaillant
93 Pogo, Paulus, Hocus Pas
94/95 Robbedoes Weekblad inclusief Index
96 Jijé, Pogo
98 Strips in de jaren '30
116 Ben van Voorn, Piet van Elk, Alain Saint-Ogan
121 Berni Wrightson, De striphandel
126/127 Claire Bretécher, Corto Maltese, Ralph Bakshi
128 Guido Crepax
131 Dick Tracy, The Studio
132 Engelse dagbladstrips
134 Strips in de oorlog
137 Kleine uitgevers, Asterix
138 Familiestrips, Prins Valiant
141 Daan Jippes
142 Star Wars
143 Amsterdam, Arturo del Castillo
144 Ravian, 1984, Prikkebeen
148 Robert Gigi, Eppo, Uitgeverij Panda
149 Conan
150 Katten
153 William Vance
154 Belgische strips, Didier Comès, EC
155 Victor de la Fuente, Fernando Fernandez
157 Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs
159/160 Engelse stripweekbladen, Robert Crumb
162/163 Robbedoes Weekblad, Parodie en plagiaat
164 Harvey Kurtzman
165 Frank Margerin, Cosey, Raymond Reding
166 Paul Gillon, Pierre Christin
167 Richard Corben, Bob de Moor, Corto Maltese
170 Martin Veyron, Bart van Erkel
171 Milo Manara, Frits Kloezeman, Roger Dewroet
172 Krantestrips, Nikita Mandryka
174/175 Peter Pontiac, Strips & popmuziek
176 Fred & Liliane Funcken, Strips & onderwijs
177/178 François Schuiten, Wendy Pini, Hermann
179 Stripweekbladen
180 Robert van der Kroft, Garfield
182 Vittorio Giardino, Dick Vlottes
183 Strips & voetbal, Frans de Boer
184 Titanic, Marc Wasterlain
185/186 Ravian, Claude Auclair, Daniel en Alex Varenne
187 André Juillard, Al Williamson, Jeremiah
188 Laurence Harlé, Yves Swolfs, Colin Wilson
191 Robbedoes
192 Robbedoes, Lex van de Oudeweetering
195 Bondage-strips, De Kat
196/197 Chantal Montellier, Strips & de Himalaya
200 Stripjournalistiek, Suske & Wiske
201 Wim Stevenhagen & Gerrit de Jager
202 Japanse strips
203 Gerrit Stapel, Popeye, Charles Burns
204 Harold Foster
205 Willem Ritstier, François Rivière
206 Studio Vandersteen, Marvano, Kees de Boer
207 Literatoren & strips
208 Henk Albers, François Boucq, Titanic
209 Amateurs
211 Onvoltooide strips
212 20 jaar Stripschrift
213 Rocketeer, Mike Greg, Vink, Paul Teng
214 Hec Leemans & Willy Lohmann, François Boucq
215 Jacques Glénat, Animatiefilms
216 Paul Bodoni, Jacques Martin, Marc Terstroet
217 Bert Bus, Daan Jippes
218 (22/1) Lucky Luke, Urbanus & Willy Linthout
219 (22/2) Fred Julsing, Silver Surfer
220 (22/3) Toon van Driel, André Franquin
221 (22/4) André Franquin, Chantal Montellier
222 (22/5) John Difool, Kamagurka
223 (22/6) Duck-scenario's, Johan de Moor
224 (22/7) Bill Sinkiewicz, Computeranimatie
225 (22/8) Antonio Cossu, 60 jaar Popeye
226 (22/9) Treinen & strip, Média Participations
227 (22/10) Gerard van Straaten, Alexandro Jodorowsky
228 (23/1) Johan de Moor, Watchmen
229 (23/2) Theo van den Boogaard, Lian Ong, John Romita
230 Hugo Pratt, Anne Auke Tadema
231 Jacques Tardi, Henri Goldsmann
232 Calvin & Hobbes, Strip & communicatie
233 Blake & Mortimer, Fredric Wertham
234 Carry Brugman, François Schuiten, Eric Heuvel
235 Hec Leemans & Merho, Auke Herrema
236 SF & strip, Marvano, Felix Flux Museum
237 Didier Comès, Laurent Parcelier
238 Lorenzo Mattotti, Strips & geschiedenis
239 Lava, François Bourgeon, Jeroen Steehouwer
240 Benoît van Innis, Luc Cromheecke, België
241 Bernard Hislaire, Ralf König, Herr Seele
242 Moebius, Jack Staller, Ducktales
243 Al Severin, Moebius, Lorenzo Mattotti
244 Dick Matena, Chantal de Spiegeleer, Denys Cowan
245 Dirk Stallaert, Dick Materta, Wouter
246 Roger Leloup, Annie M.G. Schmidt
247 Windig & De Jong, Alberto Breccia
248 Peter van Dongen, Bernet & Abuli, Dick Matena
249 Marc Michetz, Attilio Micheluzzi, Redacties
250 Jubileumnummer
251 Lorenzo Mattotti, Stripdagen Haarlem
252 Daan Jippes, Kuifje, Stefan Verwey
253 Kolk & De Wit, Strips in Duitsland, Kuifje
254 Bert van der Meij, René Sterne, Merchandising
255 Hein de Kort, Edmond Baudoin, Tex Willer
256 Toon van Driel, Eric Joris, Fred Julsing
257 Frank, Donald Duck, Marcel Ruijters
258 Tome, Inkleursters, Stan Heinze
259 Marc Wasterlain, Grzegorz Rosinski
260 Hermann, Peyo, Lombard, Posse
261 Eric Schreurs, Bryan Talbot, Crisse
262 Lorenzo Mattotti, Barry Windsor Smith, Donald Duck
263 Philippe Francq, Marc Legendre, Jacques de Loustal
264 Kuifje!
265 Jack Kirby, Fritz van den Heuvel, Superhelden
266 Schuiten & Peeters, Warnauts & Raives
267 Piet Wijn, Jacques Tardi, Jean-Philippe Stassen
268 Daan Jippes, Yves Swolfs, Dave McKean
269 Peter Pontiac, Jean van Hamme, XIII
270 Henk Kuijpers, Renaud & Dufaux, Kuifje
271 Lorenzo Mattotti, Maus, Nieuwe anti-helden
272 Etienne Davodeau, Jacques Martin, Stripkritiek
273 Mark Retera, Carl Barks, Al Davison
274 Don Lawrence, John Bolton, Kuifje
275 Wilhelm Busch, Dominique David, Philippe Berthet
276 Léo, Arthur Adams, Mike Mignola
277 Michel Blanc-Dumont, Signed by War, Algemeen Dagblad
278 Ferry, Jan Wesseling, André Geerts
279 Peter O'Donnell, Enrique Romero, Gummbah
280 Eddy Paape, Frank le Gall, Stripmuseum
281 Disney!
282 Bruno Marchand, Joost Veerkamp, Joe Barbera
283 René Hausman, Derib, Klanknabootsingen
284 Edmond Baudoin, Storm, Wilbert Plijnaar
285 Jan Bosschaert, Hec Leemans, Uco Egmond, Manga
286 Jesse van Muylwijck, Olivier Wozniak, Magda Seron
287 Jan Kruis, Andreas, Soeperman
288 Gerrit de Jager, Charles Burns, Hergé
289 Toonder!
290 Guido van Driel, Klaus Janson